

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

BİR YAZINSAL TÜR OLARAK MEKTUP VE TÜRKÇE
DERSLERİNDEKİ İŞLEVSELLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Ahmet Turan SİNAN

HAZIRLAYAN

Fatma BAŞOĞUZ

ELAZIĞ–2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

BİR YAZINSAL TÜR OLARAK MEKTUP VE TÜRKÇE DERSLERİNDEKİ
İŞLEVSELLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Çimen Özçam

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan Sinan

Yrd. Doç. Dr. Ercan Alkaya

Üye (Danışman)

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bir Yazınsal Tür Olarak Mektup ve Türkçe Derslerindeki İşlevselliği

Fatma BAŞOĞUZ

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Elazığ –2010, Sayfa: XIII + 152

Mektup, birbirine uzakta olan kişilerin haberleşmesini sağlayan bir iletişim aracı olmasından ziyade, bir dönemin tarihi, siyasi olayları ve sosyolojik özellikleri hakkında da bilgi veren bir çeşit belge niteliğindedir. Yine ünlü düşünürlerin, hükümet adamlarının, o dönemin yazarlarının hayatları, kişilikleri ve eserleri hakkında bilgi vererek otobiyografi görevi görür.

Yazınsal bir tür olan mektubun tarihi oldukça eskidir. Bizde ise mektup, Tanzimat döneminden sonra önem kazanmıştır. Ayrıca yazıldığı dönemin dilbilgisi (grameri) hakkında da bize bilgi vermektedir. Diğer yazınsal türlere göre mektubun özelliği, doğal, samimi, içten bir dille yazılmasıdır. Bu sebeptendir ki mektuplar kişilerin birbirlerine anlatmak istediklerini, duygu ve düşüncelerini en yalın haliyle anlatan iletişim araçlarıdır. Verdiğimiz mektup örneklerini incelediğimizde de bu havayı hissedebiliyoruz.

Mektup yazmak rastgele yapılan bir etkinlik değildir. Mektup yazmanın birtakım kuralları vardır. Güzel ve etkileyici bir mektup yazmak için bu kurallara uyulması gerekir. Bu kurallara birkaç örnek verecek olursak; mektup kâğıdının temiz ve düzgün olması gereği, yazının okunaklı ve güzel yazılması gibi, gönderilen kişiye olan uzaklık derecesine göre bir hitap şekli seçilmesi gerektiğini unutmamalıyız.

Mektup çeşitleri kişiden kişiye farklılık gösterse de genel olarak; özel mektup, resmi mektup, iş mektupları, edebi mektuplar, elektronik mektuplar olarak ayrılmaktadır. Bu mektup türleri içerisinde edebi mektuplar ve özel mektuplar kapsamında olan aşk mektupları büyük önem taşımaktadırlar. Özel mektup yazımında kadının becerisini de göz ardı etmemek gerekir. Özellikle de en güzel aşk mektuplarını -tüm duygusallığı ve içtenliğiyle- kadınlar yazmışlardır. Bu sebeple mektup yazan kadın yazarlarımız üzerinde özellikle durmaya çalıştık.

Batı edebiyatında da mektup, farklı dönemlerde farklı yollarla hayat bulmuştur. Ancak mektubun gelişimi konusunda birbirlerinden etkilendikleri ve birbirlerinden örnek aldıkları aşikârdır. Türk Milli Eğitimi müfredatına baktığımızda ise Türkçe derslerinde mektup konusunun ele alınmasındaki önemini fark etmekteyiz. Çünkü yazınsal bir tür olan mektup, öğrencinin hem yazma hem okuma hem de kendisini ifade etme becerisi açısından büyük bir öneme sahiptir. İlköğretim Türkçe derslerinde mektup, 1.sınıftan 8.sınıfa kadar ders kitaplarında farklı etkinliklerle ele alınmıştır. Her sınıfta mektupla ilgili yapılan çalışmaları ayrı ayrı ele aldık.

Kısacası mektup, yazınsal bir tür olması sebebiyle geçmiş yıllardan bu yana en kalıcı haberleşme aracı olup, aynı zamanda önemli bir belge, tarihi bir kaynak, okuma ve yazma konusunda geliştirici bir araçtır.

Anahtar Kelimeler: Mektup, Türkçe Eğitimi, Yazınsal Tür, Dil, Eğitim.

ABSTRACT

Master Thesis

Letter as a Literary Kind and it is Functionality in Turkish Lesson

Fatma BAŞOĞUZ

The University of Firat

The Institute of Social Science

The Department of Turkish Education

Elazığ 2010; Page: XIII + 152

Letter is more than communication tool that realize communication of someone who are far away from each others; it attributes a kind of document that gives information about historical, political events and their sociological features. Also by giving information about famous philosophers, government staffs, life of that period's writers, their charactes and their writing works performing duty of autobiography. The history of letter which is a writing type is rather old. Among us letter won importance after administration reforms(1839). Moreover it gives us information about that period's grammer when(the period) it was written.

Comparing to other written types the letter is written with natural, honest, familiar language. Because of that letters are communication tools that people wanted to tell their wishes, feelings, thoughts plainly. When we examine the letters samples we can feel this spirit. Writing letter is not a random work. Writing letter has some rules. It should be adapted to these rules to write a beautiful and effective letter. If we give some examples to these rules; we shouldn't forget that keeping the letter paper clear, regular is necessary, writing readable, beautiful is necessary, an act of addressing should be choosen according to distance degree.

Even kinds of letters show difference according to person to person; they are separating into special letter, official letter, business letter, literary letter and electronic letter. Among these type of letters love letters which are in the coverage of literary letters and special letters carry weight with great importance.

In writing special letter we shouldn't ignore the talent of woman. Especially the best love letters –with all sensibility and all sincereness-written by women. For that reason we try to emphasize especially on our letter writing writers.

In western literature letter found life in different periods with different methods. But in subject of development of letter it is open that they are effected from each other and took sample from each other. Whenever we look at the Turkish National curriculum we become aware of the importance of the handle of letter subjects in Turkish lesson. Because a writing type letter has a great importance in the angle of student's talent in writing, reading and also in expressing themselves. At the primary schools in Turkish lessons letter is handled with different activities in lesson books from 1st. Class to 8th. class. We handled interested works done in the each classroom about letters separately.

Shortly letter is because of it is a written type, it is the most permanent communication tool from past years to now, also it is an important document, a historical resource, a developer tool in subject of reading and writing.

Key Words: Letter, Turkish Education, Literary Genre, Language, Education

İÇİNDEKİLER

ONAY	I
ÖZET	II-III
ABSTRACT	IV-V
İÇİNDEKİLER	VI-XI
ÖN SÖZ	XII
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1-14
I. BÖLÜM	15
1. YAZINSAL BİR TÜR OLARAK MEKTUP VE TARİHİ GELİŞİMİ	15
1.1. YAZINSAL TÜRLER VE MEKTUP	15
1.1.1. Dil Kullanımı Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım	15
1.1.2. Sözceleme Durumu Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım	16
1.1.3. İletişim/ Geri Bildirim Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım	17
1.1.4. Beden Dili / Vurgu Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım	18
1.1. 5. Kalıcılık Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım	18
1.1.6. Mekan-Zaman Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım	19
1.2. MEKTUP NEDİR?	20-24
1.3. TÜRK EDEBİYATINDA MEKTUP	25-28
1. 4. MEKTUBUN ARAÇ VE GEREÇLERİ İLE BUNLARIN ÖZELLİKLERİ	29
1.4.1. ZARF ÜZERİ YAZMA	30
1.4.1.1. ZARF KÂĞIDI	30
1.4.1.2. AÇIK ADRES	30
1.4.1.3. MEKTUP KÂĞIDI	30

1.5. MEKTUBUN BÖLÜMLERİ	31
1.6. MEKTUP PLANI	34
1.7. MEKTUP ÇEŞİTLERİ	35-37
1.7. 1. ÖZEL MEKTUPLAR	37-38
1.7.1.1. ÖZEL MEKTUP TÜRLERİ	38
1.7.1.1.1.TELGRAF	38-39
1.7.1.1.2. DAVETİYE	40
1.7.1.1.3. TEBRİK KARTI	41
1.7.2. RESMİ MEKTUP	42
1.7.2.1. BAŞLIK	43
1.7.2.2. SAYI ve KAYIT NUMARASI	43
1.7.2.3. TARİH	44
1.7.2.4. GÖNDERİLEN MAKAM	44
1.7.2.5. İLGİ	44
1.7.2.6. METİN	44
1.7.2.7. İMZA	45
1.7.2.8. EKLER	46
1.7.2.9. ADRES	46
1.7.2.10. GİZLİLİK DERECEŚİ İŞARETİ	47
1.7.2.11. DİLEKÇE (Arzuhâl<arz-ı hâl, İstidâ)	48
1.7.2.11.1. DİLEKÇENİN BÖLÜMLERİ	48-49
1.7.3. İŞ MEKTUBU	50
1.7.4. ELEKTRONİK MEKTUP	51
1.7.4.1. ELEKTRONİK MEKTUP GÖNDERMEK	52
1.7.4.2. ELEKTRONİK MEKTUBUN BÖLÜMLERİ	52
1.7.5.WEB SİTESİ VE İNTERNET	53

1.7.6. FAKS GÖNDERME	53
1.7.7. CHAT, CHAT'LEŞME (ELEKTRONİK ORTAMDA SOHBET)	54
1.7.8. EDEBİ (YAZINSAL) MEKTUPLAR	54-60
1.8. AÇIK MEKTUP	61-62
1.9. MEKTUPLARDAN MEYDANA GELMİŞ BAZI ESERLER	62
1.9.1. YABANCI ESERLER	63
1.10. MEKTUP-ROMAN	63
1.10.1. ROMAN BİÇİMİNDE YAZILMIŞ BİRKAÇ MEKTUP	64
1.11. MEKTUP YAZMA KONUSUNDA KADININ BECERİSİ	65-67
1.12. MEKTUP YAZMA KONUSUNDA BİR TAKIM HATIRLATMALAR	68-70

II. BÖLÜM

2. ÖRNEKLERLE MEKTUPLAR	71
2.1. AŞK MEKTUPLARI	71-72
2.1.1. HALİL CİBRAN'DAN MEY ZİYADE'YE MEKTUPLAR	73-75
2.1.2. Zamanı Geldiğinde Çekilmeli – Yazgülü	75-76
2.1.3. Öylesine Bir Mektup- Can Dündar	76-77
2.1.4. Descartes , “Prenses Elizabeth’e	77-78
2.1.5. I. Abdülhamit’ten Ruḥşah’a	78
2.1.6. Stendhal’dan Mathilde’e	79
2. 2. ŞİİR MEKTUPLARI	80
2.2.1. ORHAN SEYFİ ORHON’UN ŞİİR MEKTUBU	81
2.2.2. İZMİR’DEN SON MEKTUP	81-82
2.2.3. AYBALA’MA MEKTUP	83

2.2.4. ARİF NİHAT ASYA'DAN İKİ DÖRTLÜK	84
2.3. ÜNLÜ SİYASET, EDEBİYAT VE BİLİM İNSANLARININ YAZMIŞ OLDUKLARI MEKTUPLAR	85
2.3.1. HZ. MUHAMMED (s.a.v) 'İN YAZDIĞI MEKTUPLAR	86
2.3.2. MEHMET AKİF ERSOY (1873-1936)	87-88
2.3.3. ATATÜRK'ÜN İSMET İNÖNÜ'YE YAZDIĞI MEKTUP	89
2.3.4. ZİYA GÖKALP (1876-1924)	89-90
2.3.5. ZİYA GÖKALP'İN KIZI SENİHA'YA YAZDIĞI MEKTUP	91
2.3.6. VELED ÇELEBİ İZBUDAK'IN MEKTUPLARI	91
2.3.7. BEHÇET NECATİGİL'İN YAZDIĞI MEKTUP	92-93
2.3.8. FALAKA	93-94
2. 4. DÜNYA EDEBİYATINDA MEKTUP	95
2.4.1. ROMA YAZININDA MEKTUP	95
2.4.1.1. DANTE ALİGHİERİ	96
2.4.2. FRANSIZ MEKTUPLARI	97-98
2.4.2.1. VOLTAIRE	99
2.4.3. ALMAN YAZINININDA MEKTUP	100
2.4.3.1. FRANZ KAFKA	101-102
2.4.4. İNGİLİZ YAZININDA MEKTUP	102-103
2.4.4.1. THOMAS MORE	103
2.4.5. RUS YAZININDA MEKTUP	103-104
2.4.5.1. PUŞKİN	104-105
2.4.6. AMERİKAN YAZININDA MEKTUP	105-106
2.4.6.1. EMILY DICKINSON	106

III. BÖLÜM

3.İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA MEKTUBUN İŞLEVİ	109
3.1. İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	109-122
3.1.1. İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİNDE YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVLERİ	123-124
3.1.1.1. 1. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ	125
3.1.1.2. 2. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ	125
3.1.1.3. 3.SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ	126
3.1.1.4. 4. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ	126
3.1.1.5. 5. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ	127
3.1.1.6. 6, 7, 8. SINIFLAR TEMEL DİL BECERİSİ VE YAZMA	127-130
3.2. İLKÖĞRETİM SINIFLARI TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	130
3.2.1. İLKÖĞRETİM 1. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	130-131
3.2.2. İLKÖĞRETİM 2. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	132-133
3.2.3. İLKÖĞRETİM 3. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	133-134
3.2.4.İLKÖĞRETİM 4. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	135

3.2.5. İLKÖĞRETİM 5. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA	
MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	136-137
3.2.6. İLKÖĞRETİM 6. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA	
MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	138-141
3.2.7. İLKÖĞRETİM 7. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA	
MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	141-142
3.2.8. İLKÖĞRETİM 8. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA	
MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ	142-144
SONUÇ	145-146
KAYNAKÇA	147-151
ÖZGEÇMİŞ	152

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı; yazınsal bir tür olan mektubun tanımını, tarihi gelişimini, yazınsal bir tür olarak işlevini, Türk Milli Eğitimi'nin ilköğretim müfredatında nasıl ele alındığını, mektubun nasıl ve niçin yazıldığını incelemektir.

Mektup, salt haberleşme aracı olmayıp insanların birbirlerine duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde en büyük araçtır. Mektubun tarihi, kâğıdın bulunmasıyla birlikte başlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde mektuba ilkçağda Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarında rastlanır. Avrupa'da 15. asırda yaygın olarak kullanılan mektup, 18. asırdan itibaren edebi bir tür olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bizde mektubun önem kazanmaya başladığı yıllar Tanzimat yıllarıdır. Önceleri divan edebiyatında münşeâtların içerisinde yer alan mektup 19. asrın ikinci yarısıyla birlikte bağımsız edebi bir tür haline gelmiştir. Tanzimat dönemindeki mektup dili çok ağırken Cumhuriyet döneminde dilin daha çok sadeleşmesi yoluna gidilmiştir.

Mektup edebi bir tür olmaktan çok, yazıldığı dönemin kültürü, tarihi, siyasi olayları hakkında bilgi vermesinden ötürü önemli birer tarihi belge niteliğindedir. Yine en önemli özelliği ise içten, samimi, konuşma havasında yazılmasıdır. Bu çalışmanın I. bölümünde yazınsal türler hakkında bilgi verilerek yazılı anlatım ve sözlü anlatım arasındaki fark açıklanmıştır. Yazınsal bir tür olan mektubun başka dillerdeki karşılığına, mektubun yazının icadıyla birlikte meydana gelmesine, tarihsel gelişimine, mektup çeşitlerine ve örneklerine, mektubun kullanım alanlarına, mektup yazımında dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmiştir. Ayrıca mektubun araç ve gereçleri ile bunların özellikleri, mektubun bölümleri ve mektup yazma konusunda kadının becerisi de ele alınmıştır. II. bölümde ise örneklerle mektup türleri ele alınmış olup şiir ve aşk mektupları, siyasi ve edebi kimliği olan kişilerin yazdığı mektuplardan da örnekler verilmiştir. Bunun yanı sıra Batı edebiyatında mektubun kullanım alanlarına dair örnekler de bulunmaktadır. III. bölümde ise Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları, okuma, yazma ve dilbilgisi alanlarında kullandığı program modellerine, özellikle de yazma ve kendini ifade edebilme etkinliklerinde mektup yazmanın gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Tez çalışmam boyunca büyük emeği geçen; benden yardımını, sabrını, özverisini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan Sinan'a teşekkürlerimi sunuyorum.

ELAZIĞ-2010

Fatma BAŞOĞUZ

KISALTMALAR

BLSA	: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi–1986
ÇTD	: Çağdaş Türk Dili
İTDÖPK	: İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu
KB	: Kültür Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MLBLA	: Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi–1992
O. ve M.D. Bşk.	: Organizasyon ve Metot Daire Başkanlığı
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Dergah
TDK	: Türk Dil Kurumu
TD	: Türk Dili
Yay.	: Yayın evi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ

TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI

Türkçe, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına anayasanın emrettiği biçimde ana dili olarak öğretilmek zorundadır. Türkçe derslerinde yapılacak her türlü etkinliğin; anayasa, kanun, genelge ve yönetmeliklere uygun olma mecburiyeti vardır. Türkçe öğretimi kanuniliğini, gücünü; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 3. maddesinde yer alan “Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir” hükmü ile “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez” biçimindeki 42. maddesinden alır. Böylece Türkçe öğretimi anayasal güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu durum 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun genel amaçlar ve temel ilkeler 2-17. maddelerinde netleştirilmiştir. Ayrıca 43. madde de, öğretmenlerin hangi ilkelere göre bunu yapacaklarını açıklamıştır(Özbay, 2006^a: 83). Bu çerçevede ülkemizde eğitim ve öğretimin temel yasal dayanaklardan olan 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarını şu şekilde saptamıştır:

1. Genel Amaçlar

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine, Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren,

topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır (İTDÖPK, 2006: 1).

▪ Anayasal çerçeve içerisinde ülkemizde bütün yurttaşlarımızın ana dili olan Türkçe'nin eğitimi ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede programların yenilenmesi gerçekleştirilmiş ve amaçlanan temel becerileri yeniden tanımlanmıştır. Yeni program için; ***“Temel beceriler öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. Türkçe Öğretim Programı içerdiği kazanımlarla bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır “*** biçiminde açıklanmıştır(İTDÖPK, 2006: 5).

Yeni TDÖPK ulaşılması beklenen temel becerileri şu şekilde sıralar:

- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Eleştirel düşünme
- Yaratıcı düşünme
- İletişim kurma
- Problem çözme
- Araştırma
- Karar verme
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Girişimcilik (İTDÖPK, 2006: 5)

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (İTDÖPK);“ Türkçe öğrenimi, anlama, yorumlama, iletişim kurma becerilerinin gelişmesine yönelik olan dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma temel dil becerileri ile dil bilgisinden oluşur” der (İTDÖPK, 2006: 2).

Dil öğretiminin temel hedefi, öğrencilerin, dilin farklı bağlamlarda aldığı görünüşleri kavramaları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleridir.

Sekiz yıllık ilköğretim sürecinde Türkçe öğretiminden beklenen, öğrencinin okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma becerilerini dilin kurallarına uygun olarak geliştirmesidir. Bir sonraki aşamayı oluşturan orta öğretim ise, Türkçenin imkânları çerçevesinde, tarihî süreçte oluşan edebî dilin gelişimini, özelliklerini ve ürünlerini öğretmeyi hedefler. Bu açıdan bakıldığında ilköğretimin 6, 7 ve 8. sınıfları bir geçiş dönemi özelliği gösterir. Öğrenci bu dönemde, 1-5. sınıflarda öğrendiklerini, seviyesine uygun Türk ve dünya edebiyatının seçkin örnekleriyle geliştirir ve kendi anlam dünyasını yapılandırmaya başlar. Bu sebeple 6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı, bu bütünlük ve devamlılık göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri, bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları, farklı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları, olay ve durumları kendi deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları, disiplinler arası bir bakış kazanmaları Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın temel amaçlarını oluşturmaktadır.

Öğrenme sürecinin başarıya ulaşması için, öğrencilerin biyolojik, psikolojik ve zihinsel özelliklerinden kaynaklanan bireysel farklılıklarının dikkate alınması gerekir. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda, bireysel farklılık ve ilgilere yönelik olarak öğretim sürecinde hedeflenen kazanımlara ulaşmak amacıyla çeşitli etkinlik ve çalışmalar yer almaktadır. Bu etkinliklerle öğrencilerin, Türkçeyle ilgili becerileri zevkli bir öğrenme ortamında kazanmaları amaçlanmaktadır.

Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırma ve gözlemlerde, uygulamayla edinilen bilgi ve becerilerin daha kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum dil öğretiminde daha somut olarak gözlenebilir. Bütün öğrenme etkinliklerinde olduğu gibi Türkçe dersinde de öğrenciyi etkin hâle getirmek, öğretim sürecinde öğretmeni rehber kılmak çağdaş

eğitimin geldiği önemli bir noktadır. Öğretmen, bu süreç içinde öğrencileri deneyerek öğrenmeye, muhakeme gücünü geliştirmeye ve iş birliğine özendirmeli; öğrencinin birikim, düzey ve ilgilerini dikkate alan, öğrenme etkinliklerine isteyerek katıldığı bir ortam sağlamalıdır.

1.1. Programdaki Temel Yaklaşım

Müfredat yeni yaklaşımı şöyle açıklar:” Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olacak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi edineceklerdir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda, kazanılan beceri ve bilgilerin daha verimli ve kalıcı olmasını sağlamak için çeşitli etkinliklere yer verilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yaklaşım olarak, öğrenme sürecinde öğrencinin birikim ve deneyimlerinden hareketle sorunlara çözümler üretmesini, öğrenme- öğretme etkinliklerinde öğrencinin gelişim düzeyinin dikkate alınmasını, dolayısıyla değerlendirmede öğretim sürecindeki gelişimin de önemli olduğu benimsenmiştir. Bu yaklaşımın temel hedefi, öğrencinin öğretmen rehberliğinde; etkili iletişim kurması, grup çalışmalarına katılması, öğrendiklerini aşamalı bir biçimde inşa etmesidir. Türkçe öğretiminin daha verimli olabilmesi için, öğrencinin derse etkin olarak katılmasının sağlanması, motivasyonunun sürekli olarak desteklenmesi gerekir” (TDÖPK, 2006: 2).

1.2. Genel Amaçlar

Programın yapısı

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
2. Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri,
3. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları,
4. Anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,
5. Seviyesine uygun eserleri okuma; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları,
6. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri,
7. Yapıcı, yaratıcı, akılcı, eleştirel ve doğru düşünme yollarını öğrenmeleri, bunları bir alışkanlık hâline getirmeleri,
8. Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanmaları, bu araçlardan gelen mesajlara karşı eleştirel bakış açısı kazanmaları ve seçici olmaları,
9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,
11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

1.3. Temel Dil Becerileri

Türkçe Dersi Öğretim Programı, “okuma, dinleme/izleme, konuşma, yazma, temel dil becerileri” ile dil bilgisinden oluşmaktadır. Bu temel dil becerileri hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve ilişkilendirilmiştir.

1.3.1. Dinleme/İzleme

Dinleme/izleme, iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biri olup verilen iletiyi doğru bir şekilde anlama, yorumlama ve değerlendirme becerisidir. Görsel ve işitsel araçların hayatın her alanında giderek yaygınlaşması ve bu araçların eğitimde kullanılması etkili bir dinleme/izleme eğitimi gerekli kılmaktadır. Bu becerinin geliştirilmesiyle, öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Programda dinleme/izleme becerisi; öğrencilerin iyi bir dinleyici/izleyici olabilmesine yönelik olarak hazırlanmış düzeye uygun kazanımlar ile bu kazanımları hayata geçirmeye yönelik etkinliklerden oluşmaktadır. Programın bu bölümü “dinleme/izleme kurallarını uygulama, anlama ve çözümleme, değerlendirme, söz varlığını zenginleştirme, etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma” amaçlarından oluşmaktadır. Öğrencilerin düzeylerine yönelik olarak hazırlanan kazanımların, uygun etkinliklerle desteklenerek uygulanması, öğrencilerin etkili iletişim kurmalarını ve toplum hayatına aktif birer dinleyici/izleyici olarak katılmalarını sağlayacaktır. Aşamalı bir süreç izleyen bu sıralamanın takip edilmesi, dinleme/izleme etkinliklerinin amacına ulaşmasını, öğrencinin toplum hayatına aktif bir dinleyici/izleyici olarak katılmasını sağlayacak, öğrencilerin iletişim kurma yeteneklerini geliştirecektir.

Dinleme/izleme sürecinin amacına ulaşabilmesi için yapılan tüm dinleme/izleme etkinliklerinin değerlendirilmesi gereklidir. Bu amaçla programda, öğrencilerin

kullanacağı değerlendirme ölçütleri ile yapılan etkinlikleri değerlendirmeye yönelik formlar yer almaktadır. Bu formların kullanılması dinleme/izleme sürecini verimli kılacak ve öğretmene nesnel bir değerlendirme imkânı sağlayacaktır.

1.3.2. Konuşma

Konuşma; bireyin sosyal hayatında iletişim kurmasını, bilgi ve birikimlerini paylaşmasını, duygu, düşünce, hayal ve gözlemlerini ifade etmesini sağlayan en etkili araçtır. Programda, konuşma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin Türkçenin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri, sosyal hayatta karşılaşacakları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaçlarla programdaki konuşma etkinlik örneklerinde; birikimlerden, çeşitli görsel ve işitsel materyallerden yararlanma, düşüncelerini mantık akışı ve bütünlük içinde sunma, karşılaştırma yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, sınıflandırma, değerlendirme, özetleme gibi anlamayı ve zihinsel becerileri geliştirici çalışmalara yer verilmiştir.

Türkçe Öğretim Programı'nda, konuşma becerisine yönelik olarak, “konuşma kurallarını uygulama, sesini ve beden dilini etkili kullanma, hazırlıklı konuşmalar yapma, kendi konuşmasını değerlendirme, kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma” amaçlarına yönelik kazanımlara yer verilmiştir.

Konuşma becerisi, öğrencilerin çevreleriyle iletişim kurmaları, iş birliği yapmaları, ortak karar vermeleri ve karşılaştıkları sorunları çözmeleri açısından da önemlidir. Bu nedenle öğretmenin konuşma etkinliklerinde öğrencilerin her birinin ayrı ayrı söz almalarını sağlayarak, onları bu çalışmalara katması gerekmektedir. Hayatın her alanında doğru, güzel, etkili konuşan ve konuşulanları doğru anlayıp yorumlayan bireylerin yetiştirilmesi, onların diğer dil becerilerinde de başarılı olmalarına bağlıdır. Bu nedenle konuşma becerisinin okuma, yazma ve dinleme gibi diğer becerilerle desteklenmesi gerekmektedir.

Konuşma becerisinin değerlendirme aşamasında, öncelikle öğrencilerin kendilerini veya birbirlerini değerlendirmeleri, hedeflenen kazanımların daha da kalıcı olmasını sağlayacak, öğrencilerin konuşmayla ilgili yeteneklerini geliştirecektir.

1.3.3. Okuma

Okuma, ses organları ve göz yoluyla algılanan işaret ve sembollerin beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi ve anlamlandırılması sürecidir. Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma, eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır. Programda okuma becerisiyle, öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları yazılı metinleri doğru, akıcı bir biçimde ve uygun yöntemleri kullanarak okuyabilmeleri, okuduklarını değerlendirip eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayabilmeleri ve okumayı bir alışkanlık hâline getirebilmeleri amaçlanmıştır.

Programda, okuma becerisini geliştirmek amacıyla çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. Etkinliklerde kullanılacak metinlerin, Türkçeyi bütün zenginlikleriyle ve doğru bir şekilde yansıtması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle derslerde işlenecek metinlerin taşınması gereken özellikler programda belirtilmiştir. Programda yer alan okuma dil becerisinde; okuma kuralları, okunan metinlerin anlaşılması ve çözümlenmesi, anlamlandırılması, okunan metinlerin değerlendirilmesi ve okumanın bir alışkanlık hâline dönüştürülmesine yönelik olarak çeşitli kazanım ve etkinliklere yer verilmiştir. Bununla birlikte, söz varlığını zenginleştirmeye ve araştırmaya yönelik olarak verilen başlıklar, bütün dil becerilerini kapsayan bir önem arz etmektedir.

Okuma becerisinin hayatın bütün aşamalarına yayılan bir alışkanlık hâline getirilmesi amacıyla hazırlanan etkinlik örnekleri ve formları, hem okuma sürecinin değerlendirilmesine hem de öğrencilerin dil gelişimini izlemeye yardımcı olacaktır.

1.3.4. Yazma

Yazılı anlatım, bireyin kendini doğru ve amacına uygun olarak ifade etmesinde ve iletişim kurmasında en etkili araçlardan biridir. Türkçe Öğretim Programı'nda yazma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin duygu, düşünce, hayal, tasarı ve izlenimlerini

dilin imkânlarından yararlanarak ve yazılı anlatım kurallarına uygun şekilde anlatmaları, yazmayı kendini ifade etmede bir alışkanlığa dönüştürmeleri ve yazma yeteneği olanların bu becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Uzun bir süreç isteyen yazma becerisinin kazanılması ve istenen amaçlara ulaşılması, ancak çeşitli ve özendirici yazma uygulamalarıyla mümkün olur.

Yazma becerisinin bilgi, birikim ve dili etkili kullanmayı gerektirdiği göz önüne alınarak bu sürecin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve dil bilgisi etkinlikleriyle de desteklenmesi gerekmektedir. Hikâye, roman, şiir gibi türlerde ürün vermek, bireysel yetenek ve yaratıcılık gerektirse de öğrencilerin duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerini doğru, açık, anlaşılır ve yazma kurallarına uygun şekilde anlatmaları yazma tekniğine uygun bilgi ve beceriler kazandırılarak sağlanabilir. Bu düşünceden hareketle programda yazmayla ilgili olarak yazma kurallarını uygulama, planlı yazma, farklı türlerde metinler yazma, kendi yazdıklarını değerlendirme, kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma, yazım ve noktalama kurallarını kavrama ve uygulama ile ilgili amaçlara yönelik kazanımlar yer almaktadır. Öğretmen, farklı yöntemlere uygun etkinliklerle yazmayı öğrenciler açısından zevkli hâle getirerek yazma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmalı, öğrencilerin hangi türlerde yazmaya yetenekli olduğunu belirleyerek onları başarılı olduğu türlerde yazmaya yönlendirmelidir.

Yazma çalışmalarının istenen amaçlara ulaşabilmesi, yapılan etkinliklerin değerlendirilmesiyle mümkündür. Programda, öğrencinin kendi yazdıklarını değerlendirme ölçütlerine yer verilerek yalnızca öğretmenin değil, öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının da bu sürece katılması amaçlanmıştır. Bu tutum öğrencilerin eleştirme, değerlendirme ve yorumlama becerilerinin geliştirilmesine de yardımcı olacaktır.

Bitişik eğik yazı öğretimi, ilk okuma yazma öğretimiyle birlikte başlayıp ilk sınıflarda kazandırılacağından 6, 7 ve 8. sınıflarda bitişik eğik yazı için bir zaman dilimi ayrılmayacaktır. Ancak öğrencilerin bütün derslerde, bitişik eğik yazıyı işlek ve güzel kullanmalarına özen göstermeleri sağlanmalıdır.

1.3.5. Dil Bilgisi

Dil bilgisi; bir dilin dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma temel becerilerini destekleyen kurallar bütünüdür. Öğrenci açısından Türkçenin yapısını oluşturan ve işleyiş kurallarını tanımlayan bilgilere sahip olmak oldukça önemlidir; ancak daha da

önemli olan bu kuralların konuşma, yazma, dinlemeyle ilgili dil etkinliklerinde uygulanmasıdır. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi kuramsal bilgilere değil, uygulamaya dayanmalıdır. Bu amaçla dil bilgilerinin öğretiminde, kuralların verilmesinin yanında, bu kuralların kelime, cümle ve metin düzeyindeki uygulamaları amaçlanmıştır.

Programda, Türkçenin kurallarıyla ilgili kazanımlar, öğrencilerin düzeylerine uygun olarak ve aşamalı bir biçimde verilmiştir. Dil bilgisinde kolaydan zora ilerleyen bir sıra izlenmiş olup konuların birbiriyle olan ilişkileri gözetilmiştir. Türkçeyle ilgili kural ve bilgilerin örneklerden hareket edilerek verilmesi daha doğru olacaktır. Derslerde konularla ilgili farklı uygulama örneklerinin yer aldığı çalışma kâğıtlarının kullanılması ve konuların görsel materyallerle desteklenmesi öğrenimi kolaylaştıracaktır. Ayrıca dil bilgisi konularının anlama olan katkısına özellikle dikkat edilmesi, konuların birer beceriye dönüşmesine yardımcı olacaktır. Bu bağlamda konuların konuşma ve yazma becerileriyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Dil bilgisiyle ilgili kazanımların değerlendirilmesinde, kuralların metin veya cümle bütünlüğü ve bağlamı içerisinde ele alınması, diğer becerileri desteklemesi açısından oldukça önemlidir.

1.4. Kazanımlar

Kazanımlar; öğretim sürecinde öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları kapsamaktadır. Öğrencilerin dil becerilerinde gelişme sağlamaları, bu kazanımların edinilmesine bağlıdır. Dil bilgisi ve yazım ve noktalama ile ilgili kazanımlar, öğrencilerin gelişim düzeyine göre altıncı sınıftan sekizinci sınıfa doğru aşamalı olarak verilmiştir. Temel dil becerilerine yönelik kazanımların sıralanmasında bu yaklaşım gözetilmemiştir.

1.5. Etkinlikler

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların hayata geçirilmesi ve hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması için çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Bu etkinlikler birer öneri niteliğindedir ve birden çok beceriye yönelik olabilir. Öğretmen, bu etkinlikleri olduğu gibi veya çeşitli değişiklikler yaparak uygulayabilir, aynı zamanda bir ders saatinde birden fazla etkinliğe yer

verilebilir. Yeni etkinlikler hazırlanır ve uygulanırken bunların hangi kazanımlara yönelik olduğuna dikkat edilmeli, ayrıca öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Programda yer alan etkinliklerden sınıf-okul içi etkinlikler , okul dışı etkinlikler sembolü kullanılarak belirtilmiştir. Verilen etkinlikler öğrenci seviyesine uyarlanarak farklı sınıflarda uygulanabilir. Programdaki etkinlikler, uygulamada öğretmene yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır; bu program doğrultusunda hazırlanacak ders kitaplarında farklı etkinliklere yer verilmelidir.

Programdaki etkinlikler, öğrenci merkezli ve öğrenme sürecinde öğrencinin etkin bir rol üstlenmesini sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle sürekli iletişim içinde olmaları ve etkinliklerin her aşamasında katılımcı olarak yer almaları programın uygulanması açısından önemlidir. Yapılan etkinliğin veya benzerinin öğrenciler tarafından planlanıp uygulanması gerekmektedir.

1.6. Öğrenme ve Öğretme Süreci

Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencinin birikim, beceri ve gelişimlerini göz önünde bulunduran ve öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla hazırlanmış olup, bütün kazanım ve etkinlikler bu açıdan ele alınmıştır. Bu nedenle programda, öğrenme etkinlikleri bir bütünlük içinde değerlendirilmiş, öğrencinin katılımını gerektiren uygulamalara yer verilmiştir. Bu uygulamalar; bireysel farklılıklara duyarlı, bağımsız veya grup içinde öğrenmeyi özendiren, öğretim etkinliklerini okul dışına da taşıyan bir nitelik göstermektedir.

Program, öğrencilere Türkçeyle ilgili bilgi ve becerileri kazandırmanın yanında, onların yeni bilgi ve çözümler üretmeyi alışkanlık hâline getirmelerini de amaçlamaktadır. Bu nedenle öğrenciler bütün öğretim etkinliklerine etkin olarak katılmakta, öğretmen ise bu süreç içinde öğrenciyi yönlendiren, ona yardımcı olan ve kendini geliştirmesinde yol gösteren bir rehber konumundadır. Bu çerçevede;

- Öğrenciler, karşılaştıkları sorunlara bireysel veya grup olarak yaratıcı çözümler üretir, bu bilgi ve deneyimlerini geliştirerek sosyal çevreleriyle paylaşır.
- Öğrenciler, bağımsız olarak öğrenmeyi, çeşitli araştırma teknikleriyle bilgiye ulaşmayı, değerlendirmeyi, sorgulamayı ve yorumlamayı hayatının bütün safhalarında bir alışkanlık hâline getirir.

- Öğretmen, öğrenme sürecinde öğrencilerin karşılaştığı zorluklarda onlara yardımcı olur ve yapıcı eleştirilerle onları yönlendirir.
- Öğretmen, öğrenme sürecinin her aşamasında öğrencilerin ürünlerini dikkate alır ve onları destekler.
- Öğretmen, öğrencilerin öğrenme etkinlikleri içindeki gelişimlerini izler, değerlendirir, onları kendilerini değerlendirmeye özendirir.
- Dil becerileri bir bütünlük ve devamlılık gösterdiğinden, öğretmen öğrencilerin aileleriyle iş birliği içinde olmalı, okul dışında da bu becerilerin geliştirilmesini sağlayıcı etkinlikler düzenlemelidir.

Öğrenme-öğretme sürecinde, öğrencilerin etkinliklere istekle katılmaları, ilgi ve dikkatlerini canlı tutmaları, kendilerini tarafsız gözle değerlendirebilmeleri ancak öğrendiklerini hayata aktarabilmeleriyle mümkün olacaktır. Bu nedenle bütün öğretim süreçlerinin hayata dönük olması amaçlanmış, değerlendirmede tutum ve davranışlardaki gelişmeler de dikkate alınmıştır” denmektedir (İTDÖPK, 2006:2-9).

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu hangi yazınsal türlerin kaçınıcı sınıfta okutulacağını da öngörmektedir. **6,7 ve 8. Sınıflarda Yer Verilmesi Gereken Türler** başlığı altında : “6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, **mektup**” olarak türler belirtilmiştir ve bu türleri içeren metinlerin mutlaka okutulması gerektiği ifade vurgulanmıştır(İTDÖPK, 2006: 57).

Mektup, birbirinden uzakta bulunan kişilerin duygu, düşünce, istek, dilek ve olayları duyurmada başvurdukları bir haberleşme aracıdır. Ayrıca insanlar arasında haberleşmeyi sağlayan en önemli araçlardan biridir.

Mektubun özel ve samimi bir yönü vardır. Çünkü mektuplar, yazarın en saf ve en içten duygularıyla yazılır. Mektup her konuya değinen bir türdür. Mektubun konusu siyasi, edebi, sevgi, aşka dair her şey olabilir. Mektup yazmak için herhangi bir sınırlama getirilmez. Mektup başlangıçta iletişimsel bir işlevle ortaya çıkar. Zamanla mektubun işlevi değişir. İnsanoğlunun düşünsel ve duygusal birikimini sağlayan bir araç olur. Zaten mektubun amacı sadece haberleşmek değil, duyguların da paylaşılmasıdır. Türkçe sözlük mektubu: “Bir şey haber vermek, bir şey sormak veya istemek için, birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kağıt, name” olarak tanımlamaktadır (Türkçe Sözlük, 2005: 1364).

Ferit Devellioğlu ise tanımı; “mektûb (a.i.c.:mekâtib): 1. yazılmış, 2. mektup” olarak vermiştir (Devellioğlu, 1978:724). Kemal Demiray, Temel Türkçe Sözlük adlı eserinde, “Bir haber vermek, bir şey istemek, bir şey sormak için birine yazılan yazı, (betik, name)” olarak verir (Demiray, 1994:564). D. Mehmet Doğan, Temel Büyük Türkçe Sözlüğünde: “1. Haberleşme maksadıyla yazılan kâğıt, name, betik. 2.Yazılmış, yazılı hale getirilmiş şey.” diye açıklar (Doğan, 1994:537). Yazın türlerinin en eskilerinden olan mektubun ömrü yazıyla yaşıttır. Yazının kullanılmasıyla mektuplaşmalar da başlamıştır. Ancak elimizde bulunan en eski mektup örnekleri Mısır Firavunlarının yazdığı diplomatik mektuplar (MÖ XV.-XIV) ile Hitit krallarının Boğazköy arşivinde bulunan mektuplarıdır. Ayrıca mektup türünün tarihi eski Mısır ve Mezopotamya’ya kadar uzanır denebilir. Çömelmiş durumda ve yazı yazar şekilde tasvir edilen “Mısır mektupçuları” daha o devirlerde mektupçuluğun bir meslek olduğunu göstermektedir (Birinci, 1990: 213).

Türk edebiyatında Tanzimat’tan önce mektup yazılışında belli klişelere uymak bir gelenek halindeydi. Bu gelenek münşeat mecmuası denilen örnek mektuplardan meydana gelmiş kitaplarla sürdürülürdü. Onun için bu mektuplarda eski hayatımızdan çok fazla izlenim bulmak mümkün değildir. Tanzimat’tan sonra bizde ilgi çekici mektuplar Akif Paşa’nın 1885’te basılan mektuplarıdır. Bu devrin önemli özel mektuplarından biri de Şinasi’nin, Paris’ten annesine yazdığı mektuptur. Bu devrin mektuplarından Namık Kemal’in, Hamit’in, Cevdet, Ali ve Fuat Paşaların mektuplarıyla, Recaizâde Mahmut Ekrem’in, Ahmet Mithat Efendi’nin mektupları ve yakın yılların şairi Cahit Sıtkı Tarancı’nın arkadaşı şair Ziya Osman Saba’ya yazdıkları da kitap halinde yayımlanmıştır(Demiray, 1970: 132-135).

Mektup çeşitlerinin sınıflandırılmasında çok farklı görüşler bulunmaktadır. Necat Birinci mektup çeşitlerini 5’e ayırmaktadır:

1. Özel mektuplar,
2. Edebi mektuplar,
3. İş mektupları,
4. Resmi mektuplar,
5. Açık mektuplar (Birinci, 1990: 213-215).

Cevdet Kudret ise mektubu: Özel mektup, edebi ve felsefi mektup olmak üzere ikiye ayırır.

Enise Kantemir ise mektubu; özel mektuplar, resmi ve iş mektupları olmak üzere iki bölümde toplamıştır (Kantemir, 1995: 242-249).

Emin Özdemir, diğerlerinden çok farklı düşünerek mektubu; özel mektuplar, yazınsal ve düşünsel boyutlu mektuplar olmak üzere 2 çeşide ayırmıştır (Özdemir, 2002: 196-206). Fevziye Abdullah Tansel, mektubu 3 bölüme ayırarak bunları da kendi içinde çeşitli bölümlere ayırmıştır.

Tuncer Gülensoy ise mektupları beş bölüme ayırır:

1. Aile mektupları,
2. Yakın arkadaş ve dost mektupları,
3. İş mektupları,
4. Edebi mektuplar,
5. Resmi mektuplar (Gülensoy, 2000: 523-524).

Yazınsal bir tür olan mektubun ilköğretim birinci ve ikinci kademe Türkçe derslerinde de çok önemli işlevi vardır. Bilindiği gibi Türkçe Öğretiminin temel öğrenme alanları olan; dinleme, konuşma, okuma, yazma etkinlikleri çerçevesinde özellikle yazma derslerinde mektup türüne başvurulur. Yazma eğitiminde bu becerinin geliştirilmesinde yazı yazma etkinlikleri ile öğrenci mesafe alabilecektir. Yazma becerisinin geliştirilmesi esnasında beklenen; **“yazma kurallarını uygulamak, planlı yazma becerisi kazandırmak, farklı türlerde metinler yazma, kendi yazdıklarını değerlendirme, kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma, yazım ve noktalama kurallarını uygulama”** gibi kazanımlardır (İTDÖPK, 2006: 32-40). Bütün bu kazanımların öğrenciye kazandırılmasında yazı yazma etkinliğinin yapılması gereği bulunmaktadır. İşte bu noktada öğrenciler mektup ve türevleri ile ilgili yazma çalışmalarının yaptırılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Mektup yazınsal bir tür olduğundan ve yazma etkinliği içerisinde kullanıldığından yazma becerisi üzerinde durulup, bu etkinlik içinde mektup yazmanın önemi ve mektubun Türkçe eğitimindeki işlevleri üzerinde durulacaktır.

I. BÖLÜM

1. YAZINSAL BİR TÜR OLARAK MEKTUP VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. YAZINSAL TÜRLER VE MEKTUP

Konuşma insanoğluna özgü bir yetenektir. Bu yeteneğin temelinde iletişim yatmaktadır. Bu iletişimin de aktarılmasında iki unsur vardır: yazılı ve sözlü anlatım. Bu iki anlatım biçimi arasında birtakım farklılıklar bulunur. Farklılık kişinin hitap ettiği kesime göre şekillenir. Mesela resmi bir konuşmanın ya da hitabın ister sözlü ister yazılı olsun, birtakım dilbilgisi kuralları ve kelime dağarcığına sahip olması gerekmektedir. Ancak gayri resmi (samimi) bir anlatım belli kurallara uymak zorunda değildir. Yani herhangi bir kalıba girmez. Bu kişinin, konuşmacının, kendi isteğine bağlıdır.

Yazılı dil ile sözlü dil arasındaki farklılık belli bir süreden sonra alıcı tarafından fark edilir. Çoğu kez konuşmacıyı görmediğimiz halde, konuşmacının yazılı bir metinden mi okuduğunu yoksa doğaçlama mı yaptığını anlarız. Çünkü yazılı dil ile sözlü dil arasındaki biçim farkı bunu bize gösterir. Yazılı ve sözlü anlatım biçimleri arasındaki belirgin farklılıkları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1.1.1. Dil Kullanımı Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım

Konuşma dilindeki birtakım kolaylıklar yazı dilinde bulunmaz. Sözlü dilin çok yalın bir söz dizimi olup, kullanılan sözcük sayısı bakımından çok fazla zenginliği yoktur. Konuşma esnasında ilişkiyi sağlayacak sözcükler sıklıkla kullanılır. Yarım bırakılmış cümleler, gereksiz tekrarlar, ana konudan ayrılma, sıfat bakımından fakir anlatımlar sözlü anlatım için geçerli tanımlamalardır. Konuşan kişi doğaçlama yaparak metnini oluşturur. Söylediği cümleyi düzeltme şansı yoktur. Ancak aynı bildiriye bir başka biçimde tekrarlayarak düzeltebilir. Bir cümleye başlamışken, cümleyi yarıda bırakıp yeni bir cümle oluşturma biçimi olarak tanımlama anlatım biçimleri de sözlü dille ilgilidir. Örneğin **”sözlü dilin özelliklerini, sözlü dil ile ilgili olarak önce şunu söyleyelim”** biçimindeki bir anlatım bu duruma örnek olarak verilebilir. Tekrar konuşma dilinde daha belirgindir. Söylemek istediklerimizi iletebilmek için aynı anlama gelen farklı cümleler de kurabiliriz.

Yazılı anlatımın dili, daha özenlidir. Yazılı anlatımın oldukça gelişmiş bir söz dizimi vardır. Çünkü yazınsal bir anlatımda, yazılı anlatım kurallarına daha çok uyulur. Karmaşık cümle yapıları, noktalama işaretlerinden yararlanma, ayrıntıların düzenlenmesi, ad grubu yerine sıfatlaştırma ve adlaştırma kullanılması gibi özellikler yazılı anlatımda daha çoktur. Yazılı anlatımın aynı zamanda zengin bir söz dağarcığı vardır. Eş anlamlı ve kullanım sıklığı az olan sözcüklerden metin oluşturulurken daha çok yararlanılır. Konuyu doğru ve tam olarak ortaya koyabilmek için uygun bir söz dağarcığı kullanılır. Yazının düşüncenin gelişmesi ve zenginleşmesinde büyük payı vardır. Yazı için Özdemir; “Düşünceyi, duyguyu yansıtmada, yaşanılanı, görüleni dile getirmede bir araçtır yazı. Bu araçla, ortaya konan adı ve türü ne olursa olsun dil ürünüdür (Özdemir, 2002: 18).

Yazınsal anlatımlarda kullanılan dil, onu kullanana bağlı bir anlatım biçimidir. Konuşma dilinden farkı ise önceki uyumsuzlukların gelişigüzel ve bilinçsiz olmasına karşılık, yazın dilinde kurallara uyulmayışının bilinçli olduğunun varsayılmasıdır. Özdemir bu hususta; “Gerçekte yazınsal dil doğal dil değildir. İletişimsel ve bildirimsel boyutların dışına çıkar. Usun ve mantığın sınırlarını aştığı da olur” demektedir (Özdemir, 2002: 43).

Yazı dilinde yazarın metnini oluşturmak için yeterli zamanı vardır. Yazısını düzeltebilir, ekleme ve çıkarma yapabilir. Hatta yeniden yazabilir. Konu üzerinde düşünme zamanı vardır ancak sözlü anlatımda böyle bir durum söz konusu değildir (Günay, 2000: 30). Yazının dil ile ilişkisi için Dara da dikkati çekmekte: “Yazmayı öğrenenler eskiden hiç değilse mektup yazarlardı; şimdilerde elektronik haberleşmenin yaygınlaşmasıyla mektup yazan da azaldı. İnternet aracılığıyla haberleşmeye, yazışmaya mektuplaşma diyebilir miyiz bilmiyorum” demektedir (Dara, 2000: 78).

1.1.2. Sözceleme Durumu Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım

Sözlü anlatımı anlamak için, kullanılan sözcükleri bilmek gerekir. Yani kim, nerede ve ne zaman bu bildiriği ürettiği soruları, sözlü bir bildirinin anlaşılması için gerekli olabilir. Okurun yazılanlar dışında bir hareket noktası olmayacağı için, konuşan kişi söylediklerini, dayanaklarını, açık olarak belirtmek zorundadır. Tek bir anlatımla anlaşılmayan, eksik cümleler olabilir ya da anlatımın tamamı anlaşılmayabilir. Ancak devam eden iletişim esnasında birçok eksik durum, anlaşılabilir olacaktır.

Sözceleme esnasında kimi eksiklikler ya da yanlış anlaşılmalara, ses tonuyla mimiklerle ya da yeniden söylenerek düzeltilebilme özelliğine sahiptir. Bu arada dinleyen algıladığının doğru olup olmadığını test etmek için yeni sorular sorarak da iletişime katkı sağlayabilir.

Yazılı anlatımda ise yazınsal bir metnin ifade ettiği şey her zaman herkes tarafından aynı şekilde algılanmayabilir. Yani “bugün gelmeyeceğim” diyen bir kişi, bizim metni okuduğumuz zamanla ilgili bir belirtmede bulunmaz, söz konusu olan metin içindeki olaya göre bir belirtmedir. Bu nedenle yazınsal bir metnin zorluğu ya da kolaylığı söz konusu olmaktadır (Günay, 2000: 31).

1.1.3. İletişim/ Geri Bildirim Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım

Sözlü anlatım, doğrudan iletişimden söz edilebilecek bir anlatımdır. Konuşmada karşımızda gerçekten bir muhatap, bir alıcı yani dinleyen söz konusudur. Konuşan ise dinleyiciye bağlı olarak bildirisini oluşturur ve sürdürür. Çünkü sözlü dilde dinleyici konuşmanın herhangi bir yerinde konuşmaya katılabilir ya da katılmaz. Verici yani konuşan kişi konuşmasını duruma göre ses tonunu ayarlayabilir, değiştirebilir, yükseltip alçaltabilir. Alıcının tepkisini görerek konuşmasını ayarlayabilir ve sürdürebilir. Bu noktadan bakınca sözlü dilde gerçek anlamda bir alıcı olduğu görülür. Konuşma, sürece bağlı olarak değişebilmekte ve gelişmektedir. Hatta hiç konuşulmaması gereken konular bile gündeme gelebilmektedir. Televizyonda yapılan bir açık oturumda bile, eğer yazılı bir metinden yola çıkılmamışsa ve program yöneticisi konuşulacak alanın sınırlarını net olarak ortaya koymamışsa, konuşma sırasında çoğunlukla ana temadan ayrıldığı görülür. Yazılı anlatımda ise gecikmiş iletişimden söz edilir. Yazılı dilde zorunlu anlamda bir alıcı söz konusudur. Bu vericinin beklediği bir alıcı mı yoksa vericinin yazdıklarını anlayabilecek bir alıcı mı belli değildir.

İletişimin sağlanmasında her iki tarafın birbirlerine cevap verebilmesi gibi birtakım kolaylıklar yazılı dil için geçerli değildir. Mekân ve zaman içindeki verici ve alıcı arasındaki farklılığa göre alıcının geri bildirimini, verici olan yazar duyabilir ya da hiçbir zaman öğrenemez. Yazılı dilde konuşan, alıcısının hiçbir tepkisini görmeyecek ve alıcısının davranışını bilemeyecektir. Yapabileceği tek şey iletmek istediklerini yazmaktır.

Okuyucunun anlayamadığı bir şey için metni yazan kişiye soru sorma şansının olmaması da yazılı dile ait bir durumdur. Ya da metni yazan kişinin “okuyucu bunları anlayamaz” diye sonradan metinle ilgili belgeler gönderme şansı da yoktur (Günay, 2000: 31-32).

1.1. 4. Beden Dili / Vurgu Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım

Bir konuşma esnasında kişinin nasıl davrandığı, söylediği sözler kadar önemlidir. Çünkü söylenenleri beden diliyle (ses tonu, mimik, bedensel davranışlar) destekleme eğilimi insanın genel özelliklerinden sayılır. İster istemez dinleyen konuşanın bu jest ve mimiklerine bağlı olarak algısına yön verecektir, ona karşı bir tutum gösterecektir.

Vurgulama, sözlü dilde temel olarak ya da ilk olarak algılanması ya da dikkate alınması istenen sözcüğün diğerlerinden daha sert söylenmesidir. Doğru söyleyiş, tonlama ve vurgulama anlamın yaratımında önemlidir. Cümle içindeki sözcüğün ya da sözcük içindeki seslerin doğru vurgulanması, cümle içinde duraklama yerlerinin doğru kullanılması, tonlama, titremleme gibi sözlü dilde göz önünde bulundurulması gereken durumlar vardır.

Unutulmaması gereken bir özellik de yazılı anlatımın her zaman sözdeki her şeyi belirtmeyeceğidir. Yazılı dildeki bedensel davranış eksikliği, noktalama işaretleriyle giderilmeye, tamamlanmaya çalışılır. Yazı dili bedenini ifade ettiği şeyi tam olarak anlatamaz çünkü yazı dili bu açıdan yoksundur. Yazılı bir metinden okuyup konuşan kişi, bu eksikliği jest, mimik ve vurguyla tamamlamak zorundadır. Örneğin dildeki bazı kelimelerin sözlü üretilmesinde bürünsel öğeleri değiştirerek iki ayrı kelime elde edilebilir. Aynı durum yazılı anlatımda noktalama imleri kullanma ya da imlerin yerini değiştirmek suretiyle yapılacaktır (Günay, 2000: 32-33).

1.1. 5. Kalıcılık Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım :

Sözlü dildeki algılama, konuşma ile aynı anda gerçekleşmektedir. Alıcı, algılamayı konuşma bitiminden sonraya bırakamaz öteleyemez. Konuşmalardan ilgilendiklerini seçme, ayıklama ya da bazı konuşmaları atlama şansı yoktur. Günay, “Konferansa gitmiş bir kişi söylenenlerin hepsini dinlemek zorundadır ve söylenenlerin

hepsini bir bütün olarak algılayıp oluşturmak zorundadır. Roland Barthes'ın dediği gibi “okumak, adlandırmaktır; dinlemek ise yalnızca bir dili algılamak değil aynı zamanda onu oluşturmaktır” (Günay, 2000: 33-34). Yazı dili sözün uçması ama yazının kalıcılık kuralına bağlı olarak sözlü anlatımın kalıcı olmasına yönelik bir etkinliktir. Yazılı metni okuyan okur isterse geri dönüşler yapabilir, kimi sayfaları atlayabilir. Yine toplumların kültürlerini sonraki kuşaklara aktarmaları da yazılı anlatımla olabilmektedir. Bu bir roman için olduğu kadar gazete için de geçerlidir.

Yazı bir dilin etki alanını genişletir. İnsan bir dili istediği zamanda öğrenme şansına sahiptir. Günümüzde dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan bir kimse herhangi bir dili o dil ile ilgili yazınsal kaynaklardan öğrenme şansına sahiptir (Günay, 2000: 34).

1.1.6. Mekân-Zaman Açısından Sözlü ve Yazılı Anlatım:

Sözlü dilde alıcı/ dinleyen ile verici/ konuşmacı çoklukla yüz yüzedir, bir arada bulunur. Günümüzde aynı mekânda olmadan da sesli ya da sesli görüntülü iletişim kurmak mümkün hale gelmiştir. İletişim, aynı zaman dilimi içinde gerçekleşir ve etkileşim önemlidir. Bilgiyi alma ve yorumlama aynı zaman dilimlerinde gerçekleşir. Yüz yüze iletişim açısından baktığımızda verici ve alıcının bildirişimleri sırasında ayrı yer ve zamanlarda bulunmaları, alıcı ve verici açısından son derece önemlidir.

Yazılı anlatımda alıcı-okuyucu, vericinin karşısında değildir. Yani mekân bakımından bir farklılık, bir uzaklık vardır. Metin, belli bir süre zarfından sonra okunur. Bu da, zamansal uzaklık demektir. Metnin üretimi ile tüketimi farklı zaman dilimlerinde olur. Yazma ile okuma arasındaki süre, birkaç dakika ile başlayıp, insanlığın düşünebildiği en uzun zamansal süre olabilir. İnsanlığın duvarlara çiziktirdiği ilk resimlerin bugün de okunması, bir tür yazılı iletişim sayılabilir (Günay, 2000: 34).

Tüm bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki; insanoğlu tüm yaşantısı boyunca her dönemde duygularını açığa vurma gereğini hissetmiş ve bu duygularının da kalıcılığını sağlamak için yazıya ihtiyaç duymuştur. Bu gereksinimle yazıyı icat eden insanoğlu buna mektupla başlamıştır. Çünkü bir anı, bir bilgi, duygu ve düşünceler daima başkalarına anlatılmak istenmiş; bunun yolu da mektup yazmaktan geçmiştir.

1. 2. MEKTUP NEDİR?

Mektup için kaynaklar benzer tanımlar yapmışlardır. Bunların kimileri aşağıda verilmiştir.

TÜRKÇE SÖZLÜK mektubu: “Bir şey haber vermek, bir şey sormak veya istemek için, birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kağıt, name “ olarak tanımlamaktadır. (Türkçe Sözlük, 2005: 1364).

Ferit Devellioğlu; “mektûb (a.i.c.: mekâtib) : 1. yazılmış, 2. mektup” olarak vermiştir. (Devellioğlu, 1978:724).

Kemal Demiray, Temel Türkçe Sözlük adlı eserinde: “Bir haber vermek, bir şey istemek, bir şey sormak için birine yazılan yazı, (betik, name)” olarak verir. (Demiray, 1994: 564).

D. Mehmet Doğan, Temel Büyük Türkçe Sözlüğünde: ”1.Haberleşme maksadıyla yazılan kâğıt, name, betik. 2.Yazılmış, yazılı hale getirilmiş şey. (Doğan, 1994:537).

Mektup, birbirine uzak olan kişilerin duygu ve düşüncelerini anlatmada, istek ve dileklerini belirtmede, yaşadıkları olayları duyurmada başvurdukları bir haberleşme aracıdır. Mektubun dili, üslubu, biçimi ve konusu, yazılma sebebine göre değişir. Mektup, insanlar arasında haberleşmeyi sağlayan en önemli araçtır. İnsanoğlu dünya tarihinin başlangıcından günümüze kadar haberleşmek için çeşitli yollara başvurmuştur. Bunlar içerisinde en fazla işlerliği olan mektuptur.

Mektup yazılmasındaki asıl sebep karşı karşıya görüşme imkânının bulunmadığı hallerdir. Ancak sözlü görüşmeden kaçınılması, görüşmelerin belgelenmesinin istenmesi gibi hallerde de mektuba başvurulur. Ayrıca **haberleşme, istekte bulunma, bilgi alışverişi, hal hatır sorma, özür dileme, mazeret belirtme, tebrik etme vb.** maksadıyla da mektup yazılır.

Mektuplar kişiden kişiye yazıldığı gibi kurumdan kuruma, kurumdan kişiye ve kişiden kuruma da yazılabilir. Şu halde mektuplar özel ve tüzel kişiler arasındaki haberleşmeyi ve bilgi alışverişini de sağlamaktadır (Özdemir-Özgedik, 1984: 74).

Mektup aslında her zaman edebi bir tür değildir. Mektubun bu niteliği kazanması kompozisyonuna bağlıdır. Gerçekte mektup, gönderen ile alıcı arasında anlaşma sağlayarak sosyal bir ihtiyaca cevap verir. Mektubun özel ve samimi bir yönü vardır. Evrendeki her şey mektuba konu olabilir. Ve bu konular kişinin duygularıyla harmanlanarak iç dünyasıyla birlikte başka bir insana boşaltılır. Mektubu yazan hayatı anlatırken kendisini de anlatmış olur.

Mektup her konuya değinen bir türdür. Yüzeyde kalan ancak sırası geldikçe derinleşen, daima akıcı, bir konudan ötekine atlayan yazılı bir sohbetir. Öyle ki normal şartlarda karşıdakine asla anlatamayacağımız olayları ya da ifade edemeyeceğimiz duyguları, mektupta hiç de farkında olmadan çok samimi bir edayla ve içtenlikle anlatırız. Zaten mektup kişilerin iç dünyasının dışa yansımış halidir.

Yazın türlerinin en eskilerinden olan mektubun ömrü yazıyla yaşıttır. Yazının icadıyla mektuplaşmalar da başlamıştır. Ancak elimizde bulunan en eski mektup örnekleri Mısır Firavunlarının yazdığı diplomatik mektuplar (MÖ XV.-XIV) ile Hitit krallarının Boğazköy arşivinde bulunan mektuplarıdır. Ancak bu mektuplar sadece haberleşmeye yöneliktir. Oysa mektubun amacı sadece haberleşmek değil, duyguların da paylaşılmasıdır. Bu tür haberleşme ya da toplumların yaşayışları hakkında bilgi veren tarihsel nitelikli mektuplardan özel mektuplara geçiş de ancak belli bir zaman diliminde meydana gelmiştir. Mektubun bu geçiş aşamalarına ayrı bir başlık altında detaylarıyla yer verilecektir.

Fuat Bozkurt, mektubun önemini şu sözlerle anlatmıştır: ”Mektup insanlar arasındaki toplumsal ilişkiden, toplumsal ve kişisel sorunlar üzerinde düşünce alışverişi gereksinimden doğar. İnsanların birbirlerine ayrı düştüklerinde gördüklerini anlatma, duygu ve düşüncelerini geride bıraktıklarıyla paylaşma gereksinimini mektuplar sağlar. Mektup başlangıçta iletişimsel bir işlevle ortaya çıkar. Zamanla mektubun işlevi değişir. İnsanoğlunun düşünsel ve duygusal birikimini sağlayan bir araç olur. Tıpkı öykü, roman, şiir gibi yazınsal bir tür niteliğini kazanır” (Bozkurt, 1995: 497).

Bu hususta Nurullah Ataç da şöyle demiştir: “Her yazı mektuptur. Şiir, hikâye, deneme, eleştirme olsun; hepsi birer mektuptur.” Gerçekten her yazı mektuptur ancak her yazı mektup gibi yazılmaz. Mektup yazan kimse konuyu sınırlamaz. Jean Paul Sartre’nin dediği gibi mektup öznel bir anlatımdır. Mektuplar bizim iç dünyamızın aynasıdır (Bozkurt, 1995: 497). Bu sebeptendir ki yaşam öyküsü yazarlarının en çok başvurdukları belgeler mektuplardır. Bu bakımdan edebiyatçıların, devlet büyüklerinin

mektupları anıları kadar değerlidir. Birçok yazar, yazarlık hayatına mektup yazmakla başlamıştır. Ülkemizde son yıllarda mektubun da belli bir okur kitlesi oluşmuştur. Dünya yazının büyük ustalarına ait mektupları bir dizi olarak yayımlanmıştır. Bizde de Nazım Hikmet, Kemal Tahir, Cahit Sıtkı ve Halikarnas Balıkcısı'nın mektupları bunun örnekleridir.

İnsanlar eski zamanlarda teknolojiden yoksun oldukları için çevrelerinde olup bitenleri öğrenmek maksadıyla mektuplaşıyorlardı. Maddi durumu iyi olan gözde kişiler ise mektuplarını özel ulakla (postacıyla) gönderirlerdi. Romalılarda resmi yazılar, gönderildikleri yerlere çabuk ulaştırılıyordu. Özellikle imparatorluk posta örgütünün kurulmasından sonra bu durum daha iyi işlemiştir. Makbuzlar, sivri uçlu demirlerle daha sonra kemikle veya fildişiyle balmumuna batırılmış tabletler üzerine yazılırdı. Mektup için parşömen ya da papirüs kullanılır; yontulmuş bir kamış mürekkebe batırılarak yazılırdı. Mektuplar şimdiki gibi zarfa konmaz rulo yapılır, bir iple bağlanarak mühürlenirdi.

XVI. yüzyılda Erasme, Rablais, I.François, IV.Henri, Montaigne gibi kişiler önemli mektuplar yazmışlardır. XVII. yüzyılda da XIII. ve XIV. Loisler zamanında Fransa'da postalar inşa edildi. Görülüyor ki Ortaçağ ve Rönesans Fransa'sında mektubun önemli bir yeri vardır. XVIII. yüzyılda da bu durum devam etti. Fransa'da mektup, saray hayatını anlatan en önemli araç niteliğindedir. Fransa'da 1837'de telgraftan, 1844'de trenden yararlanılmaya başlanmış olup, gazetelerin yerini mektuplar alamaya başlamıştır. Bu mektuplarda siyaset, günlük haberler, sanat ve edebiyat konuları mevcuttur. Bedrettin Tuncel ise insanların sevdiklerine, yakınlarına duygu ve düşüncelerini mektuplarla aktarmasının ancak XVI. yy' da meydana geldiğini söylüyor. Bu yüzyıl yazarlarından, filozoflarından, bilginlerinden değerli mektuplar kalmıştır. Ayrıca Diderot'un Mille Volland'a, Falconet'ye yazdığı mektuplar da unutulmamalıdır. Jean Jacques Rousseau'dan da 2500'e yakın mektup kalmıştır.

Bununla birlikte Eflatun'un, Demosthenes'in mektupları bugün de biliniyor. Grek mektuplarının azlığına, önemli olmamasına karşılık, bu türün Latinlerde iyice işlendiği, geliştiği görülüyor. Mozart üç bine yakın mektubunda yolculuk esnasında babasına, kız kardeşine yazdıklarıyla XVIII. yy. sonlarının İtalyan, Fransız ve Viyana'nın sosyal yaşamı açıklamaktadır. Bu açıdan vazgeçilmez yaşam belgeleri olarak bilinmektedir.

Roma'nın başarılı yazarlarından Ciceron'un günümüze ulaşan samimi, espri dolu mektupları da vardır. Öyle ki Ciceron'un mektuplarından yararlanarak Cesar devrinin Roma toplumunun derin bir incelemesini yapanlar bile vardır. Yine Kudüs'ün ünlü ozanı Torquato Tasso'nun iki bine yakın mektubu olduğu söylenir. Kilise babalarının (Aziz Augustinus) Fenelon gibi yazarların öğüt mektuplarıyla, Bolingbroke, Rousseau (Lettres a d'Alembert sur les spectacles [temsiller üzerinde d'Alembert'e mektup]), Cammus (Lettres a un ami allemand [Bir Alman Dosta Mektuplar]) gibi yazarların mektupları bir çeşit siyasi, ahlaki, ideolojik seslenmeye dönüşmüştür

Roman, eleştiri, deneme de bir çeşit mektup türüdür denebilir. Deneme türündeki bir mektuba örnek verilecek olursa; Albert Camus'ün Bir Alman Dosta Mektuplar, bu türe güzel bir örnektir. Öte yandan Tanzimat ve sonrası mektup türünde yazılmış sunular vardır. Takriz adı verilen bu sunular kitapların başında yer alır. Bunlar bir sanat ürünü üzerine yazılmış övgülerdir.

Mektup türü yazın kurallarının baskısı altında olmadığından ve mektubu yazan, yazdıklarının gizli kalacağını bildiği için büyük bir rahatlıkla yazar. Bu bakımdan Goethe'nin “şiiir kurtuluştur, özgürlüğe kavuşmadır” sözünü benimsersek en özgür yazın örneklerinden sayabileceğimiz mektup türünü şiiir çeşitlerinden biri olarak görebiliriz veya bu türü Goethe'nin bu sözüyle anladığı şiiir şekline benzetebiliriz.

Mektup türünde yazılmış öykü ve romanların sayısı da az değildir. Hüseyin Rahmi, Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Sait Faik bu tür üzerine çalışma yapmış simalardandır.

Gezi yazılarının mektup türünde yazılmasının da birçok örneği vardır: Cenap Şehabettin'in Avrupa Mektupları, Ahmet Rasim'in Romanya Mektupları, Falih Rıfkı'nın Londra Konferansı Mektupları... gibi.

Sanat, siyaset, yazın, düşünce adamlarının birbirlerine, ailelerine, sevgililerine yazdıkları mektuplar, onların yaşamlarına ve dönemlerine ışık tutan birer belge niteliği taşır. Örneğin Van Gogh'un kardeşine yazdığı mektuplar Theo'ya Mektuplar, Kafka'nın sevgilisi Milena'ya yazdıkları Milena'ya Mektuplar, Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun kardeşlerine yazdıkları Kardeş Mektupları, Cahit Sıtkı Tarancı'nın mektupları Evime ve Nihal'e Mektuplar, Ziya'ya Mektuplar adıyla kitaplaştırılmıştır.

Düzyazı, mektup yazarlar münşî, devletin ve sarayın resmi yazıcılığını yapanlar da nişancı, tevkiî gibi adlar almışlardır. Münşilerin yazdığı özel veya resmî

mektuplarla başka nesirlerin toplandığı kitaba münşeat (Feridun Beyin Müşeatu's-selâtin'i gibi), yalnızca mektupların toplandığı esere mektûbât (Mektûbât-ı Şeyh Aziz Hüdâî) denildiği gibi çeşitli adlar taşıyanlar da vardır: Nüzhet Mehmet Efendi'nin Muaddilü'l-ımlâ ve Mükemmeli'l-inşa(1885)'sı, Hayret Efendi'nin Riyâzu'l-kütabâ ve hıyâzu'l-üdeba(1826)'ı böyle eserlerdir" (TDEA, 1986: 232).

Mektuplar, Klasik edebiyatımızda “bir şeyi meydana getiren, bina eden mânâsına umumiyetle nesir karşılığı inşa, nâsir yerine münşî sıfatı” kullanılırdı. Münşî “edebî ilimlere vâkıf, bir maddeyi neşren ve mükemmel surette kaleme alabilen, kâtip demektir.” (Tansel, 1964: 77-80)

Meydan Larouse Büyük Lügât Ansiklopedisi 13. Ciltte mektup şu şekilde tanımlanmıştır: “Başka yerde bulunan bir kimseyle haberleşmeyi sağlayan yazılı kağıt.” Ayrıca mektupla ilgili birkaç terim ve birtakım bilgiler verilmiştir:

Havari mektuplarından, Vahiy'den veya Eski Ahit kitaplarından alınan ve ayin sırasında İncil'den önce okunan metin (Törenli ayinlerde mektubu Asdiakos, makamla okur).

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (cilt:15): Zarfa konularak postalanmak üzere bir kimseye kişisel olarak yazılmış imzalı yazı (mektub-ı sami, sadaret makamına yazılan resmi mektup).

Bir kurmaca olarak mektubun içeriğini Sabahat Emir şöyle anlatır: “O satırlar ki, içten ve duygulu oldukları zaman okuyanın içine sıcak sıcak akıp anlayış, özlem ve sevgi kapılarını tatlı bir ahenkle açarlar. Ve yine o satırlar ki, donuk, duygusuz olduğu sürece araya gittikçe yükselen duvar gibi gerilirler” (Emir, 1977: 5).

1.3. TÜRK EDEBİYATINDA MEKTUP

Kemal Demiray, Türk edebiyatında mektup yazmanın Tanzimat'tan önce belli kurallara uymak zorunluluğu bulunduğunu ifade etmektedir: “Bu gelenek münşeat mecmuası denilen örnek mektuplardan meydana gelmiş kitaplardan meydana gelmiş kitaplarla sürdürülürdü. Onun için bu mektuplarda eski hayatımızdan izlenimler bulmak mümkün değildir. Tanzimat'tan sonra bizde ilgi çekici mektuplar Akif Paşanın 1885te basılan mektuplarıdır. Yine bu devrin özel mektuplarından biri olan Şinasi'nin, Paris'ten annesine yazdığı mektuptur. Bu devrin mektuplarından Namık Kemal'in, Hamit'in, Cevdet, Ali ve Fuat Paşaların mektuplarıyla Recaizâde Ekrem'in, Ahmet Mithat Efendi'nin mektupları ile yakın yılların şairi Cahit Sıtkı Tarancı'nın arkadaşı şair Ziya Osman Saba'ya yazdıkları da kitap halinde yayımlanmıştır.” (Demiray, 1970: 132-135).

Yazınsal bir tür olarak mektup üstüne bağımsız çalışmalar yanında süreli yayınların özel sayıları da vardır. Bunlardan biri Tercüme dergisine aittir. Dergi XVI. Cildin 77-89 sayılarını 1964 yılında Mektup Özel Sayısı adıyla 491 sayfa halinde yayımlamıştır. Türk Dil Kurumu da 1974 yılında Türk Dili dergisinin XXX. cildinin 274. sayısını 616 sayfa halinde yayımlamıştır. Bu özel sayının Temmuz 2008 yılında ikinci baskısı yayımlanmıştır. Ayrıca Oluşum ve Düş Çınarı dergileri de mektup özel sayıları çıkarmışlardır (Günaydın; 2006: 527). Bilindiği gibi mektup diğer yazınsal türlere de sızan bir türdür. Bu yüzden birçok kitap ve süreli yayın mektupla ilgilidir. Mektupların kaynakları ve bunlarla ilgili toplamalar da değer kazanmaktadır. Bunlar arasında Yusuf Turan Günaydın'ın Hece/ Mektup Özel Sayısında çıkan Mektup Edebiyatı Bibliyografyası adlı çalışması en kapsamlı olanıdır. Mektup Edebiyatı Bibliyografyası şu alt başlıklardan oluşmaktadır: Mektup dergileri, mektup özel sayıları, mektup konulu dosya ve bölümler, röportaj ve söyleşiler, mektup kitapları, mektup antoloji ve seçkileri, makaleler, yüksek lisans tezleri, mektup türünden esinlenen kitaplar (Günaydın, 2006: 526-527).

Ömer Çakır da Hece/ Mektup Özel Sayısı'nda, yayımladığı; **Türk Mektup Geleneğinde Âdâb ve Kurallar** adlı makalesinde mektup yazmanın Türk kültüründeki önemini vurgulamış ve mektubun âdabını tespit etmeye çalışmıştır. Çakır, Klâsik dönem ve Tanzimat sonrası mektup kurallarını toplam 78 maddede verir(Çakır,

2006:21-29). Çakır Klâsik dönem ile Tanzimat dönemi mektubu arasındaki belirgin farklara da; “yenileşme döneminde mektubun daha sade ve kısa cümlelerle yazılmasına dönük vurgunun öne çıktığı görülür. Zaman içinde bazı kurallar kalkmış yenileri tavsiye edilmiştir. Mesela, mektupta imza ve tarihle ilgili hususiyetler bunlardan biridir” der (Çakır, 2006: 25).

Günümüzdeki haberleşme araçları göz önüne alınca, mektubun önceki yıllara göre değerli olmadığı aşîkârdır. Çünkü teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği yenilikler, haberleşme araçları, iletişim ve zaman kavramlarını tamamıyla değiştirmiştir. İnsanlar artık daha kısa sürede iletişim kurabilmekte ve haberleşmektedirler. Dolayısıyla mektup gibi alıcısına geç ulaşabilen bir araç tercih edilmemektedir. Günümüz insanları artık mektup yazmak yerine telefonla görüşmekte ya da internet üzerinden konuşmaktadır.

Ancak tüm bunlara rağmen mektubun geçerliliğini yitirmediği, işlevselliğini koruduğu zamanlar da vardır. Mesela bir aşîk sevdiğine söyleyemediği duygularını ancak mektup yoluyla kendisine iletebilir ya da onun için yazdığı bir şiiri bu yolla ulaştırır. Veya özel davetlerde davetiye kartı, mutlu bir olaydan sonra tebrik kartları hala kullanılmaktadır. Diğer bir yönü de mektubun edebi değerinin olmasıyla yazarların yazdıkları mektupların onların edebi yönünü göstermesidir. Ayrıca mektupların tarihi belge olması sebebiyle yazıldığı dönemin siyasi özelliklerini yansıtması da bir başka yönüdür. Bu sebeptir ki mektup basımlarına hala devam edilmekte, eskiden yazılanlar ise çoğaltılmaktadır. Özellikle bilimsel araştırmalar için mektuplar kullanılmaktadır.

Mektup önceleri sadece haberleşmek için kullanılmakta olup sonraları kişisel işler için de kullanılmıştır. Firavunların diplomatik nitelikli mektupları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Boğazköy’de ele geçirilen mektuplar ise eski Doğu ülkelerinin politika yaşamını yansıtma yönünden değerlidir.

Konularının çeşitliliği, yazarların kişilikleriyle zenginleşen mektuplara, Ortaçağın uzun boşluğundan sonra hümanizmanın ilk yayılışı sırasında, İtalya’nın incelmış toplum yaşamında rastlıyoruz. İtalya’da mektup türünün üç büyüğü olarak Aretino, Tasso, ve Aristo başta geliyor. Machivelli’nin özel mektuplarının da *güzel mektuplar* olarak birçok kesimden övgüler aldığını söyleyebiliriz. Michelangelo’nun XIX. yüzyıl sonlarında Floransa’da ortaya çıkarılan ve babasına, kardeşlerine yazdığı beş yüze yakın mektubu, sanatçıyı daha iyi anlamaya, yapıtlarını hangi etkenlerle,

hangi duygularla yarattığını bilmemize yardımcı oluyor. Bu örnekler içine daha başka sanatçıları da alabiliriz: Wagner'in mektuplarını, sanatçıyı daha yakından tanıma, bilinmeyen yönlerinin ortaya çıkması açısından önemlidir. Bazı mektuplar kişiliğini tam olarak bilmediğimiz yazarların en duygusal yönlerini bile tanımamıza yardımcı olmaktadır. Mesela Delacroix'nın sanat eleştiricisi Burty'nin bulup çıkardığı mektuplar, o büyük yaratıcının yaşamını, sanatını tanımlayan Journal'ının çok değerli bir parçası sayılıyor. "Delacroix'nın gençlik yılları, romantik dönemdeki yaşamı, Fas yolculuğu büyük yapıtları dönemi ile son yılları onlarda çok tatlı bir anlatımla önümüze seriliyor. Baudelaire'nin onu o kadar sevmesini o mektuplardan daha iyi kavırıyoruz. On dokuz yaşından (1872) başlayarak, ölümüne kadar (1980), kardeşi Theo'ya Van Gogh'un yolladığı ve sayısı 650'yi bulan mektupları, sanatçının türlü sıkıntılarını, acılarını kendine özgü gerçeklik duygusu içinde yansıtır. İçtenlikle kardeşine açılır, hele çektiği para sıkıntısını da anlatır o mektuplarda." (Özdemir, 2002: 197-198)

İslamiyet'in kabulünden sonraki Arap ve İran edebiyatında ise mektuplar sanatlı nesrin klasik yapısı ile yazılmıştır. Bu mektupların başındaki mukaddimede besmele, Tanrı'ya hamd, Hz. Muhammed'e salâvat ve dua bölümü yer almaktadır. Asıl metinden sonra belirli dualarla sonuçlanan hatime gelir. Üslûpta seci (nesir kafiyesi), teşbih (benzetme), istiare (ad değişimi), leff ü neşir (sıralanmış isimlerden sonra onlarla ilgili sıfat ve fiillere yer verme) gibi sanatlar uygulanır. Resmi mektuplardan birçoğu usta nesir yazarları tarafından bu özellikler göz önünde bulundurularak yazılmıştır. Nasrettin Tusi tarafından Hulâgu adına yazılan mektup bu türe örnek olarak verilebilir. Osmanlı Devleti'nin ilk dönemine ait resmi mektuplardan bazıları Münşeât-ı Feridun Bey'de toplanmıştır. Abdülcelil Bin Yusuf, Celalzade, Lamii, Kınalızade Ali'nin; Okçuzade Mehmed Şahi, Veysi, Nergisi'nin; Kâni, Ragıp Paşa'nın münşeât mecmualarında sanatlı nesir geleneğine bağlı mektup örnekleri yer almaktadır.

Divan edebiyatında zaman zaman manzum mektuplara da yer verilmiştir: Şeyhi'nin Hüsrev-ü Şirin'e yazdığı mektup; Fuzuli'nin Leyla ile Mecnun'unda İbni Selam ile evlenen Leyla'ya Mecnun'un mektubu gibi (MLBLA,:1992: 358).

Mektup Antikçağ'da didaktik edebiyat biçiminde gelişme göstermiştir (Epikuros, Varro, Hristiyan yazarlar). Ovidius duygulu mektup türünü yaratmıştır Roma'da Horatius ahlaki ya da edebi konularda, hicivli ya da eğlendirici bir üslupla gerçek ya da hayali bir kişiye yazılmış manzum mektubu geliştirmiştir. İtalya'da

Petrarca ve Ariosto bu türe yenilik getiren yazarlar arasındadır. Fransa’da Marot mektuba şakacı bir hava verirken Ronsart ağırbaşlı bir üslupla yazmıştır. İspanya’da Garcilaso de la Vega (Lasobras de Boscan y algunas de Garcilaso repardidas en cuatro libras), İngiltere’de Johnson, Horatius’u kendilerine örnek olarak aldılar. La Fontaine’nin nükteli üslubuna karşılık Boileau hicvi ve öğreticiliği ön plana almıştır. Voltaire ise mektuplarında her çeşit üslubu büyük bir ustalıkla kullanmış olmasına rağmen bu türde en büyük başarıyı elde eden Pope’dur.

Pound mektuplarında şiir ve siyaset alanındaki görüşlerini özetler. Mektup türü ayrıca bir edebiyat ve üslup gösterisi halini de alabilir (Mme d Sevigne’nin mektupları). Genç Pilinius, Yunanlı Libanios ve Latin Symmachus gibi retorikçiler mektubu üslup açısından kusursuz yazan yazarlardır. Ancak bu eşsiz üsluba sahip mektuplar, olanakların darlığı bakımından sadece büyük edebiyat türlerinin çerçevesinde yer alabilecek bir öge olarak kalmışlardır.

“Doğu Türkistan’da ele geçen Uygurca metinler arasında özel mektuplar da bulunmaktadır. Bunlardan biri yola çıkarılan bir kervan dolayısıyla gönderilmiştir; bir başkası yaşlı bir babanın kendisinden uzakta yaşayan oğluna yolladığı çağrıdır. Anadolu’da derlenmiş münşeât kitaplarındaki mektuplar arasında edebiyat adamlarının kaleminden çıkmış olanlar da bulunmaktadır. Bu derlemelerin en eskisi Feridun Bey’in Münşet-üs-selatin’idir.” (BLSA, 1986: 7966-7967)

Ayrıca mektup türünün tarihinin eski Mısır ve Mezopotamya’ya kadar uzandığını unutmamak gerekir. Çömelmiş durumda ve yazı yazar şekilde tasvir edilen “Mısır mektupçuları” daha o devirlerde mektupçuluğun bir meslek olduğunu göstermektedir (Birinci, 1990: 213).

1. 4. MEKTUBUN ARAÇ VE GEREÇLERİ İLE BUNLARIN ÖZELLİKLERİ

Mektup, gönderen kişinin şahsiyetini gösterir; bir bakıma o kişinin şahsiyetinin dışı yansımasıdır. Bu bakımdan mektup araç ve gereçlerini itina ile seçmek şarttır. Mektubun özenli yazılması konusunda gösterilen gayret, hem kendimize hem de karşıdakine göstereceğimiz saygının ölçüsü olur. Mektupta açık bir ifade ve temiz bir Türkçe kullanılmalıdır. Muhatabımız bizi mektubumuzla değerlendirir; çünkü şahsımız yerine mektubumuzla karşı karşıyadır.

Mektubun araç ve gereçleri ile bunların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

ZARF: Kare veya dikdörtgen şeklinde olabilir; önemli olan içindekini belli etmeyecek kalitede olmasıdır.

KÂĞIT: Çoğunlukla 21x29 boyutunda çizgisiz beyaz kâğıt kullanılır. Renkli kâğıtlar özel anlamlar taşıyabileceğinden gelişigüzel kullanılmamalıdır.

KALEM: Dolma kalem kullanılması daha uygundur. Kurşun kalemle mektup yazılmaz. Samimi olmadığımız kimselere tükenmez kalemle mektup yazılmamalıdır. Yazısı okunaklı olmayan kişiler daktilo veya bilgisayarda mektup yazabilirler.

MÜREKKEP: Siyah, mavi-siyah-mavi veya açık mavi renkli mürekkeplerden biri kullanılmalıdır.

YAZI: Düzgün ve mutlaka okunaklı olmalıdır. Okunmayı güçleştirecek derecede süslü yazılardan kaçınılmalıdır. Mektup kâğıdında silinti ya da kazıntı yapılmaz. Yazıda harflerin büyüklüğü muhatabın durumu biliniyorsa ona göre ayarlanmalıdır. (Özdemir, 1984: 74)

1.4.1. ZARF ÜZERİ YAZMA

1.4.1.1. ZARF KÂĞIDI: Zarfın üstüne gönderenin adı, soyadı ve açık adresi yazılır. Bu bölüm zarfın sol üst kısmına yazılır. Başına Gönderen, Gn, G, Gön... gibi kısaltmalar konulmalıdır. Gönderenin yerine rumuz veya işaretler koymak da uygun değildir; saygısızlık anlamı taşır.

1.4.1.2. AÇIK ADRES: Bir adresin açık ve net olabilmesi için aşağıdaki unsurları taşıması gerekir;

- 1-Gönderenin adı ve soyadı
- 2-Mahalle adı
- 3-Semt adı
- 4-Cadde veya sokak adı
- 5-Daire numarası
- 6-İlçe veya kasaba adı (gerekliyorsa)
- 7-İl adı

Her madde ayrı bir satıra yazılır. Önce ilçe sonra il adı yazılır. Eğer mektup yurt dışına gönderilecekse en sona da ülke ismi yazılır. Mektup gönderilecek kişinin adresi zarfın sağ alt köşesine yazılır.

1.4.1.3. MEKTUP KÂĞIDI: Mektup kâğıdının kullanımında dikkat etmemiz gereken bir kaç unsur vardır. Kâğıt mümkünse çizgisiz ve temiz olmalıdır. Bunlar; kâğıt diklemesine tutularak enine yazılmalı, yazı sadece kâğıdın ön yüzüne yazılmalı, arka yüzüne yazılmamalıdır. Mektup kâğıdı kare zarf için eninden ikiye, dikdörtgen zarf için boyundan üçe, eşit aralıklarla katlanır. Katlamayı nasıl yaparsak yapalım zarf açıldığında hitapla karşılaşacak şekilde zarfa konulmalıdır (Gülensoy, 2000: 523-528).

1.5. MEKTUBUN BÖLÜMLERİ

1. **YER:** Mektubun yazıldığı yer kâğıdın sağ üst köşesinden 2 cm aşağıdan başlanarak yazılır.
2. **TARİH:** Mektubun yazıldığı tarih yerden hemen sonra yazılır.
3. **HİTAP:** Mektubu göndereceğimiz kişiyle olan samimiyet derecesine göre hitap başlığı konur. Hitaplardan sonra virgül (,) konur.
4. **METİN:** Mektup metni de kendi arasında bölümlere ayrılır.

Giriş; mektup girişlerinde genel olarak mektubun yazma sebebi belirtilir. Birini özlediğimizde yazdığımız mektuplar, birinden bir şey isteme, bir olayı anlatma, mektuba cevap verme bu sebepler arasında gösterilebilir. Normal uzunlukta bir paragraftan meydana gelmelidir.

Gelişme; mektubun ana bölümüdür. Asıl anlatılmak istenenler bu bölümde yer alır. Ancak anlatılmak istenenler aynı anlama gelecek cümlelerle ifade edilmemelidir. Nitekim bu laf kalabalığı olacağından karşıdakine saygısızlık olur. En önemlisi yanlış anlamaya sebebiyet verecek ifadelerden kaçınmak gerekmektedir.

Sonuç; bu kısımda genel olarak söylenmek istenenler kısaca özetlenip eşe dosta selam gönderilir ve iyi temennilerde bulunarak mektuba son verilir.

5. **İMZA ve İSİM:** Mektup metninin sağ alt köşesine önce imza atılır, imzanın altına da isim yazılır.

6. **ADRES:** Mektubun sol alt köşesine (3cm'lik aralıktan sonra) adres yazılır.

(Özdemir, 1984: 74-76)

Mektuplar:

1. Normal,
2. Taahhütlü,
3. İadeli-Taahhütlü,
4. Ekspres (Özel ulak),
5. Acele (APS),
6. Faks,

7. E-mail olmak üzere ayrı ayrı tariflerden kabul edilir. Normal mektup zarfına o günkü normal posta ücreti karşılığı pul yapıştırılır ve (şehir; yurt içi; yurt dışı) yazılı kutulardan birisine atılır.

Taahhütlü mektup için bir (PTT Posta Alındısı) fişi doldurmak gerekir. Bu fiş üzerinde:

- a) Gönderenin türü ve özel işaretler,
- b) Değer konulmuş ise değeri (Lira-Kr.) / Ağırlığı (Kg.-Gr.) / Ödeme şartlı veya havale ise bedeli (Lira-Kr.),
- c) Alıcının adı ve adresi,
- d) Gönderen,
- e) Gideceği yer,
- f) Alındının numarası / Alınan ücret (Lira-Kr.) Damga vergisi (Kr.)
- g) Tarih damgası

Olmak üzere bölümler olmaktadır. Gönderici bu bölümlerden yalnız (a, c, d, e) bölümlerini doldurup gişe memuruna mektupla birlikte verir. Gişe memuru zarfa ve (Posta Alındısı) üzerinde kayıt işlemini yaptıktan sonra, alındıyı damgalayıp göndericiye geri verir. Bu tür taahhütlü mektuplar kayıt numarası aldıkları için, herhangi bir gecikmede takibi kolay olur.

İadeli taahhütlü mektuplar için (Posta alındısı) ndan başka (iade kartı) da doldurulur. Mektup alıcının eline geçtiği zaman, alıcı tarafından imzalanır ve göndericiye ulaştırılmak üzere PTT dağıtıcısına veya şubesine geri verilir. Böylece, gönderici, gönderdiği mektubun yerine ulaştığından kesinlikle emin olur (Gülensoy, 2000: 526).

ZARF YAZIMI

Gön:FatmaBaşoğuz
Dicle Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

DİYARBAKIR

Sayın: Gülşat Kazezoğlu
Fırat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
ELAZIĞ

1.6. MEKTUP PLANI

TARİH VE YER

HİTAP BAŞLIĞI

GİRİŞBÖLÜMÜ

.....
.....
.....

.....
.....
.....

GELİŞME BÖLÜMÜ

.....
.....
.....
.....
.....

SONUÇ BÖLÜMÜ

.....
.....
.....

İMZA
ADI - SOYADI

AÇIK ADRES

1.7. MEKTUP ÇEŞİTLERİ

Mektup çeşitlerinin sınıflandırılmasında çok farklı görüşler bulunmaktadır. Necat Birinci mektup çeşitlerini 5'e ayırmaktadır: Özel mektuplar, edebi mektuplar, iş mektupları, resmi mektuplar ve açık mektuplar (Birinci, 1990: 213-215).

Cevdet Kudret ise mektubu iki çeşide ayırır: Özel mektup, edebi ve felsefi mektup. Edebi ve felsefi mektupların sanat amacı güdülerek yazıldığı için doğallıktan yoksun olduklarını söyleyerek bunları da kendi içinde birkaç çeşide ayırmıştır.

Kişiden kişiye gönderilmek üzere yazılmış olanlar:

- a. Kişiden kişiye seslenmekle birlikte, bir gazete ya da dergide yayımlanmak üzere yazılmış olanlar. Bunlara da *açık mektup* demiştir.
- b. Belli bir kişiye değil de, kamuya seslenen ve bir kitapta yayımlanmak üzere yazılmış olanlar. (Kudret, 2003: 322-330)

Kemal Demiray, mektubun insanlar arasındaki sosyal ilişkilerinden, kişisel ve sosyal sorunlar üzerindeki fikir alışverişi ihtiyacından doğmuş bir anlatım yolu olduğunu söyler. Demiray mektubu, düz yazı ve koşuk biçiminde yazılmış olanlar olmak üzere ikiye ayırır ve şöyle der: “Mektup, Tanzimattan sonra, yalnız kişiler arasında haberleşme aracı olmakla kalmamış, yazında da önemli bir tür olarak karşımıza çıkmıştır. Bunun için Tanzimattan sonra mektup türünü şu yönlerden incelemek gerekir:

I. Düz yazı olarak yazılan mektuplar:

1. Özel mektuplar,
2. Resmi mektuplar,
3. Mektup biçiminde yazılan başka yazılar:
 - a. Tartışmalar, eleştiriler,
 - b. Romanlar, öyküler,
 - c. Gezi yazıları.

II. Koşuk biçimindeki mektuplar:

Bu mektuplardan okuru etkileyecek güçtekilerle anlatımı yönünden

özgünlüğü bulunanlar, yazıldıkları döneme, çevreye, yazarın yaşamına ışık tutanlar yazın değeri kazanırlar” (Demiray, 2008:88).

Enise Kantemir de mektubu; özel mektuplar, resmi ve iş mektupları olmak üzere iki bölümde toplamıştır. (Kantemir, 1995: 242-249)

Emin Özdemir, diğerlerinden çok farklı düşünerek mektubu; özel mektuplar, yazınsal ve düşünsel boyutlu mektuplar olmak üzere 2 çeşide ayırmıştır. (Özdemir, 2002: 196-206)

Fevziye Abdullah Tansel, mektubu 3 bölüme ayırarak bunları da kendi içinde çeşitli bölümlere ayırmıştır:

I. Hususi Mektuplar;

- a) Teşekkür mektupları
- b) Resmi olmayan davet ve mazeret mektupları
- c) Tebrik mektupları
- d) Sempati göstermek maksadı ile yazılan mektuplar
- e) Seyahat mektupları

II. İş Mektupları;

- a) Sipariş mektupları
- b) Sual mektupları
- c) Satış mektupları
- d) Alacak ve tesviye mektupları
- e) Tavsiye mektupları
- f) Müracaat mektupları

III. Resmi mektuplar (Tansel, 1978: 312-326).

Tuncer Gülensoy ise mektupları 5 bölüme ayırır:

1. Aile mektupları
2. Yakın arkadaş ve dost mektupları
3. İş mektupları
4. Edebi mektuplar
5. Resmi mektuplar (Gülensoy, 2000: 523-524).

Mektuplar, yazıldığı yere, konusuna, amacına göre 4 çeşide ayrılırlar:

1. Özel mektuplar
2. Resmi mektuplar
3. İş mektubu
4. Elektronik mektup

1.7. 1. ÖZEL MEKTUPLAR

Birbirine yakın, samimi insanlar (eş, dost, arkadaş, sevgili...) arasında yazılan mektuplara özel mektup denir. Özel mektuplar daha içten ve samimi yazılır. Ancak bu mektupların bir mahremiyeti olmak zorundadır yani özeldirler.

Özel mektup sadece bir sevgiliye gönderilen mektup türü değildir. Yazarların, edebiyatçıların kısacası sanatçıların da birbirine gönderdikleri mektuplar da özel mektup türüne girer. Ayrıca; telgraf, davetiye, tebrik gibi haberleşme araçları da kişiler arasında çeşitli duygu ve düşüncelerin duyurulmasını amaçladığı için özel mektup sayılırlar.

“Bir yemek, bir davet sonunda yazılan teşekkür mektupları; bir davete veya toplantıya katılmamaktan dolayı yazılan mazeret (özür) mektupları; doğum, nişan, nikâh ve düğün münasebetiyle yazılan tebrik mektupları; herhangi bir kaza veya tabii afet dolayısıyla yazılan geçmiş olsun mektupları; bir vefat dolayısıyla yazılan taziye mektupları; bir yakınlık duyma, sempati gösterme maksadı ile yazılan mektuplar ile seyahat mektupları da özel (şahsi) mektuplar arasına girerler” (Gülensoy, 2000: 523-524).

Günümüzde telefon, faks, elektronik posta (e-mail) gibi hızlı iletişim araçları özel mektubun önemini azaltmıştır. Hatta cep telefonunda yazılan mesajlar, davetiye, telgraf da önemini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen özel mektubun hala bazı insanlar için özel bir yeri vardır. Askerdeki yârinden mektup alan bir genç kızın, yurtdışındaki evladından mektup alan bir anne babanın, uzaktaki kuzeninden mektup alan bir çocuğun hissettiği duyguları hiçbir iletişim aracı sağlayamaz. Zira mektup en kalıcı sohbet aracıdır.

Duyguların dışı vuruşunun belgelenmiş halidir. Telefonda konuştuklarımız birkaç gün sonra unutulup gider ama mektupta yazılanlar kişi istedikten sonra yıllarca muhafaza edilebilir. Öyle ki o mektuplar asla eskimezler; her geçen yıl o yazılanları daha değerli kılar. Bu duygunun tarifini evladını kaybetmiş bir anne baba ya da sevdiğinden ayrılmış bir âşıktan başka kim daha iyi tasvir edebilir ki?

1.7.1.1. ÖZEL MEKTUP TÜRLERİ

1.7.1.1.1.TELGRAF

Çabuk ulaştırılması gereken bilgi ve haberlerin duyurulmasına yarar. Resmi veya özel nitelikte olabilir. Telgrafta ayrıntılı bilgi verilmez. Özet halinde verilir. Ayrıca telgrafta ücret kelime sayısına göre hesaplandığı için fazla uzatılmaması gerekir. Ancak günümüzde hızla gelişen iletişim araçları mektup gibi telgrafın işlerliğini de yitirmiştir. Buna rağmen az da olsa telgrafın kullanımı devam etmektedir.

Özel bir mektup türü olan telgrafın; normal, acele, yıldırım ve lüks gibi çeşitleri vardır. Telgrafın ücreti ve yerine ulaşma süresi çeşidine göre değişir. Telgrafın en pahalısı ve hızlı gideni yıldırım telgrafıdır (Sakin, 2005: 247-248).

Telgraf aşağıdaki kurallara uyularak yazılmalıdır:

- Telgraf ücreti kelime sayısına göre alındığından kısa tutulmalıdır; hatta selamlamalara ve noktalama işaretlerine yer verilmeyebilir.
- Telgrafta ifade çok açık ve net olmalıdır.
- Argo kelimelere, telgrafi alacak kişiyi korkutup heyecana sokacak kelimelere yer verilmez.
- Beyaz ve çizgisiz, tam veya yarım dosya kâğıdına yazılır.
- Renkli kalem kullanılmaz. Metinde silinti veya kazıntı yapılmaz. Daktilo ile yazılabilir ancak ismin üzeri imzalanmak zorundadır ve bu imza da ücrete tabidir.
- Telgraflar görevlilere makbuz karşılığında teslim edilir.

Telgrafın Bölümleri:

- a) Servis işareti; normal servisli telgraflara bir şey yazılmaz.

”Acele”, ”yıldırım”, ”k.c” (cevaplı telgraf işareti) kelimeler ve rumuz gerekiyorsa kâğıdın üst ortasına konur.

- b) Alacak olanın adı soyadı ve açık adresi.
- c) Yazanın ismi ve soy ismi.
- d) Telgrafın alıcısına gidecek bölümden sonra bir kalın çizgi veya çift çizgi çekilir.

Çizginin altında kalan kısım için ücret ödenmez.

- e) Gönderenin adresi. Çizginin altına gönderenin açık adresi yazılır, adresimizi karşı tarafa bildirmek istiyorsak çizgi çizmeyiz.
- f) Metin. Alacak olanın adresinden sonra paragraf başı yapılarak yazılır

(Özgedik, 1984: 76-77).

TELGRAF ÖRNEĞİ

Mustafa Murat
Yeni Mah. Pınar Sok.
Vuslat Apt. no:4/6

ERZİNCAN

Ben ve eşim 08 / 07 / 2007 tarihinde saat 14:30’ da Türk Hava Yolları ile hareket ediyoruz.

Ravza ERDOĞAN

Ravza Erdoğan
Karşıyaka Mah. Uslu Sok.
Hicran Apt. no:21

İSTANBUL

1.7.1.1.2. DAVETİYE

Davetiye; düğün, nişan, sünnet, çay, nikâh, konferans, toplantı, gece, seminer gibi sosyal olayları tanıdık ve ilgililere duyurmak için başvurulmuş bir haberleşme aracıdır. Genellikle davetiyeler özel olarak hazırlanmış kartlara bastırılır. Davetiyelerde toplantının yeri, tarihi, saati ayrıca belirtilir.

Davetiye metni, konusuna ve gönderileceği yere göre bir anlatım biçimi seçilerek yazılır. Davetiye metninin altına gönderenin adı, soyadı ve gerekiyorsa ünvanı da yazılır. Davetiye eğer resmi kurumlara aitse imzalanması hatta mühürlenmesi gerekebilir (Sakin, 2005: 249).

ARAS &EYLÜL
Düğün törenlerinde sizleri de aramızda görmekten
kıvanç duyarız.

Tarih:07/07/2007Saat:19.30
Yer:ÖzlemDüğünSalonu
Adres: Kaleönü/BİNGÖL

1.7.1.1.3. TEBRİK KARTI

Bayram, düğün, yaş günü, yılbaşı, doğum gibi mutlu günlerde yakınlarımıza gönderdiğimiz kartlara tebrik kartı denir. Tebrik kartları kişinin isteği üzerine ister kartpostalların arkasına elle yazılır, istenirse de hazır kartlar kullanılır. Kişilerin kimliğini tanıtan basılmış kartlara ‘kartvizit’ denir. Kartvizitler tebrik dışında iletişim aracı olarak da kullanılabilir (Sakin, 2005: 250).

Ancak bazı kişilere göre tebrik kartının sadece kutlamayı ilgilendiren konular için yazılması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Muammer Özdemir ve Mehmet Özgedik’in kompozisyon ders notlarına baktığımızda tebrik kartları için şöyle bir ifade kullanılmaktadır: ”Tebrik kartları mutlaka elle yazılmalıdır. Tarih ve imza koymaya gerek yoktur. Kartvizitlerde arka yüze üçüncü şahıs ağzından yazılır. Birinci şahıs ağzı ile yazılması halinde isim metnin sağ altına kaydedilmelidir. Kartpostallarla da tebrik yazmak mümkündür; ancak sanat değeri taşımayan kartpostallar kullanılmamalıdır” (Özgedik, 1984:77).

Mektubu bir yazınsal tür olarak kabul etmekte zorlanan Orhan Okay, bu hususta; “İster edebi bir tür sayılsın, ister belge mahiyetinde olsun, isterse bunların dışında tamamen özel ve mahrem olsun mektup deyince akla kartpostallar da gelivermeli. Konumuz açısından, yani verildiği önem, yayımlanmaları, üzerinde konuşulmaları, ve yorumları bakımından kartpostalın talihi mektuplarındaki kadar parlak değil. Ben yine de kartpostalı mektubun bir alt kategorisi olarak düşünmek istiyorum. Kartpostal, kısa mektup ile fotoğrafın özel bir terkididir” der (Okay, 2006: 34).

Örnek:

15.03.2009/GAZİANTEP

Sevgili Kuzenim,
Doğum gününü içtenlikle kutlar, hayat boyu mutluluklar dilerim.
İyi ki doğdun iyi ki varsın.
Nice mutlu yıllara...!

Sevgilerimle.

(İmza)
FATMA BAŞOĞUZ

1.7.2. RESMÎ MEKTUP

Resmi kurumların birbirlerine ya da özel ve tüzel kişilere yazdıkları yazılara, halkın başvurularına verdikleri yazılı cevaplara resmi mektup denir. Dilekçeler de resmi mektup sayılır. Resmi yazılar A4 kâğıdına daktilo veya bilgisayarla yazılır. Vatandaşların resmi kurumlara yazdıkları mektuplar ise el yazısıyla yazılabilir. Adından da anlaşılacağı üzere resmi mektuplar resmi yani ciddi bir edayla yazılırlar. Resmi yazılarda ‘saygı ile, saygılarımla’ gibi sözlere yer verilmez. Resmi yazılarda silinti, kazıntı, ekleme yapılmaz(Gülensoy, 2000: 527).

Resmi Yazışmalarda Dikkat Edilecek Hususlar:

Başbakanlık Özlük ve Yazı İşleri Genel Müdürlüğünün 13.10.1971 gün ve 27-98-83-84 Sayılı “**Resmi Yazışmalara ait Talimat**” daha sonra güncellenerek 30.11.1981 yılında **Resmi Yazışma Kuralları Yönergesi** adıyla zamanın başbakanı Bülent Ulusu imzasıyla yayımlanmıştır. İkincisi büyük çapta birincisinin sadeleştirilmiş halidir.

1. Resmi yazılarda kullanılacak kâğıtların boyutları ve yazılış tarzı:

- a) Resmi yazılar kâğıdın yalnız bir yüzüne yazılır. Ancak talimat, broşür, muhtıra, etüt ve emsali, kâğıdın iki yüzüne kitap şeklinde yazılır.
- b) Yazışmalarda iki boy kâğıt kullanılır.
 - 1.Yarım sayfa büyüklüğündeki kâğıtlar.
 - 2.Tan sayfa büyüklüğündeki kâğıtlar.

2. İfade biçimi:

- a) Bütün yazılar açık bir ifade ile yazılmalıdır. Türkçesi bulunan kelimeler yerine yabancı kelime ve terimler kullanılmamalıdır.
- b) Yazılarda övgü ifadelerine yer verilmemeli, gereksiz sözler kullanılmamalıdır.
- c) Lüzumsuz tafsilat anlamsız tabirler ve resmi yazışmalara uymayan ifadeler kullanılmamalı, yazıları kısaltmak için kabul edilmiş olan remizlerden yararlanılmalıdır.

3. Yazı ve sayılar:

- a) Bütün yazılar okunaklı olmalı, bunun için de yazı makinesi (bilgisayar, daktilo) kullanılmalıdır. Fazla nüshası çıkarılacak yazılarda kopyaların silik olmamalarına dikkat edilmelidir.
- b) Satırların araları birbirine eşit olmalı ve çok sık yazılmamalıdır.

4. Çıkarılacak kopya sayısı:

- a) Bir yazının kopya sayısını belirlemek yazıyı çıkaran resmi kuruma aittir. Her yazı iki kopya olarak hazırlanır. Esas nüsha yazının gideceği makama gönderilir, diğer kopya dosyalanır.
- b) Yazı gideceği makamla birkaç resmi kurumu ilgilendiriyorsa yazıyı yazan makam bunu göz önünde bulundurarak yeterli sayıda kopya çıkarır.
- c) Fazla kopya çıkarılması gerekiyorsa bunlar beyaz pelür kâğıdına yazılır.

5. Resmi yazıların formu:

Resmi mektuplar aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

1.7.2.1. BAŞLIK

Yazıyı gönderen kuruluşa ait ad, sembol, adres, kısaltmanın belirtilmesine yarayan kısımdır. Başlık kâğıdın üst kenarından iki aralık aşağıda ve orta bölümde bulunur. Başlıklar ya basılı olur ya da lastik damga ile basılarak konur.

1.7.2.2. SAYI ve KAYIT NUMARASI

Dosya planına göre verilen kayıt ve dosya numarasıdır. Başlığın son satırından iki aralık aşağıda ve kâğıdın sol kenarından 12 karakter içeriden başlanarak büyük harflerle SAYI yazılarak (:) işareti konulur. Önce yazan dairenin kısaltılmış adı, sonra evrakın konusuna göre dosya numarası, bu numaradan aynı yılda çıkan evrakın kaçıncısı olduğu, yılın son iki rakamı dairenin veya şubenin kısaltılmış adı konur.

1.7.2.3. TARİH

Yazının gönderildiği zamanı belirten tarih bölümü başlığın son satırından iki aralık aşağıda ve bitiminden itibaren sağ tarafta 6 karakter boşluk bırakacak şekilde ve sayı ile aynı hizada yazılır. Tarih bölümünde yazının yazıldığı il veya ilçe, gün numarası, ay adı ve yıl yazılır. Kısaltma yapılmaz. Şehir adından sonra (;),ay adından sonra da (,) konur.

Sayının altından ve hizasından başlanarak yazılır. Konu özeti bir satıra sığmazsa ikinci satıra geçer; ancak konu kelimesinin altı boş bırakılır. Sonunda “hk”, ”dair”, ”ait” gibi kısaltmalar yapılmaz.

1.7.2.4. GÖNDERİLEN MAKAM

Gönderilen makam yazının gönderileceği kurum ve kuruluşa ya da kişiyi ve bunların bulundukları yeri belirten bölümdür. Konunun son satırından sonra yazının uzunluğuna göre iki-dört aralık aşağıdan ve kâğıdı ortalayacak biçimde yazının gönderileceği makamın resmi adı kısaltma yapılmadan büyük harfle yazılır.

1.7.2.5. İLGİ

İlgi, yazılan yazının önceki bir yazıya ek ya da karşılık olduğunu ya da bazı belgelere başvurulması gerektiğini belirten bölümdür. Gönderilen makamdaki son üç aralık verilerek kâğıdın sol kenarından 12 karakter içeriden başlanır ve (İLGİ) sözcüğü büyük, diğerleri küçük harfle yazılır. İlgili sözcüğünden sonra (:) işareti konulur.

Yazı veya emrin metni, (Çeşitli makamlar ... konusundaki işlemi bundan sonra şöyle yürütecektir) şeklinde açıklama ile başlamalıdır. Şayet başvurulması gerekli görülen belge sayısı çok olursa bunların adları ve konuları, yazıya ek bir listede sıralanmalıdır.

1.7.2.6. METİN

Metin bir konu ya da düşünceyi açıklayan paragraf, bend, alt bend bölümlerinden oluşan ana bölüm olup adresten, varsa ilgiden sonra başlayıp imza bölümüne kadar süren asıl yazıdır.

Metne ilginin son satırından itibaren iki aralık, ilgi yok ise gönderilen makamdan/adresten sonra üç aralık bırakılarak başlanır.

Kâğıdın sol bölümünde; paragraf başları on dokuz, normal satırlar on iki karakter içeriden başlanır, satır sonları sağ boşluktan beş karakter içeride bitirilir. Paragraf aralarında bir aralık bulunur. Harflerin silik olmamasına dikkat edilir. Silinti, kazıntı, karalama yapılmaz. Soru, ünlem işaretleri ile yan yana üç noktanın kullanılması resmi adaba aykırıdır. Yazı yazanın düzeltilmesine arz edilmek üzere müsvedde olarak daktilo ediliyorsa, gereken düzeltmelerin satırlar arasına sıkıştırılması için iki satır aralıkla yazılır.

Bütün resmi yazıların metin kısmına doğrudan doğruya iş'ten söz açılmak suretiyle başlanır. Hiç bir saygı ifadesi kullanılmaz. Yazıların sonunda aşağıdaki ifadelerden biri kullanılır;

Metinler:

- Alt makama yazılan yazılar “rica ederim”,
- Üst ve aynı düzey makamlara yazılan yazılar “arz ederim”,
- Üst ve ast makamlara dağıtımli olarak yazılan yazılar “arz ve rica ederim” şeklinde bitirilir.

1.7.2.7. İMZA

İmza bölümü yazıyı imzalayacak olanı belirleyen bölümdür. İmza bölümü yazının uzunluğuna göre metnin bitiminden iki-dört aralık alta açılarak yeterli imza boşluğu bırakılmalı ve sağ boşluktan altı karakter içeride bitecek biçimde düzenlenmelidir.

Metnin sağ altına yazının çıktığı kuruluşun adı, imzalayacak şahsın ünvanı yazılır. Ünvanlar ad ve soyadın altına küçük harfle yazılmalıdır.

a) *İmza bloku:* Son satırın altı aralık altına ve kâğıdın sağ kenarından altı harf içerden olmak üzere aşağıdaki şekilde hazırlanır.

Birinci satır; imzalayacak şahsın imzasında kullandığı şekilde adı, soyadı (adı küçük, soyadı büyük harfle) yazılır.

İkinci satır; makamı; küçük harfle yazılır. İmza blokunun her iki satırı da aynı hizadan başlar.

İmza; blok ile metnin son satırı arasına atılır.

b) Parafe: Metnin son satırından dört aralık aşağıdan başlamak üzere, 12 harf içeriden, hazırlayan kısım müdüründen itibaren imza edecek makama kadar bağlı bulunulan kademelerin parafeleri, dosya nüshasında açılır ve isim, soyadının baş harfleri yazılarak altına tarih atılır.

(Örnek:F.B)

17/10/2008

c) Koordine: Dosya nüshasında paraf blokunun iki aralık aşağısından koordine satırı başlar. Koordinesi icap eden makamlarca koordine edilir ve bu makamların parafeleri açılır.

d) İmza tasdiki bloku: Aslı yetkili şahıs tarafından imza edilmiş olan bir yazı, teksir edilmesi halinde, ilgili daire veya makamı yeniden imza ile uğraştırmamak için, Yazı İşleri Büro Şefi tarafından tasdik edilir. Dağıtımı 10 kopyadan fazla olan yazılar, mumlu kâğıt veya duplimat üzerine yazılarak teksir edilir. Asıl nüshası, yetkili makam tarafından imza edilen yazıların daire içine dağıtılanları, Yazı İşleri Büro Şefi (aslı gibidir) diye tasdik eder. Bunun için yazının aslındaki imza bloku, normal yerine aynen yazılır. Yalnız imza bulunmaz. Tasdik hanesi imza bloku ile aynı hizada olmak ve satır başından başlamak üzere en üstte (ASLI GİBİDİR) ibaresi yazılır. Bunun 2 cm aşağısına tasdik edilen imza bloku yazılır. İmza, imza bloku ile aslı gibidir ibareleri arasına atılır.

1.7.2.8. EKLER

Ekler, yazıları tamamlayıcı belgeleri, gerektiğinde bunların sayılarını ya da niteliklerini gösteren bölümdür. İmza bölümünün bitiminden itibaren iki ara verilerek, satır başından başlanmak üzere büyük harfle EKLER sözcüğü yazılıp (:) işareti konulduktan sonra altı çizilir. Eğer ek bir tane ise sadece EKİ sözcüğü yazılarak bu ek belirtilir.

1.7.2.9. ADRES

Adres ihtiyaç halinde adres detay bölümü, sayfa bitimine iki aralık kalacak şekilde çizgi çekilip bu çizginin altına yazıyı gönderen kurumun veya ilgili birimin açık

adres, posta kodu, telefon, faks numaraları ile e-mail adresinin yazıldığı bölümdür (Sakin, 2005: 251-253).

Adresin yazılmasında şu hususlara uyulur:

- a) Adres, yazının gönderileceği makamın resmi ünvanına hitaben yazılır.
- b) Resmi olup da bizzat makamı işgal eden kişiye hitaben yazılan yazıların adreslerinde o şahsın adı, soyadı ve makam ünvanı yazılır.
- c) Adreslerde saygı kelimeleri kullanılmaz.
- d) Adreslerde hiçbir surette kısaltma ve remiz kullanılmaz, kelimeler büyük harfle yazılır.
- e) Birden fazla makama gönderilecek yazıları dağıtım, yazının dağıtım bölümünde gereği ve bilgi olmak üzere kik sütun halinde gösterilir. Dağıtım hanesindeki adresler teşkilat şemasındaki adrese göre yazılır.
- f) Yazıların ilgili daire veya şubelere dağıtılması yetkisi yazıyı alan makama ait olduğundan, gönderilen evrakın adres kısmına hiçbir suretle daire veya şube adı yazılmaz.

1.7.2.10. GİZLİLİK DERECEİ İŞARETİ

Yazının gizlilik derecesi yazı makinede yazılırken, sayfanın üst ve alt köşelerine ve sayfanın üst kenarı ile son satırın dört aralık altına olmak üzere büyük harfle yazılır ve altı çizilir. Ayrıca her sayfanın üst ve alt ortalarına, yazıyı bozmamak üzere, kırmızı stampa ile 18 puntoluk harflerle aynı gizlilik derecesi damgalanır. Yazılara gizlilik derecesi konulması sorumluluğu, yazıyı hazırlayana aittir.

Gizlilik dereceleri önem sırasına göre şöyledir:

ÇOK GİZLİ

GİZLİ

ÖZEL

HİZMETE ÖZEL

Gizlilik derecelerinin tayininde esas olacak hususlara, gizlilik derecesi taşıyan evraka ait işlem, bu husustaki özel talimata göre cereyan eder (Kantemir, 1995: 249).

1.7.2.11. DİLEKÇE (Arzuhâl<arz-ı hâl, İstidâ)

Dilekte bulunmak, şikâyet etmek ya da bilgi vermek amacıyla resmi kurumlara yazılan mektuplara dilekçe denir (Sakin, 2005: 256-257). Gülensoy’a göre; bir dileği bildirmek üzere resmi dairelere sunulan yazı demek olan dilekçede giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunmalı, dil anlaşılır ve sade olmalıdır(Gülensoy, 2000:514).

Halk arasında ‘arzuhal’ (arz-ı hal) yani durumun anlatılması denilen dilekçe, özel mektuptan sonra en çok yazılan mektup türüdür.

Dilekçe konusuna göre uzun ya da kısa olabilir. Ancak dilekçede gereksiz ayrıntılara girilmemelidir. Gereksiz ayrıntılar konunun anlaşılmasına neden olabilir. Ayrıca dilekçede resmi bir üslup kullanılmalıdır. Dilekçe için A4 kâğıdı kullanılıp okunaklı bir yazıyla yazılmalıdır. Dilekçenin işleme konulabilmesi için dilekçede sahibinin adı, soyadı ve imzası olmak zorundadır. Dilekçedeki istek kanun ve yönetmeliklere uygun olmalıdır ve istek en uygun makama yapılmalıdır. Bir üst makamdan bir şey istenirken asla “**rica ederim**” denilmemelidir.

1.7.2.11.1. DİLEKÇENİN BÖLÜMLERİ:

a) Hitap: İki kısımdan meydana gelir.

1. Dilekçenin sunulacağı makamın adı
- 2.Makamın bulunduğu yer. Hitabı oluşturan kelimelerin ilk harflerin büyük yazılması bir imla kuralıdır. Makam ve yer adları paragraf başları hiza tutularak yazılması düzen bakımından daha uygundur. Yer adının altı bir çizgi ile çizilir.

b) Metin: Kısa olup verilen bilgiler gerçek olmalıdır. Cümlelerimiz emredici nitelik taşımamalıdır. Özet olarak dileğimizi en az sözle ilgililere sunmalıyız.”arz ederim, dilerim, saygılarımla, rica ederim” gibi saygı sözleriyle bitirilmelidir.

c) **Tarih:** Metnin bittiği satıra ya da imzanın hemen üstüne yazılır.

d) **Ek:** Dilekçeye bazı belgeler eklemek gerekiyorsa metnin sol alt köşesine EK diye yazılır. Bunun altına eklediğimiz belgeler sıra numarasıyla adet ve isimleri belirtilerek yazılır.

e) **İmza:** Ek'in yoksa adresin hizasında metnin sağ alt köşesi imzalanır.

f) **Ad ve soyad:** İmzanın altına yazılır.

g) **Adres:** Varsa ek'in altına yoksa metnin sol altına ADRES diye yazılır; bunun altına da dilekçe sahibinin açık adresi yazılır (Özgedik- Özdemir, 1984: 78-79).

Hitap edilen makam	
KENT	
Sorunun, durumun ya da dileğin ifade edildiği paragraflar	
(İmza)	
Tarih	
Ad- Soyad	
Ekler:	
Adres:	

1.7.3. İŞ MEKTUBU

Özel kuruluşların birbirleriyle veya vatandaşlara gönderdikleri mektuplara iş mektubu denir. Günlük hayatta çok sık kullanılan bir mektup türüdür. İş yerleri mektuplarını firma adı taşıyan başlıklı (antetli) kağıtlara yazarlar. Ve bu tür mektuplar yazılırken genelde daktilo ya da bilgisayar kullanılır. Gereksiz kelime kısaltmaları yapılmamalıdır. Ayrıca iş mektuplarında şüphe uyandıracak ifadelerden kesinlikle sakınılmalıdır.

Bir kişinin bir firmaya yazdığı mektupta şu plan uygulanır:

- a) Önce mektubun sağ üst köşesinde yazıldığı yer ve tarih belirtilir.
- b) Sayfanın ortasına gelecek biçimde mektubun yazıldığı firmanın adı, adresi ve bulunduğu yer belirtilir.
- c) Satırbaşı yapılarak konu ortaya konur. İstek açıklanır.
- d) Mektup metninin sağ alt köşesine ad ve soyad yazılır altı imzalanır.
- e) Ad ve soyad hizasının biraz aşağısına gelecek şekilde sol alt köşede açık adres belirtilir.

Bir firmanın bir kişiye cevap olarak yazdığı bir iş mektubunda şu plan uygulanır:

- a) Genellikle firmaların mektup kâğıtları başlıklıdır. Bu başlıkta firmanın adı ve açık adresi belirtilir.
- b) Sağ üst köşeye mektubun yazıldığı yer ve tarih yazılır.
- c) Sayfanın ortasına gelecek biçimde mektup yazılan kişinin adı soyadı ile açık adresi belirtilir.
- d) Mektup metnine satırbaşı yapılarak başlanır. Burada isteğin karşılanıp karşılanmayacağı belirtilir.

Mektup metni yazının dosyalanması için sol kenarda 3-4 cm boşluk bırakılarak yazılır.

- e) Mektup metninin sağ alt köşesine firma yetkilisinin adı ve soyadı yazılır, imza atılır (Sakin, 2005: 258-259).

İş mektubu çeşitleri: İş mektupları konularına göre çeşitlenir.

a) *Sipariş mektupları:* Sipariş edilen malın cinsi, niteliği, adedi kesin olarak belirtilmeli.

b) *İş isteme mektupları:* Bu çeşit mektupların elle yazılması tercih edilir. Mektupta öğrenim durumu, istenilen iş, istenilen işte çalışabileceğini gösterir belgelerden bahsedilir; gerekli olanlar eklenir.

c) *Alacak mektupları:* Azarlayıcı, kırıcı kelimelerden kaçınmalı, ikna edici cümleler kurulmalıdır.

d) *Araştırma mektupları:* Herhangi bir mal veya hizmet hakkında bilgi toplamak için yazılan mektuplardır (Özgedik- Özdemir, 1984: 78-79).

1.7.4. ELEKTRONİK MEKTUP

Mektup e-posta, skyp, chat, msn gibi araçlardan farklı olarak insanların kendilerini en yalın halleriyle ifade edebilmesine, yalnızlığını, özlemini kaleme aldığı yazılarla giderebilmesine imkân sağlayan bir araçtı. Ancak elektronik iletişim araçlarının hızla gelişmesi ve yaygınlaşması, dünyanın küreselleşmesine ve bütün insanların anında iletişim kurma imkânına sahip olmasını sağlamıştır. Bu gelişme günümüzde mektup türünü elektronik ortama taşımıştır. Özellikle bilgisayar ve internet kullanımı insan ilişkilerine ve iletişim denen olguya çok yönlü bir boyut kazandırmıştır (Abak, 2006: 107).

Hayatın her alanında elektronik iletişim ön safhadadır; gerek hızlı gerekse kapsamlı olması bunu artık bir ihtiyaç haline getirmiş ve en çok tercih edilen bir iletişim aracı olmasına olanak tanımıştır. Elektronik mektup (e-mail) bu amaçla kullanılan servislere verilen genel bir addır. Elektronik mektup adresi kişinin kullanıcı kodu ve kullandığı sistemin adresinden oluşur. Örnek: e-posta: bilgi@tdk.org.tr (Sakin, 2005: 262).

Kenan Çağan da e-mail türüne farklı bir şekilde yaklaşmış olup, mektupta olması gereken mekân algısının e-mailde zorunlu olmamasına dikkat çekmiştir.

Çağan'a göre e-mail sabitlenmiş mekânlara ihtiyacı olmayan evrensel bir iletişim aracıdır. Sanal mekânlar üzerinden zamanı, insanı ve bunlar arasındaki her türlü ilişkiyi görüntüleştirerek uzaklık kavramını bir anlamda reddeder. “Mektup e-mailin aksine dikkat, itina, yoğunlaşma, hatıra ve tahammül demektir. Mektup geçmişe sadakat ve geleceğe dair bir umut, e-mail ise geçmiş ve gelecek ihtimaline *delete* aceleciliği ve pervasızlığıyla karşı koymanın ve bu bağlamda beliren tahammülsüzlüğün ve inkârın adıdır” (Çağan, 2006: 95-96).

1.7.4.1. ELEKTRONİK MEKTUP GÖNDERMEK

Herhangi bir internet sağlayıcıdan kullanıcı kodu olan bir kullanıcıya elektronik mektup göndermek için öncelikle bir elektronik mektup gönderme programlarından biri açılır. E-mail seçeneği tıklanır. Karşımıza çıkan sayfada user name (kullanıcı adı) ve password (kullanıcı şifresi) çıkar. Bunların karşısındaki kutucuklara girilir ve giriş (tamam) butonuna basılır.

Girişi tıkladığımızda karşımıza kendi adımıza açtığımız bize ait olan bir mail sayfası çıkar. Buradaki seçeneklerden yaz (write) komutuyla açılan sayfadan yazmak istediklerimizi yazdıktan sonra send (gönder) tuşunu tıklayarak elektronik mektup gönderebiliriz.

1.7.4.2. ELEKTRONİK MEKTUBUN BÖLÜMLERİ

Elektronik mektup (e-mail) programlarında görülen “form, to, subject, cc, bcc” gibi kelimeler mektubun ilk kısmındadır. Bunlar gönderilen elektronik mektup ile ilgili bir takım gönderme bilgilerini içerir.

Form: alanına elektronik mektubu gönderen kişinin mektup adresi yazılır.

To: alanında elektronik mektubun gönderileceği kişilerin elektronik mektup adresleri yer alır. Gönderilecek kişi sayısı 1’den fazlaysa adresler aralara virgül koyularak yazılır.

Subject: alanına elektronik mektup içeriğine uygun çok kısa bir tanım yazılır.

Cc: alanına elektronik mektubun kopyası başka bir kişiye ya da kişilere gönderilecekse onların adresleri yazılır. (cc:carbon copy)

Bcc: cc ile aynıdır yalnız elektronik mektubu alan kişiler to: ve cc:alanlarındaki bilgileri görebilmelerine karşın bcc: alanındaki bilgileri göremezler. (bcc:blind carbon copy)

İmza (signature) : imza, gönderilen her elektronik mektubun sonuna otomatik olarak konulan içeriği önceden hazırlanmış dosyalardır. İmza dosyalarında genellikle kişinin adı, soyadı, elektronik mektup adresi, varsa web adresi telefon veya faks numaraları bulunur (Sakin, 2005: 262-264).

1.7.5.WEB SİTESİ VE İNTERNET

İnternet: Kısaca dünya çapında haberleşmeyi sağlayan bilişim sistemleri teknolojisi olarak tanımlanabilir. Web sitesi ise bu iletişimdeki araçtır. Web siteleri sesli, görüntülü olabilir. Bilgilendirme ihtiyacının yanı sıra çeşitli kişisel, kurumsal ve ticari içerikli web siteleri de günümüzde yaygındır.

1.7.6. FAKS GÖNDERME

Faks yazılı metinleri elektronik yoldan anında alıcıya ulaştıran bir iletişim aracıdır. Faksın Türkçe karşılığı belgegeçerdir. Faksla bir metni alıcıya ulaştırmaya faks çekme veya faks gönderme denir.

Faks göndermede ilk işlem gönderilecek metnin cihaza yerleştirilmesidir. Daha sonra faks göndereceğimiz kişinin faks numarasını çevirir ve sinyal sesini bekleriz. Sinyal sesinden sonra faks cihazının üzerindeki start tuşuna ya da gönder tuşuna basarız. Böylece faks gönderilmiş olur.

1.7.7. CHAT, CHAT'LEŞME (ELEKTRONİK ORTAMDA SOHBET)

Chat sohbet demektir. Yani bir bilgisayar programı aracılığıyla elektronik ortamda yazışma ve karşılıklı görüntülü sohbettir (Öner, 2005: 264-265).

Elektronik ortamda yazılan metin tanındık tanımadık birçok kişi tarafından okunabilir. Yine metnin türü yahut konusuyla ilgili hiçbir sınırlama getirilmez. “Power Point sunum yahut slayt gösterisi adlı araçlar ise mail gruplarında kullanılan şiirden öyküye, mektuptan makale ve rapora kadar her türden metnin resimlenmiş, görsel unsurlarla desteklenmiş biçimidir ki bunların atası da eski mektuplardan ucu yakılmış, kenarı süslenmiş olanlarıdır” (Abak, 2006: 108).

1.7.8. EDEBİ (YAZINSAL) MEKTUPLAR

Edebi mektuplar, değerli edebiyat yazarlarımızın duygu ve düşüncelerini anlatan, yaşadıkları çağa ışık tutan, eserleri ve kendi edebiyatçı kimlikleri hakkında bilgi verebilen, yazılışları itibariyle diğer mektup türlerinden ayrılan, kimi zaman eleştiri kimi zaman da bilgi vermek amacıyla yazılmış değeri yüksek edebi eserlerdir. Edebî mektuplar; yazarları, içerikleri ve ifade şekilleri ile özel mektuplar içinde ayrı yer tutar ve ayrı şekilde ele alınırlar. Orhan Okay, mektubun edebi bir tür olup olmadığı meselesini münakaşaya değer bulur ve irdelemelerinin sonucunda “...**günlük ve hatıra gibi mektup da bir edebi tür değildir**” yargısına varır (Okay, 2006: 30). Ancak birçok yazar ve bilim insanı edebi mektubu bir tür olarak ele almıştır. Yine de mektubun bir yazınsal metin olarak kabulü yakın yüzyıllar içindedir. Okay, Nurullah Ataç’ın **Okuruma Mektuplar** adlı eserini değerlendirirken de, “Bunların **edebi birer metin olduklarında şüphe yok**” dedikten sonra; “Bence bu gibi yazılara, mektup tarzında kaleme alınmış deneme, sohbet yahut tenkit yazıları denilmesi daha uygun olur” der (Okay, 2006: 31). Elbette mektupların edebi olmaları biçimlerinde değil

içeriklerinde gizlidir. Her mektubu bir edebiyat ürünü olarak değerlendirmek doğru değildir.

Edebî mektuplarda, mektubun yazıldığı dönemin edebiyat ve düşünce olayları yer alır. Yazar, karşısındakine öğüt verir, yol gösterir. Eski dönemlerde, bu tür kişisel edebî mektuplar, "Mektûbât = Mektuplar" adı altında toplanır ve geniş kitlelerin de okuyabilmesi için yayımlanırdı.

“Herhangi bir düşüncenin, duyusun belirli bir kişiye değil, belirli bir okur kitlesine ya da tüm insanlara ulaşması için mektup şeklinde kaleme alınmasıdır. Bazen bir gazetede ya da dergide yayınlanabilir (Nurullah Ataç, Okuruma Mektuplar) bazen de toplumsal, düşünsel, sanatsal nitelikli mektuplar bir kitap halinde toplanabilir (Descartes-Ahlak Üzerine Mektuplar)” (Emir,1977).

Cevdet Kudret ise edebi ve felsefi mektubu bir arada ele almıştır: Edebi ve felsefi mektup; herhangi bir düşüncenin, bir görüşün açıklanması, bir tezin savunulması için yazılan mektuptur.

Bu yoldaki mektuplar, sanat amacı güdülerek yazıldıkları için, mektup türünün temel niteliği olan doğallıktan yoksundur. Bunların birkaç çeşidi vardır:

- a) Kişiden kişiye gönderilmek üzere yazılmış olanlar: Eflatun (M.Ö. 429-347), Mektuplar; Epikuros (m.ö. 341-270), Üç Mektup
- b) Kişide kişiye seslenmekle birlikte, bir gazete ya da dergide yayımlanmak üzere yazılmış olanlar. Bunlara açık mektup denir: Ali Canip Yöntem (1887-1967), Milli Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey’le Münakaşalarım (1918)
- c) Belli bir kişiye değil de kamuya seslenen ve bir kitapta ya da gazete, dergide yayımlanmak üzere yazılmış olanlar: Aziz Paulus’un, Aziz Yahya’nın, Aziz Petrus’un, Aziz Yahuda’nın mektupları, Yeni Ahid; Lessing (1729-1781), Çağdaş Edebiyat Üzerine Mektuplar, Herder (1744-1803), İnsanlığın Gelişimi Üstüne Mektuplar; Schiller (1759-1805), İnsanın Estetik Eğilimi Üstüne Bir Dizi Mektup; Namık Kemal (1840-1888), İrfan Paşa’ya Mektup; Nurullah Ataç (1898-1957), Okuruma Mektuplar... (Kudret, 2003: 322)

Bu türde yazılmış birçok edebi mektup mevcuttur. Bunların yazarlarına örnek verecek olursak:

Heinrich Von Kleist, Van Gogh (Theo'ya Mektuplar), Hölderlin (Hyperion), Halit Ziya Uşaklıgil, A.Hamdi Tanpınar (Yaşadığım Gibi), J.J.Rousseau, Cahit Sıtkı Tarancı (Dost Mektupları), Sabahat Emir...

Düşünce ve edebiyat alanındaki görüşleri sergilemeleri bakımından mektupları yayımlanan yazar ve şairlerimizden bazıları şunlardır:

Ali Şir Nevaî (XV. yy.)

Kınalızade Ali (XVI. Yy.)

Veysî (XVII. yy.)

Ragıp Paşa (XVIII. yy.)

Namık Kemal (XIX.yy.)

Ahmet Hamdi Tanpınar (XX. yy.)

Ayrıca mektup tarzında eleştiri, seyahatname, roman, hikâye, şiir gibi yazılı kompozisyon türlerinin (edebî türler) de yazıldığı görülmektedir.

Değerli yazarımız Halit Ziya Uşaklıgil'in kendi eserini açıklamak amacıyla yazdığı bir mektubu ele alalım:

“ Prof. Suut Kemal Yetkin'e,

Lütfedip beni hatırlayarak gönderdiğiniz mektup beni uzun düşüncelere sevketti. Bu sebeple size belki ölçüyü aşacak derecede uzun yazacağım. Uygun görmeyeceğim parçaları atlarsınız.

Kendi kendime sordum: Niçin soyumdan gelen halıcılıkta devam etmedim? Niçin İzmir'in yemiş çarşısında üzüm, incir, palamut, afyon ticaretine girişmedim de memur, öğretmen ve yazar olmaya yeltendim? Belki öyle olmasaydı, bugün 75 yaşında

mahrumiyetiyle çırpınmazdım, belki de yine elverişli olmayan talihle aynı sonuca varırdım. Önceden verilecek kararlarla, kader denilen hayat safhalarını değiştirmeye imkân var mıdır? Hayatımın başlangıcına ait bu tafsilatı “**Kırk Yıl**” kitabımda anlatmıştım, burada tekrar etmeye gerek yok. Sonuç beni yazar olmaya sürükleyince bu meslekte de özellikle hikâyeci oldum. Bu da en küçük yaşımdan beri beni yakalayıp sürükleyen bir aşırı düşkünlüğün zorunlu sonucu oldu.

Dadıların masallarıyla başladım. Okumaya kudret gösterince de elime geçen bütün hikâyeleri okudum. Zannediyorum ki o zamanın bütün bu çeşitten ürünlerini durmadan yuttum. Yavaş yavaş okuduklarımın kıymeti yükseldikçe bende bir seçme ve hüküm verme yeteneği geliyordu. Bu sırada itiraf edeyim ki, Namık Kemal’in üfürülerek şişirilmiş teşbihlerle, istiarelerle doldurulmuş hikâyesinden çok Ahmet Mithat’ın hikâyeleri beni çekiyordu. Ama on dört yaşlarına doğru Fransızcada okuduklarımdan zevk alacak bir dereceye ulaşınca artık Türkçe hikâye okumaktan vazgeçer oldum. Fransızcada o zamanın tefrika hikâyecikleri beni uzun süre alıkoydu. Bunlardan ne kadar okudum?

Öyle bir tutkunlukla kendimi kapıp koyuvermişim ki, bir günde iki cildi bitirirdim. Bunların arasında derslerime çalışabilir miydim? Onları çalıştığımı sanmıyorum. Bildiğim bir gerçek varsa, o da pek fena bir öğrenci olduğumdur. Başkaları böyle düşünmezdi galiba... Fakat en doğru düşünen bendim.

Hikâye merakı bende haliyle hikâye yazmak isteğini uyandırdı. Kendi kendime düşünürken zihnimden ne hikâyeler geçerci? ... Bunların hiçbirini yazmadım, ilk hikâye yazmak fırsatını İzmir’de ikinci defa olarak resmi olmayan bir gazete kurmayı başarinca bulmuş oldum. Ve “Hizmet” de ilk sayısından başlayarak “Sefile” isminde bir roman yayınlamaya başladım.

O zaman on yedi yaşlarında idim, bir yandan öğrenime ve incelemelere devam ederken, bir yandan da tamamıyla yazı âlemine dalıyordum. Fikirlerimde bir yükseliş olmuştu. O zaman Fransa’da Naturaliste Okulu en parlak devresindeydi. Balzac, Stendahl, Flaubert ile başlayarak Zola, Daudet, Goncourt’lar başlıca sevdiklerimdi, bunlardan neler topladım, ne fikirler aldım, nasıl tesirlerle yoğruldu, bunu tahlil etmek mümkün değildir; yalnız bir kanaate ulaştım ki bizde hikâyecilik batı hikâyeciliğinden renk, şekil ve lisan almamıştır.

Roman yazmaya başlarken bende bir düşünce vardı. Fakat Türk hikâyeciliğinde bütün eksik olan şeyleri yaratmak için ne kudret ne de bir ilham vardı. Onun için kitap

halinde basılmamış olan “Sefile” den sonra onu izleyen “Nemide” ile “Bir Ölünün Defteri” ve “Ferdî ve Şürekâsı” böyle bir iddianın ürünü sayılmazdı. Bununla beraber niçin sahte bir mahviyete gerek görmeli, bu İzmir ürünü olan eserler Edebiyat tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edildi. Yazıldıkları sıralarda ve ondan sonra tetkikçiler elinde bunlara Yeni Türk hikâyeciliğinin ilk müjdecileri gözüyle bakıldı.

Bence asıl hikâyecilikte, kısa ve uzun, küçük ve büyük eserlerde eğer bu sanatta bir gelişme gösterebilmişsem, bunu İstanbul’a geldikten sonra “Servet-i Fünûnda “Mai ve Siyah” ile “İkdam” da da birçok küçük hikâyelerle...

Küçük hikâyeler “Mai ve Siyah” dan çok tesir yaptı. Bunların düzenlenişinin, kuruluşu, hele dili edebiyat âleminde bir yenilik, bir gelişme olarak sayıldı. Doğru mu yanlış mı bilemem, bunun hakkında hüküm verecek olan ben değilim.

“Mai ve Siyah” romanına gelince büyük bir gürültü yaptı: Bir bardak su içinde bir fırtına. Bunun için birçok sebepler vardı: Her şeyden önce bu hikâye, basın, edebiyat ve şiir hayatına aitti. Yakından gözlemler üzerine meydana gelmiş bir belge idi. Birçok kişiler, Bab-ı Ali caddesinde her gün görülen kimselere benzerdi. Sonra asıl hikâyenin kahramanı, Ahmet Cemil, şiir idealinin bir sembolü idi. Eserde başından sonuna kadar bir hayal, bir şiir havası vardı. Dil? Pek yüklü pek gösterişli olmakla beraber büsbütün yeniliklerle roman çeşidi için en başarılı gibi kabul olundu. Ben bunu düşünerek, önceden karar vererek yapmış değilim elbette; söylemek uygun düşerse bu, içten gelen her hareketle kendiliğinden olmuş olaydı.

Dile gelince: yeni yazıya çevirirken eseri bütün yüklerinden soydum, fakat cümlelere yani üslubun yapısına hiç dokunmadım, uzun cümleleri kısaltmaya gerek görmedim.

“Mai ve Siyah”tan memnun kaldım mı? Hiçbir sanatkar meydana gelen eserlerinden memnun ve gönlü kanmış olmaz. Bununla beraber çeşitli eserleri hakkında hükümleri bir kıyaslama dairesinde değişebilir. İşte sizin örnek olarak bahsettiğiniz “Aşk-ı Memnû” ondan önce gelen “Mai ve Siyah” tan çok beni doydurmuş bir eserdir. Belki inanmayacaksınız; Ben son defa “Kırık Hayatlar” romanını yeni yazı ile basılmak üzere gözden geçirirken bunu diğer ikisinden daha iyi yahut daha az fena buldum.

Bana soruyorsanız: Aşk-ı Memnû ne gibi tesirler altında ve nasıl yazılmıştır diye... Bunun cevabı biraz zor... Bilirsiniz ki, bir şiir parçası, bir hikâye konusu belirli bir kaynaktan gelen bir tesirin, yalnız bir tek tesirin ürünü değildir. Bir hava esintisi birçok karışık yaprakları savurarak şuraya buraya dağıtır, bunlardan bir kümeyi bir kenara

atar... İşte sanatkarların gözüne, zihnine ilişen izlenimler bunlardır. Bunlardan bir toplam çıkarmak, onun eczasını birbirine ekleyip yapıştırmak, ona bir şekil vererek çeşitli unsurlarını ipliklerle bağlamak için harekete geçen asıl sanatkarın hayalidir, renk renk taş parçalarından bir levha çıkarmak kabilinden bir iş. Bu işin sahibi, yapıcı hayal gücüdür.

“Aşk-ı Memnû” yazılırken İstanbul’un belirli bölgelerinde, özellikle Boğaziçi’nde Melih Bey takımını andıran aileler var. Nitekim bugün de böyledir. Yazar bunları uzaktan, yakından bilir, tanırdı. Hayalinde birikmiş karmakarışık izlenimler vardı. Bunları belirterek bir birleşim yapmak için hayal gücünü kamçılaması yeterliydi. Bu demek değildir ki, “Aşk-ı Memnû” gerçekte var olan birtakım örneklerden kopya edilmiştir. Eserde birçok kişi vardır. Bunların hiçbirisi belirli birtakım kimselerin tasviri değildir, fakat bütünlüğü bakımından birçok kişiden alınmış farklı eczadan oluşmuş bir varlıktır. Doğruluğu da bundan ibarettir. Sözgelimi, eserin başlıca kahramanlarından olan Behlül, benim özelliklerini tanıdığım bir, iki, belki de üç gençten toplanmış bir gençtir, filân ve falana az çok benzer, fakat kesinlikle filân değildir.

Firdevs Hanım ve kızları, hele Nihal ve babası bunlar da öyle... Olaya gelince: O, tamamıyla hayal ürünüdür. Bir kere hayal bu çeşitli kişileri o olayın içine atıp da yaşatmaya başlayınca, hele sanatkâr olayının çeşitli kısımlarında kahramanların her biriyle kaynaşıp onları, tıpkı bir sahne sanatkârı gibi oynatınca artık hikâyeye canlı bir levha olarak kendi kendine bir hayat kazanmış olur. Bilmem, siz nasıl bulursunuz? Bu eserin birtakım meziyetleri varsa onların başında, kişilerinin çok olması ve her birinin özel ve şahsi bir hayat ile yaşamasıdır. Bunu ben düşünmemiştim. Kitabın bu meziyetinden bana bahsedenler oldu.

Firdevs Hanım, Nihal, Bihter, hele zavallı Beşir, şimdi uzaktan bunları üşünürken hepsini ayrı ayrı görüyorum kanısındayım. Hele Nihal gözlerimin önünde sapsarı, süzgün çehresiyle, hep ada çamlıklarından, babasının yanında dolaşıyor gibidir. Beşir’in öksürüklerini işitiyorum. O zavallı Habeşi nereden buldum? Bir sanatkârın, bir yazarın eserleri zerrelere meydana gelir, bunlar nerelerden gelip düşmüş ve bir araya toplanmıştır, bunu kim tahmin edebilir? İşte, pek aziz arkadaş ve dost, size mümkün olduğu kadar cevap vermeye çalıştım. Halit Ziya Uşaklıgil“ (Emir, 1977: 85-89).

Van Gogh'un "Theo'ya Mektuplar" eserinden alınmış olup Azra Erat'ın çevirisini yaptığı bir mektup:

"Theo'ya,

Guy de Maupassant'a rastlamış olmam bir şans; "Mısralar" adlı ilk kitabını yeni okudum, hocası Flaubert'e adadığı şiirler; "Su Kenarında" adlı birinde kendini bulmuş artık. Ressamlar arasında Rembrandt'a kıyasla Delft'li Vander Meerneise, Maupassant da Fransız romancıların arasında Zola' ya kıyasla O' dur...

Biliyorsun ki, empresyonistlerin bir ortaklığı 12 İngiliz Prerafaelist ressamın kurmuş oldukları ortaklık gibi bir şey olurdu sanıyorum ve kurulabileceğine de inanıyorum. Bu olursa sanatçılar birbirlerinin hayatını güven altına alırlar ve satıcılardan bağımsız olarak çalışabilirler. Yeter ki topluma önemli bir ölçüde eser versinler ve kazançlar da zararlar da ortak olsun.

Bu ortaklığın ilelebet dayanacağını sanmıyorum, ama canlı olduğu sürece güvenle çalışacağına ve verimli olacağına inanıyorum. Koşulları olduğu gibi almak, hiç değiştirmeden kabullenmek yarım yamalak değiştirmekten daha iyidir bence.

Büyük devrim: Sanat sanatçılar için devrimi, Tanrım, belki bir ütopya, bir hayaldir. Gerçekleşmezse ne yapılır... Hayatın çok kısa olduğuna, çok çabuk geçtiğine inanıyorum; oysa ressam olarak yine de resim yapmalı.

Ama biliyorsun ki bu kış Pissarro ve ötekilerle bu sorunu çok tartıştı, konuştuklarımıza yalnız şunu katmaya çalışıyorum: Ben kendi payıma düşen 50 tabloyu gelecek yıldan önce bitirmek istiyorum, bunu yapmayı başarırsam, görüşümü korumuş olacağım...

Bir etüt çıkardığım günler, şöyle diyorum kendi kendime: "Her gün böyle olsaydı, yürürdü bu iş, ama hiçbir şey getirmediğin günler var ya, o günler yer, içer, uyursun, para harcarsın, kendinden memnun değilsin, delinin, serserinin birisin o günler. Van Gogh" (Emir, 1977: 72-73).

1.8. AÇIK MEKTUP

Her hangi bir düşünceyi, görüşü açıklamak, bir tezi savunmak için bir devlet yetkilisine ya da halka hitaben, bir kişi ya da kurum tarafından yazılan, gazete, dergi aracılığı ile yayımlanan mektuplardır.

Açık mektuplarda sadece yazanı değil, geniş kitleleri ilgilendiren önemli konular ele alınır. Açık mektubun türü; makale, fıkra, inceleme yazılarından birine uygun olabilir. Açık mektup örneklerine kimi zaman gazete ve sanat dergilerinde rastlanmaktadır.

Ankara, 27 Ocak 1944

Kardeşim Kaplan,

Bir yığın can sıkıntısı, üzüntü ve yorucu iş arasında mektubuna cevap veremedim. O bir tarafa, o güzel makalene de vaktinde teşekkür etmem lazımdı. Fakat daha iyisi tebrik etmeliyim. Çünkü hakikaten güzel makaleydi. Artık birinci sınıf bir muharrir olduğuna hiç şüphe etmiyorum. Sana çok bağlı olduğum için bundan mesudum.

Orhan Seyfi Bey biraderimiz, daha doğrusu Yusuf Ziya Bey'in biraderi, Raks manzumesi için yaptığı latif tenkitten sonra, bu sefer de senin yazdığını cevap vermiş. Ben okumadım. Yine kafiyelelere çatıyormuş. Tabi görüşlerimiz ayrı. Münakaşaya değmez. Hakikat şu ki, ben kafiyeyle bağlıyım. Yani bir ses müşabebetini mısranın sonunda lüzumlu görüyorum. Ayrıca kafiye'nin ve şekl-i kafiye'nin şiirde yeri olduğuna inanırım. Tedaiyi açar. Fakat çok defa bir aksan müşabebetini, kafiye benzerini tercih ederim. Benim şekil dediğim şey ne vezinden, ne kafiye'den gelir. O cümle'nin, hayal ve tasavvurun, hülâsa kendisini tamamlamış yahut tamamlamamış idee poetique'in kendisidir.

“Mest kendi güler altındaki rahş oynardı” mısrası tek başına kafiyesiz de güzeldir. Ben kafiyesi zayıf yüzlerce mısra tanırım ki güzeldir. Fakat onların anladıkları kafiye ben de yoktur. Merhum Cenab'ın dediği gibi, baston sapı, gibi mısradan ayrı kafiye. Hülâsa kendi zaviyelerine göre haklıdırlar. Fakat ben onların haklarından bir şey anlamadım.

Ne ise... Kitabın müsveddelerini göndereyim. Mahur Beste adlı bir yolculuğa çıktık, Ülkü'de Canım neler, ne tembellikler istiyor, ben neler yapıyorum. Çok yorgunum. Başımda bir de Erzurum yazısı var. Behice'ye çok selam ve dostluklar. Senin de gözlerinden öperim kardeşim.

Ahmet Hamdi Tanpınar (Birinci, 1990: 216-217)

1.9. MEKTUPLARDAN MEYDANA GELMİŞ BAZI ESERLER

Ataç, Nurullah, Okuruma Mektuplar (mektup biçiminde yazılmış söyleşiler)
Kemal, Namık, Namık Kemal'in Mektupları (2cilt)-Hzr: Fevziye Abdullah Tansel
Tarancı, Cahit Sıtkı, Ziya'ya Mektuplar, 1957
Gökalp, Ziya, Malta Mektupları (yay.F.A.Tansel, 1965)
On Yedinci Yüzyıl Fransız Edebiyatından Seçme Mektuplar-(Çev. Etem
D.Deriş)
Naci, Muallim, Mektuplarım, 1887
Beşir Fuat-Fazlı Necip, Mektubat, 1888
Naci, Muallim - Fuat, Beşir, İntikat, 1887
Naci, Muallim - Mithat, Ahmet, Muhaberat ve Muhaverat, 1893
I-II. Abdülhak Hamit, Mektuplar, 1918-1919
Hikmet, Nazım, Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar, 1968
Hikmet, Nazım, Oğlum, canım evladım Memed'im, 1968
Hikmet, Nazım, Vâ-Nû'lara mektuplar, 1970
Hikmet, Nazım, Nâzım ile Piraye, 1976
Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mektupları, 1974
Mektuplarıyla Halikarnas Balıkcısı, A.Erhat, 1976
Kardeş Mektupları, B.R.Eyüboğlu-S.Eyüboğlu, 1985
Kanık, Orhan Veli, Oktay'a Mektuplar

1.9.1. YABANCI ESERLER

Pamela (Richardson)

Julie ya da Yeni Heloise (J.J.Rousseau)

Tehlikeli İlişkiler (Ch.de Laclos)

Genç Werther'in Acıları (J.W.Goethe)

Hyperion (Hölderlin)

Japoco Ortis'in Son Mektupları (Foscolo)

Oberman (Senoncour)

Acem Mektupları (Montesquieu)

İngiltere Mektupları (Voltaire)

*Mozart'ın 3.000 mektubu, Van Gogh'un 650, Voltaire'nin 18.000 mektubu olduğu söylenmektedir(?)

1.10. MEKTUP-ROMAN

Mektup tarzı, edebiyatın hikâye ve roman alanında da baş göstermiştir. Bazı yazarlarımız kahramanların hayatlarını, iç dünyalarını, hislerini ve heyecanlarını anlatırken bunu daha etkili kılmak için eserlerine mektup tarzı olarak aktarmışlardır.

Batı edebiyatında Balzac'ın Vadideki Zambak'ı, Goethe Genç Werther'in İzdırapları'nı, J.J.Rousseau Nouvelle Heloise'ı bu türde yazılmıştır. Ayrıca:

Mutallaka, H.R.Gürpınar,1897

Handan, H.E.Adıvar, 1912

Bir Kadın Düşmanı, R.N.Güntekin,1927

Mektup Aşkları, L. Erbil, 1988

Bir Serencam, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi eserler de bu türe örnek olarak verilebilir.

“Teknik olarak incelendiğinde metin okuyucusuna iki aşamada ulaşır.

1. Mektupları yazan: Asıl kahraman
2. Mektupları derleyen, gözden geçirerek yayınlayan yazar” (Kefeli, 2002: 31).

Bazı mektup romanların kim tarafından yazıldığı belli değildir. Çünkü yazar kendi duyguları ve yaşamını anlattığı bu mektuplarda adını gizlemek istemiştir. Mektup biçiminde yazılmış romanlarda kahramanlar hayatlarını hem yaşar hem de dile getirirler. Mektup-roman Fransız trajedisinin bir devamı niteliğindedir ve tiyatroya en yakın türlerden biridir. Her iki türde de yazarın varlığı hissedilmez (Kefeli, 2002: 32).

1.10.1. ROMAN BİÇİMİNDE YAZILMIŞ BİRKAÇ MEKTUP

Modern edebiyatın mektup türünde yazılmış bir diğer roman da Orianna Fallaci’nin **Doğmamış Çocuğa Mektup** kitabıdır. Kitap Pınar Kür tarafından dilimize çevrilmiştir. Henüz doğmamış bir çocuğa annesinin günlük şeklinde yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Anne çocuğuna daha çok kendi iç dünyasını anlatıp, yaşadığı evreni ve o evrendeki insanları tasvir ediyor. Anlatırken de pek umutlu konuştuğu söylenemez. Çünkü bu annenin çocuğuna yazdıklarında daha çok acımasızlığın, ihanetin, var olma sebebinin bilinmeyişiinden, varlık ve yokluk arasındaki amansız mücadeleden ama en önemlisi de dünyaya gelmenin bir tercih meselesi olmayıp, bunun olumsuzluklarından bahsedilmektedir.

Yine Mariama Bau’nun Uzun Bir Mektup kitabında, Afrikalı olan bir kadın öğretmen Rimatoulaye’nin arkadaşına yazdığı bu mektup, kocasının ikinci bir eş almaya karar vermesinden sonra ayakta kalmak için verdiği duygusal savaşın bir tutanağıdır.

Ünlü yazar Kafka’nın Milena’ya yazdığı mektuplar “**Milena’ya Mektuplar**” da kitap haline getirilmiştir. Kitap Kafka ve Milena’nın aşkını anlatmaktadır. Çek Asıllı yazar Franz Kafka, Almanca yazılarını Çekçe’ye çeviren Milena ile bu sayede tanışmış ve ilk zamanlarda iki arkadaş olarak yazılan mektuplar zamanla tutkulu bir aşka dönüşmüştür. 3 yıl boyunca birbirlerini görmeden mektuplaşan âşıklar, sadece 2 ya da üç kez görüşebilmişlerdir. Ancak Kafka nişanlı, Milena da evliydi. Ve iki âşık da hiçbir zaman mutlu olamamışlardır. Bir süre sonra Milena kocasından boşanmış, Kafka da Dora adlı bambaşka bir kızla evlenmiştir. Kafka’nın Milana’ya yazdığı mektuplar yayınlanmış ancak Milena’nın Kafka’ya yazdığı mektuplar hiçbir zaman yayınlanmamıştır.

1.11. MEKTUP YAZMA KONUSUNDA KADININ BECERİSİ

Bilinen bir gerçektir ki bayanlar mektup yazma konusunda daha beceriklidirler. Mektup edebiyatının tarihi incelendiğinde bu sözün haklılığı daha iyi kavranmış olacaktır. Bu durum belki kadınların daha duygusal olmalarından, kendilerini daha iyi ifade etmelerinden ya da olaylara daha sanatsal açıdan baktıklarından kaynaklanmış olabilir.

“Mektuplar, kadınların dışa açılan penceresi, başkalarıyla iletişim kurmalarını sağlayan bir vasıta ama en önemlisi bir ‘terapi’ yöntemidir” (Argunşah, 2006: 227).

Batı edebiyatından örnek verecek olursak en başta Madame de Sevigne’nin adı gelir. Hiç kuşkusuz O, yaşadığı zamana ışık tutabilen, iç dünyasının derinliklerini anlatabilen başarılı bir kadın yazardır. Yine yoksulluklar içinde büyüyen, büyük sıkıntılar yaşayan ancak kendi çabasıyla zamanın en kültürlü kadınlarından biri olan, hayatını 14. Lois ile paylaşacak kadar da ön plana çıkabilen Madame de Maintenon, önemli mektup yazarlarındandır. 17.yüzyılın yazarlarından olan Ninon de Lenclos yazdığı mektuplarla unutulmaz kadın yazarlar arasındadır.

18.yüzyılın mektup yazan kadınları arasında Marquise Du Deffand’ı ile Mademoiselle de Lespinasse’ı unutmamak gerekir. Julie Tamla ise Benjamin Constant gibi bir yazarı yalnız güzelliğiyle değil, yazılarıyla da etkileyebilmiştir. Madame Roland’ın genç yaşında zindandan (1789 ihtilalinde) yazdığı mektuplar ise Fransa’da okul kitaplarında okutulacak kadar başarılı eserlerdir. Sebahat Emir de yıllarca, kadınların yazdıkları mektuplarla erkekleri yalnızca güzelliği ya da cazibeleriyle etkilemediğini bunun yanı sıra yazdıklarıyla da baştan çıkarabildiklerini vurgulamıştır: “ Marie Dorval yalnız Vigny’ye ilham kaynağı olmakla kalmamış, mektuplarıyla kendisini antolojilere geçirecek kadar yazı yazmasını bildiğini göstermiştir. (Emir, 1977: 14-16)

Sema Rifat da 17. yüzyıl Fransa’sında yaşamış olan kadın yazar Madame de Sevigne’nin mektuplarını örnek olarak göstermiştir (Rifat, 2004: 17). Mariama Bau’nun “Uzun Bir Mektup” adlı eserinde de Afrikalı bir kadın öğretmen Romatoulaye’nin arkadaşına yazdığı bu mektup, kocasının ikinci bir eş almaya karar vermesinden sonra ayakta kalmak için verdiği duygusal savaşın bir tutanağıdır.

Görüldüğü gibi kadın yazarlar çok güzel ve değerli mektuplar yazmışlardır. Erkeklerin bu konudaki fikirlerine örnek olacak bir söz de Haşmet Babaoğlu'ndan gelmiştir: "Aşk başlatan mektupları erkekler; bitirenleri de kadınlar yazar genellikle. Aşkla yazılmış ayrılık mektupları, ayırmaz; birleştirir".

"Yine Aşk, Yine mektup

Sanırsınız ki, dünya sadece New York'taki kıyameti ve geleceğin cehennemi savaşlarını düşünüp tartışıyor. Bir ölçüde öyle tabii. Fakat hayat sürüyor! Ve her hayatın kendi küçük kıyametleri, kendi cehennem ve cennetleri var... Ödenecek faturalar, kıytırık ihanetler, küçük mutluluklar, derin kırılganlıklar, sevmenin ve sevilmenin med-cezirleri... Geçen pazartesi bu köşede sözü "mektup aşk, aşk mektup gibidir"e getirmiş ve "mektupla birlikte geleneksel aşkın da çağını kapattığını iddia eden modern düşünürler haklılar mı acaba?" diye sormuştum. Ve bir de şu soruyu eklemiştim: Elektronik mektuplardaki aşklardan ne haber? Birbirinden renkli ve düşündürücü mektuplar geldi okurlardan. Onların görüşlerine hafta içinde imkân bulabildiğimce yer vereceğim. Ama geleneksel mektup ve klasik aşk bağlantısına biraz daha takılmak; jilet kadar ince ve keskin bir iki noktaya şöyle bir dokunup geçmek istiyorum

Size aşkı söylememi istemiyorsunuz madame! Bu yasağa uyacak yürek gücü var mı bende? Beni attığınız bu hasret diyarında yanıp erirken, ilgisizliğinizi bana sürekli hatırlatarak acıların pençesinde kıvrandırırken, son tesellimi de bana çok mu görüyorsunuz? Kurban olmamı istediniz, kurbanınız olduğumu da mı söylemeyeyim?" Sizce bu satırları yazan, aynı sözleri kadının karşısında söylese, havaya yapmacık bir arzunun yapışkan kokusu karışmaz mıydı? Bu sızlanma, kanlı canlı dile getirildiğinde erkek giderek gücünden kaybederken kadın da kayıtsızlığını pekiştirmez miydi? Laclos'un ünlü romanı "Tehlikeli İlişkiler"den aldığım bu mektup parçası gerçekte bir yalanın üstünü örtmektedir üstelik. Çünkü mektubu yazan Kont Valmont'un daha birkaç gün önce Madame Tourvel için "O kadını muhakkak elde etmeliyim, yoksa ona aşık olmak gülünçlüğüne düşerim!" diyen sefih bir çapkın olduğunu biliriz. Hain bir yalanın,

pis bir tuzağın üstüne gerçek bir aşk şalını, mektup denilen yazı ve haberleşme formundan başka ne örtebilirdi? Nitekim romanda iffet ve şefkatin temsilcisi olan Madame Tourvel bu satırların çağrısına uzun süre dayanamaz ve kendini Kont'un kollarına atar! Bütünyle mektuplardan oluşan "Tehlikeli İlişkiler" romanını 1782'den beri çekici ve önemli kılan işte bu acımasız ve adaletsiz aşk ilişkisidir...

Ayrılık mektuplarına ne demeli! Aşk yine de oradadır: Katlanıp yapıştırılmış zarfta; kim bilir kaç kez yırtılıp atılmış, sözcükleri karalanmış kağıtlardadır aşık... Yazan büyük olasılıkla kadındır (Aşk başlatan mektupları erkekler, bitirenleri de kadınlar yazar genellikle!) ve gönderinceye kadar beklemiş, satırlarını demlendirmiş, duygularını defalarca tartmıştır... Aşk ifade eden satırlardaki çekingen şairanelik yoktur ayrılık mektuplarında. Yerini cesur bir düello alır: "Bunu aslında başından beri isteyen sendin. Beraberliğimiz boyunca hep yokluğunla tehdit etmiştin beni. Al bakalım şimdi! Adios..." Bu çarpışmada vurulan da, vuran da her zamankinden çok yakınlaşırlar. Yazı sese ve söze göre soğuktur; ama bu yüzden, üşüyen çiftler birbirlerine sarılırlar! Aşkla yazılmış ayrılık mektupları ayırmaz, birleştirir!"

HAŞMET BABAOĞLU : hbabaoglu@sabah.com.tr/30.09.2001 tarihli erişim.

1.12. MEKTUP YAZMA KONUSUNDA BİR TAKIM HATIRLATMALAR

Hangi mektup türü olursa olsun mektup yazarken aşağıdaki kurallara dikkat edilmelidir:

1. Mektuba özel bir zaman ayrılmalıdır. Yani mektup yazarken aynı anda başka şeylerle de meşgul olunmamalıdır.
2. Mektup yazmak için sakın bir yer seçilmelidir.
3. Sinirlerin bozuk olduğu zamanlarda mektup yazılmamalıdır. Eğer özel bir mektup yazılacaksa duygusal bir anı kollamak en doğru zamandır. Çünkü duygusal zamanlarda mektup daha içli anlatımlarla yazılabilir. Dolayısıyla anlatılmak istenen şey o anda kâğıda dökülebilir.
4. Yazılacak şeyler önceden düşünülmelidir. Lakin söz konusu sevgiliye yazılan bir mektupsa önceden düşünmeye gerek yoktur. Kâğıdın başına oturup da sevgilinin gözleri hayal edilince kelimelerin ardı arkası gelmez, her şey kâğıda dökülür bir anda.
5. Mektup yazılacaksa bir mektup planı yapmak şarttır. Çünkü mektup kişiliğin simgesidir ve estetik durması gerekir. Yani kelimeler özenle seçilmeli giriş, gelişme, sonuç olmalı ki düşünceler belli bir düzene sahip olsun ve okuyucu daha iyi anlayabilsin.
6. Araç ve gereç hazırlığı yapmak gerekir. İş mektubu ya da resmi bir mektup yazılacaksa düzenli, temiz bir A4 kâğıdına yazılmalıdır. Ancak özel bir mektup ise renkli kâğıtlara yazılabilir.
7. Mümkünse kâğıtta karalama yapılmamalıdır.
8. İfadeler çok açık ve net olmalıdır.
9. Sıradan, tekdüze sözlerden uzak durulmalıdır.
10. Yazılanların yanlış anlaşılması için imla ve noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir.
11. Mektubun kişiliği yansıttığı unutulmamalıdır.

12. İyi bir mektup yazmak zamanla geliştirilebilecek bir beceridir. Mektup yazacak kişinin her şeyden önce çok kitap okuması ve kelime haznesinin zengin olması gerekmektedir.

13. Ne kadar fazla ve sıradan olmayan kelimeler kullanırsa, mektup karşıdakini o ölçüde etkilenmiş olur.

14. İyi bir gözlemci olmak gerekir. Mektup yazılacak kişinin ilgi alanları hakkında bilgi sahibi olunup, bunlar detaylarına inilerek betimlenmeli, karşıdakine gözlemler sunulmalıdır. Onun ilgi alanına giren konulardan bahsedilmelidir. Bu tutum karşıdakinin ne kadar önemsendiğini gösterir.

15. Mektupta kişisel yorumlara yer vermek, mektubu daha ilgi çekici ve samimi kılar. Unutulmamalıdır ki mektubu canlı ve çekici kılan bu ayrıntılardır.

16. Ancak sırf kaliteli bir mektup yazılacak diye de kişinin kendisini kasmaına (laf kalabalığı yapmasına) gerek yoktur. Hatta kimi zaman özenle seçilmemiş günlük konuşma diliyle yazılmış mektuplar okuyucunun daha çok hoşuna gider.

17. Mektup yazılan kişiyle samimiyet derecesi asla göz ardı edilmemelidir. Kullanılacak üslup okuyucuya olan saygının derecesini gösterir.

18. Yine iyi bir mektup yazmak için bazen bahsetmek istenilenlerin bir listesi çıkarılabilir. Böylece mektup yazarken ne yazmalıyım diye bir sıkıntıyla karşılaşılmamış olunur

19. Liste hazırlandıktan sonra yazmak istenilenler etraflıca anlatılmalıdır. Yani konular üstün körü değil de derinlemesine anlatılmalıdır.

20. Yazılanlar karşıdakini de heyecanlandırmalıdır. Yazan kişi başından geçen, onda etki bırakan heyecanı karşıdakiyle paylaşıyordur sonuçta. Okuyucunun da hayal gücünü harekete geçirerek hissettirmeye, düşünmesini sağlamaya çalışmalıdır (Tansel, 1978: 312-326; Özdemir, 1984: 81).

Ömer Çakır ise Türk mektup geleneğinde âdab ve kuralları, Klasik dönem ve Tanzimat sonrası diye iki döneme ayırmıştır. Klasik dönemde şu kurallara uyulması gerektiğini vurgulamıştır:

* Mektuplarda gönderen ve gönderilen kişinin konumu dikkate alınarak bu duruma göre tabirât ve elkâb kullanılmalıdır.

* Padişahlara mektup yazılırken sözü fazla uzatmamak gerekir. Mektup dua ve saygı sözcükleriyle bitirilmeli ve aynı mektupta başkasına selam gönderilmemelidir.

- * Mektup üst makama yazılırken güzel tabirlerin kullanılması, yalvarma üslubuyla ve üçüncü şahıs kipiyle yazılması gerekir.
- * Üst makamdan alt makama yazılırken ise bunun tersi bir üslup tercih edilir, soru cevap şeklinden uzak durulur ve çokluk kipi kullanılmaz.
- * Mektup gönderilen kişi ile uzun zamandır ayrı kalınmamışsa “iştîyak” rûknü yazılmamalıdır.
- * Mektup arzıhâl, tezkere her ne ise kâğıdın üstüne önce Hû ismi yazılmalıdır. Bu mektubun besmelesi anlamına gelir. Allah’ın isimlerinden birini “hüve” lafzına bitiştirerek yazmak hem bir kaidedir hem de muhataptan beklenenin yerine gelmesine yardımcı olur.
- * Mektubun sonuna “beduh” ismi yazılmalı veya (rakamla) 8642 şeklinde işaret edilmeli ya da Hazret-i Şeyh Ma’rûf - i Kerhi’nin ismi kısaltma şeklinde yazılmalıdır.
- * Mektuplarda birinci tekil şahıs yerine çoğul kipi kullanılmalıdır.
- * Gönderenin konumuna göre mektubu gönderen üst makamda ise “muhibb-i muhlis”, “muhlisiniz”; fakat alt makamda ise “ekallü’l-abd”, “ahkaru’l-ibad”, abdü’z-zaiif” gibi ibarelerden uygun olanlardan biri imza olarak veya imzanın üstüne yazılmalıdır.
- * Mektubu gönderen ile gönderilen müsavi ise “nişan-ı mektup” yani imza mektubun bittiği yerin sağ tarafına, eğer alt makamda ise sol tarafına yazılır.
- * Aradan uzun bir zaman geçmemişse ve mekân da çok uzak değilse mektuba tarih yazılmayabilir.

Tanzimat sonrasında ise şu kurallara uyulması gerektiğini vurgulamıştır:

- Mektuplarda cümleler kısa fakat manidar olmalıdır.
- Mektuplarda tevazu gösterilmelidir. Fakat aşırıya kaçılmamalıdır.
- Gönderilen kişinin izni olmadan mektup okunmamalıdır.
- Gelen mektuba kısa zamanda cevap verilmelidir.
- Herhangi bir sebepten ötürü mektubun cevabı gecikmişse özür beyan etmek gerekir.
- Her mektuba cevap yazmak adaptandır. Ancak adabına uygun yazılmayan mektuplara cevap verilmemesi daha doğru olur.
- Mektup latife tarzında yazılmış ise cevap da ona göre yazılmalıdır. Ancak ciddi bir mektup yazılmış ise ona göre cevap verilmelidir (Çakır, 2006: 21-28).

II. BÖLÜM

2. ÖRNEKLERLE MEKTUPLAR

2.1. AŞK MEKTUPLARI

Mektup yüzyıllardan beri kullanılan yazınsal bir tür olduğu gibi, aşk mektupları da bunun en güzel örnekleridir. Yıllarca insanlar özellikle de âşıklar haberleşme aracı olarak mektubu kullanmışlardır. Duygu ve düşüncelerini, sevgiliye karşı hissettiklerini daima mektupla anlatmışlardır.

Mektup kişinin duygularını en saf en gerçekçi haliyle anlatmasına yardımcı olur. Bu nedenledir ki sevdiğine duygularını ifade edemeyen bir kişi hemen mektup yazma yoluna başvurur. Çünkü karşısındakine söylemek istediklerini kimseye duyurmadan, rahat bir şekilde ancak mektupta ifade edebilir.

Teknolojinin en geri kalmış yıllarında, tutucu ve baskıcı toplumlarda âşıklar, ancak mektuplaşma yoluyla haberleşmişlerdir. Çünkü o yıllarda tek haberleşme aracı şahıslar aracılığıyla yollanan mektuplardır. Bu durum hala güncelliğini korumaktadır. Teknolojinin gelişmesine rağmen, sevdiğine mektup yazmanın ya da ondan mektup almanın tadı hala aynıdır.

Necip Tosun da aşk mektuplarının birçok amaca hizmet ettiğini vurgulayarak, aşk mektuplarını birtakım başlıklarla ifade eder: ” Aşk mektupları bir imgeye yazılır, aşk mektupları bir yüzleşmedir, mekân yaratma girişimidir, cinsiyetsizdir”. Aşk mektuplarının insana bir gizlilik hazzı verdiğini, yüze söylenemeyenlerin mektuplarda dile getirildiğini ve her aşk mektubunun aslında eksik olduğunu yani ifade edilmek istenenlerin tam olarak yansıtılmadığını da dile getirir (Tosun, 2006: 189-191).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde halk dilinde (âşık edebiyatında) mektuba *kağıt*, *gam yükü*, *gönül dili*, *çile bohçası*, *name* gibi isimler verilmesinin yanında sevgiliden âşığa sözlü olarak gelen haberin *yazılmamış ferman*, bu haberin sevindirici olması halinde de *şekerli hurma* adını aldığı belirtilmelidir (Köktürk, 2006: 58).

Mensur ve manzum olmak üzere iki başlık halinde incelenebilen mektuplar insanların en gizli duygu ve düşüncelerini açığa vurmasından ötürü çok önemli bir yere

sahiptir. Bunlar içinde Âşık edebiyatına ait mektuplar diğer mektup türlerine göre daha iyi muhafaza edilmişlerdir. Ancak anonim mensur mektuplar iyi muhafaza edilememiştir.

Halk edebiyatında mektubun asıl işlevi haberleşme olsa da âşıklar arasında dikkat çeken bir başka işlevi de birbirlerinin bilgisini sınamak için muamma yöneltmektir (Köktürk, 2006: 64).

Özel alana girdiği için aşk mektupları çok fazla karşımıza çıkmamaktadır. Ancak Cumhuriyet döneminde bazı araştırmacıların yardımıyla yayınlanan birkaç mektuba rastlayabiliyoruz. Bunlar da dönemin kültürel yapısı düşünülerek, yayımlanmadan önce birtakım süzgeçlerden geçirilmiştir.

Cumhuriyet döneminden sonra mahremiyet konusunda ilerleme kaydedilmesi sansürlü de olmak üzere birçok mektubun yayımlanmasına zemin hazırlamıştır. Kemal Tahir'in Fatma İrfan'a, Bedri Rahmi'nin Eren Eyüboğlu'na, Nazım Hikmet'in Piraye'ye, Sabahattin Ali'nin Ayşe Sıtkı İlhan'a, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Fatma Hanım'a, Arif Nihat Asya'nın ikinci eşi Servet Akdoğan'a, Behçet Necatigil'in eşi Huriye Hanım'a, Cemil Meriç'in Lamia Çataloğlu'na yazdığı mektuplar gibi...

Aşk mektupları, erkekler için yıllardan beri bir kadını yola getirmek için en büyük silah olmuştur. Çünkü yazdıkları mektuplarla kadın ruhuna hitap edebildiklerini göstermek istemişler ancak bunu yaparken de kadın sesini taklit ederek aşk mektubu yazmışlardır. Kadınlar ise konuşarak anlatamadıkları içsel dünyalarını bu şekilde bir erkeğe ifade edebilmişlerdir. “Kadınlar her zaman erkeklerin bekledikleri mektupları yazmazlar; erkekler ise kadının beklediği şeyleri ifade edemeyeceklerse hiçbir şey yazmamayı tercih ederler” (Yıldız, 2006: 202).

Bu tezde de gerek bu yıllarda, gerekse yıllar öncesinde yazılmış birkaç aşk mektubu ele alınmıştır. Şimdi ya da yıllar öncesinde yazılmış olması aşk mektuplarının içeriğini hiçbir zaman değiştirmemiştir. Bu mektuplarda yine aynı yoğun duygular, yine samimiyet yine kimseye söylenmemiş, açığa vurulmamış yürekten gelen sözler bulunur.

2.1.1. HALİL CİBRAN'DAN MEY ZİYADE'YE MEKTUPLAR

9 Aralık 1924

New York

Benim tatlı sevdiceğimin beni her gün dualarında hatırlaması ne de hoş! Ruhunu güzel, ne büyük kalpli ve ne tatlıdır o.

Ama sessizliğiniz sevdiceğim, sessizliğiniz ne de garip! Bu sessizlik ebediyet kadar uzun ve tanrıların rüyaları kadar derin. Öylesi bir sessizlik ki ölümlü dillere çevrilmesi imkânsız. Yazma sıranız geldiği halde yazmadığınızı unuttunuz mu? Gece yeryüzünü bağrına basmazdan önce barışı ve ahengi kucaklayacağımız konusunda anlamaya vardığımızı unuttunuz mu?

Sağlığını ve düşüncelerimi ve beni ilgilendiren meseleleri soruyorsunuz. Nasıl olduğum sorusuna cevabım, aynen sizin olduğunuz gibidir Mary. Düşüncelerime gelince, bunlar hala sizinle geçtiğimiz bin sene içinde ne zaman buluşsak oldukları gibi, yani puslar içindeler. Bugünlerde beni ilgilendiren meselelere gelince, bunlar karışık ve rahatsız edici, ancak ister hoşuna gitsin ister gitmesin, benim gibi bir adamın üstesinden gelmesi gereken şeyler.

Meryem, hayat, bazılarımız sadece tek bir notayı seslendirebilirken diğerlerinin melodiler oluşturdıkları güzel bir şarkıdır. Ve bana öyle geliyor ki Meryem, ben ne bir nota ne de bir melodiyi seslendirebiliyorum. Bana öyle geliyor ki, ben hala bin sene önce bir araya getiren pusun içindeyim.

Tüm bunlara rağmen günümün çoğunu resim yapmakla geçiriyorum ve ara sıra da fırsat buldukça, cebimde bir yazı defteri, kırsalda bir yerlere kaçıyorum. Bir gün size bu defterdeki sayfalardan bir kısmını göndereceğim.

“Ben” ile ilgili olarak bildiklerim bundan ibaret, şimdi gelin önemli olan şeye, bize geçelim sevdiceğim. Nasılsınız ve gözleriniz ne durumda? Benim New York'ta olduğum kadar siz de Kahire'de mutlu musunuz? Gece yarısından sonra odanızda bir aşağı bir yukarı yürüyor musunuz? Pencerenizin önünde durup, arada sırada yıldızlara dalıp gidiyor musunuz? Bundan sonra da yatmaya gidiyor musunuz? Yastığınızın üzerine düşen gözlerinizden eriyen o gülümsemeleri siliyor musunuz? Sizi, her gün ve

her gece düşünüyorum Mary. Sizi daima düşünmekteyim ve her düşüncede belli bir mutluluk ve belli bir acı var. Garip olan şey Meryem, sizi ne zaman düşünsem gizlice, “Gel, tüm dertlerini buraya, göğsümün üstüne boşalt!” diye fısıldıyorum. Ve bazen de sizi, seven babalar ve sevgi dolu annelerden başka hiç kimsenin bilmediği isimlerle çağırıyorum.

Tanrı’ya sizi koruması ve saklaması, kalbinizi nuru ile doldurması ve sizi tüm diğer insanlardan daha fazla sevmesi için yalvararak önce sağ elinizin, sonra da sol elinizin avucunu öpüyorum. Cibran

(Cibran, 2000: 103-104)

12 Mayıs 1912

Kahire,

Mısır

...Seninle evlilik konusunda aynı fikirde değilim Cibran. Düşüncelerine saygım var ve senin insancıl amaçlara yönelik prensiplerini savunmak konusunda dürüst ve içte olduğunu bildiğin için sana hürmet ediyorum. Kadının özgürlüğünü savunan hayati prensipte seninle tamamıyla aynı fikirdeyim. Kadınlar da, erkekler gibi kendi eşini seçme özgürlüğü olmalı ve bunu, sadece komşularının yardımı ve nasihatı ile değil, kendi kişisel istekleri doğrultusunda da gerçekleştirilmelidir. Hayatının eşini seçtikten sonra, kadın kendini tamamıyla bu birlikteliğin gerektirdiği görevleri yerine getirmek üzere çalışmalıdır. Sen buna, geçmiş tarafından yaratılmış ağır zincirler diyorsun. Evet, seninle hemfikirim ve ben de bunların ağır zincirleri olduğunu söylüyorum; ancak kadını bugünkü hale getiren zincirlerin doğa tarafından vurulduğunu unutma. Her ne kadar erkeğin akli gelenek ve göreneklerin zincirlerini kırma seviyesine vardysa da, henüz doğal zincirleri kırabilme seviyesine ulaşmadı, çünkü doğanın kanunu tüm diğer kanunların üstündedir. Neden evli bir kadın sevdiği bir erkekle gizlice buluşamaz biliyor musun? Çünkü bunu yaptığında, kocasını aldatmış ve kocasını isteyerek aldığı ismini kirletmiş olacak, bir ferdi olduğu toplumun gözlerinde kendini küçük düşürmüş olacaktır.

Evlilik anında kadın sadık kalacağına söz verir ve ruhsal sadakat da fiziksel sadakat kadar önemlidir. Evlilik yemininin söylendiği esnada, kocasının iyiliği ve

mutluluğu üzerine deklare eder ve garanti verir ve başka bir erkekle gizlice buluştuğu zaman, zaten toplumu, aileyi aldatmaktan ve görevlerini ihmal etmekten suçlu bir hale gelmiştir. Buna karşılık olarak, “Görev, pek çok konum altında tanımı yapılması zor afaki bir kelimedir” diyebilirsiniz. Böyle bir durumda ise o zaman, fertlerinin görevlerinin neler olduğunu ortaya koyabilmek için “ Ailenin ne olduğunu” bilmek zorundayız. Kadının ailede oynadığı rol en zor, en mütevazı ve de en acı olanıdır.

Ben kendim de kadını bağlayan iplerin şiddetli sızılarını hissetmekteyim; bir örümceğin ağının inceliğindeki kadar ipeksi ancak altın teller kadar güçlü bağlar. Farzet ki Selma Karamy’yi senin romanın kahramanını ve de sevgisi ve zekâsı açısından ona benzeyen bir kadının, asil karakterli dürüst bir erkekle gizlice buluşmasına izin verdik; bu durum her bir kadının gizlice buluşmak için kendisine kocası dışında bir arkadaş edinmesine göz yummak demek olmayacak mı? Hatta onların gizlice buluşmasındaki tek amaç çarmıha gerilenin ilahi tapınağında dua etmek olsa bile bu olmamalıdır.

Mey (Cibran, 2000: 143-151).

2.1.2. Zamanı Geldiğinde Çekilmeli – Yazgılı

Daima kalabilmek için zamanı geldiğinde çekilmek gerekir. Unuttum inan; unuttum bütün benliğimi serüvenlerim, hikâyelerim gibi döküldü gözlerimden. Gökyüzünün bu siyaha çalan uçsuz yüzüne bakarak hep ağıt yaktım kaybettiklerime. Güzellerim nasılda kaydınız parmaklarımın arasından nasılda çaresizce izledim yok olmalarınızı. Bir kibrit yoktu cebimde karanlığınıza yakacak uçuşan ışığınızda tutunup kalabileceğim yoktu iste yok. Zarif gümüş kadehlere de sunulmuş zehir, itiraz etmeden yudumlamışım ve tepkisiz izlemişim ıssızlığın kanıma işlemesini. İsyancılar ise hep bu saate gizlemişim, yani kimsenin duymadığı zamana. Akmış bir ömürlük serüven donuk bakışlarımda. Duygusuz sönük inkârlarda. Balkonlar aynı, sahil aynı dert yine aynı. Bu sonuçsuz yalvarışlarımmış elimde kalan ve kalacak olan, birde bu donuk sessizlik. Hani kelimeler kifayetsiz. Sözcükler anlamsız bu derde düşmeden önce iste aynen öyle.

Öğreniyoruz işte düse kalka öğreniyoruz zulmü, hiçliği. Bazen bir sabah kalktığımda yokluğun ışığına dair hafiften bir ezgi kalıyor akşamki kasırgadan aklımda. Gün doğmuş ya gerisi zaten önemsiz. Siyah bir halının süpürdükçe kirlenen beyaz beyaz pullanan ön yüzü gibi seni düşündükçe daha da bir batıyorum bu çıkmazlığın dibine. Zaman kanatıyor derin derin yaralar acıyor benim tedavi diye sana gönderdiğim merhabalarda. Gün çelişkili dedikodu kabuslarında yarım yarım kararıyor, uzaklardan ucan bir güvercinin kanatlarındaki güneşsin, ben elimde havlu peşin sıra koşturuyorum. Sitem yok inan sadece çaresizce aranıyorum kah klavyede kah kalemle kağıtlarda yüzünü kelimelerle boyuyorum. Bir tek dudakların açıkta, onlara da cesaret edemiyorum... (www.yazgülü.com. 29 Ocak 2008 tarihli erişim)

2.1.3. Öylesine Bir Mektup- Can Dündar

Kategori: Ask, Hit: 110603

Öyle içimdesin ki. Yanağımda dolaşan rüzgârdan daha gerçek dokunuşların. Küçük, ürkek, kesik dokunuşlarınla, belki de her zamankinden daha yanımdasın. Yani öylesine, o kadar bensin ki. Ah nasıl anlatsam. Boşuna bu çabalarım, doğru kelimeleri aramalarım. Ne kitaplar yazıyor, ne de sözlüklerde karşılığı var. Yalnızca hissediyor insan, yaşıyor. Kelimeler eksik, kelimeler yaralı. Kelimeler cılız. Taşımıyor, anlatmıyor, tanımlamıyor bu duyguyu. Ben de. Çok başka bir şey. Sevginin ortasında, derin acılar hisseder mi insan? Aydınlık gülümsemelerin içine, hüznü yerleştirir mi durup dururken? Gözlerine buğu, diline sitem, yüreğine burukluk, çöreklenir kalır mı asırlarca? Gelmeyeceğini bildiği mektup için, posta kutusunu hep aynı heyecanla açar mı? Dedim ya, başka bir şey bu. Ne kadar yalnızsam, o kadar seninleyim şu günlerde. Belki de en başta, tutup seni en derinlere koydum diye oldu bunlar. Kimseler ulaşmasın diye, kimselerin bilmediği, bulamayacağı yollara götürdüm seni. En derinlerde tuttum. Bana sakladım. Derine, hep daha derine. Seni yapayalnız, bir tek bana bıraktım. Paylaşmadım yanlış yaptım. Sana ulaşan yolları kaybettim diye bütün bu şaşkınlıklar. Kendimi oradan oraya vurmam. Sağımda, solumda, ne zaman dikildiğini bilmediğim duvarlara çarpmam, hiç görmediğim çukurlarla boğuşmam. Denizlerin, gürültüyle gelip vurduğu dehlizlerin, acılı duvarları gibiyim. Duvarlarım yosunlu, duvarlarım kaygan,

duvarlarımdan hiç tükenmeyen sular sızıyor. Tutunamıyorum. Renklerim, gün içinde değişiyor. Soluyorum, soğuyorum. Güneş ulaşmıyor içerilerime. Küfleniyorum, yaşılanıyorum. Yalnızlıklar peşimde. Dokunduğum her ıslak duvardan, pis kokulu bir yalnızlık bulaşıyor üstüme. Yapış yapış, vıcık vıcık bir yalnızlık bu. Biliyorum, bütün bunlar, hep benim suçum. Seni sakladığım yere ulaşamaz oldum. Yollar, gitgide uzadı ve karıştı. Ümidimi ısıtacak, parlatacak, kımlatacak bir şeylere ihtiyacım var. Ah onun ne olduğunu biliyorum. Sonu sana geliyor her cümlemin. Her şeyin başı içinde ve sonundasın. Bu değişmiyor. Öyle içimdesin ki. Birden aklıma geldi, tuttum sana bir mektup yazdım dün. Çok mutluydum. Gün içinde neler yaptığımı, nelere kızıp, nelerle mutlu olduğumu, tek tek anlattım. Mevsimlerin ve insanların nasıl karışık ve beklenmedik olduklarını yazdım. "Yine zamansız yağmurlar" dedim, "Daha önce, hiç bu kadar zayıf değildi güneş ışınları" dedim, "Gerçekten buradaki şarkıları hiç öğrenmeyecek, bilmeyecek, söylemeyecek misin?" dedim. Çok uzun bir mektup oldu. Başından sonuna kadar okudum da. Neler yazmışım diye merakımdan. Sonra çekmecemden bir zarf çıkarıp, adını yazdım. Büyük harflerle, yalnızca adını. Adresini bilsem gönderir miydim, bilmiyorum. Mektup cebimde. Cebim yüreğime yakın. Yüreğim sende. Sen yüreğime yakın. Öyleyse mektup sende.

Can Dünder
(www.yazilar.net. 14 Eylül 2008 tarihli erişim)

2.1.4. Descartes , “Prens Elizabeth’e,

Egmond, 6 Ekim

1645 Madam,

Bazen şöyle bir şüpheye düştüğüm oluyor: elimizde bulunan nimetleri olduğundan daha büyük ve daha değerli hayal ederek, elimizde bulunmayan nimetleri de bilmeyerek veya gözden geçirmek için üzerinde durmayarak, memnun ve neşeli olmak mı yoksa her ikisinin de gerçek değerini tanımak için, fazla bilgili ve düşünceli olarak, kederli olmak mı daha iyidir? Üstün iyyinin neşe olduğuna inansaydım ne pahasına olursa olsun, neşeli olmaya çalışmak gerektiğinden şüphe etmezdim ve can

sıkıntısını şarapta boğan yahut tütünle uyuşturanların kabalığını doğrulardım. Fakat fazileti işlemekten yahut da (aynı şey olan) elde edilmesi irademize bağlı bulunan bütün nimetlere sahip olmaktan ibaret olan üstüm iyi ile, bu nimetleri elde etmeden sonra gelen memnunluğu birbirinden ayırıyorum. Bundan ötürü, zararımıza da olsa, hakikati bilmenin, bilmemekten daha büyük bir olgunluk olduğunu göz önüne alarak, az neşeli fakat çok bilgili olmanın daha iyi olduğunu kabul ediyorum: Böylece ruhumuzun en memnun olduğu an, en neşeli olduğumuz zaman değildir; tersine büyük neşeler genel olarak donuk ve ciddidir, kahkahalı neşelerse, ufak ve geçicidir: Bunun için boş, hayaller peşinde koşarak yanılmaya düşmeyi asla doğru bulmam; zira bundan gelen bütün zevk ancak ruhun dışına dokunabilir, halbuki içi, yalancılıklarını görerek, acı duyar. Ruhumuz durmaksızın başka şeylerle uğraşırken, bunun farkına varmayabilir, fakat o zaman da adı geçen saadete kavuşamaz, çünkü saadet hareketimize -bağlıdır, halbuki böyle bir hal ancak talihten gelebilir... İnsanın kendinden çok başka insanlara iyilik etmesi daha yüksek ve daha şerefli bir şey olduğuna göre, buna en fazla meyledenler ve sahip oldukları nimetlerden en az bahsedenler, gene en yüksek ruhlardır. Ancak zayıf ve alçak ruhlardır ki kendilerine gerektiğinden fazla değer verir, ve üç damla su ile ağzına kadar dolan vazolara benzerler. Altesinizin bunlardan olmadığını biliyorum, bu alçak ruhları ancak, kendileri için bir menfaat göstererek, başkaları için zahmete teşvik etmek mümkün olduğu halde ancak kendisini ihmal ettiği takdirde, sevdiklerine uzun zaman faydalı olamayacağını göstermek; ve sağlığıma bakmasını yalvarmak gerektir” (Descartes, 1992:53-54).

2.1.5. I. Abdülhamit’ten Ruhşah’a

Cenab-ı Hallak-ı Alem cemi mahlukatın halıkıdır, bir kusur ile azap eylemez. Efendim sana bende (köle) olmuş bir kulunum. İster beni darb eyle (döv), ister beni öldür, sana teslimim. Bu gece gel, niyazımdır. Billahi sebebi illetim ve bil ki mevtim olursun (Tanrıya and olsun ki hasta olmama belki de ölümüne sebep olacaksın). Ayağın altına yüzüm gözüm sürerek rica ediyorum, kendimi zapt edemiyorum, billahilazim.

(Özburun, 2001: 11)

2.1.6. Stendhal'den Mathilde'e

4 Ekim 1918

Çok mutsuzum, galiba gün geçtikçe sizi daha çok seviyorum, sizse artık bana eskiden gösterdiğiniz en basit dostluğu bile göstermiyorsunuz.

Aşkımın son derece çarpıcı bir kanıtı var, bu da sizinle birlikteyken içine düştüğüm, kendi kendime kızmama neden olan ama bir türlü üstesinden gelemediğim sakarlık. Salonunuza gelene kadar cesaretim yerinde ama sizi görür görmez titremeye başlıyorum. Sizi temin ederim ki, başka hiçbir kadın bu duyguyu uyandırmadı bende. Bu duygu öylesine mutsuz ediyor ki beni neredeyse artık sizi görmemek zorunda kalmayı ister oldum ve aldığım kararlara karşın, her gün sizin evde bulunmamak için ihtiyatlı olmayı düşünmeye ihtiyacım var.

Yarın gidiyorum, sizi unutmaya çalışacağım, eğer elimden gelirse, ama pek başaramıyorum, çünkü yine bu akşam da sizi görme isteğine karşı koyamadım.

Bugün, bütün gün en büyük işim, ihtiyatı elden bırakmadan sizi görebilme yollarını aramak oldu.

Sizi, yanınızdayken değil de sizden uzaktayken daha çok seviyorum. Sizden uzaktayken bana karşı hoşgörülü ve iyi olduğunuzu düşünüyorum, oysa yanınızdayken varlığınız bu tatlı hayalleri yok ediyor (Özburun, 2001: 27-28).

a. ŞİİR MEKTUPLARI

Mektup sadece düzyazı değildir. Mektuplar metin olarak yazıldığı gibi şiir şeklinde de yazılabilmektedir. Önemli olan duygu ve düşüncelerin anlatılış biçimidir. Öyle ki şiir tarzında yazılan mektuplar daha göze çarpmakta, okuyucuya daha keyif vermektedir. Bu mektup biçimini deneyen birçok yazarımız vardır. Bu değerli yazarlarımızın yazdıkları şiir mektupları hala güncelliğini korumakta ve son nesil yazarlara da örnek teşkil etmektedir.

Sami Akalın da mektup şiirlerini genellikle eşe dosta yazılmış öğüt şiirler olarak tanımlamaktadır. İçten bir anlatım yoluyla yazıldığını ve iki tip örneği olduğunu söylemektedir: I.Ahlak ve felsefeyle ilgili olanlar (Horace'ın Epistle'i gibi). II. Romantik ve İspanyol şairi Mummius'un yazdığı mektup şiirleri.

“Bu tür ortaçağda çok yaygındı. Saraylı aşkları da etkilemiştir. Petrarca'da Horatius etkisiyle bu türde örnekler verilmiştir: Epistulae Metricae.

Aristo Terzarima'yı bu türde kullanmıştır. Öbür Avrupa edebiyatlarında da örnekleri vardır: Boileau, Ben Johnson, Vaughan, Dryder, Congraue, Pope, Shelley, Keats, London, Avden, Me Neice... mektup şiiri yazarlar arasındadır “ (Akalın, 1984: 224-226).

Türk Edebiyatında ise şiir mektupları yazmış birçok şair bulunmaktadır:

Arif Nihat Asyalı, Orhan Seyfi Orhon, Kemalettin Kami, Halim Yağcıoğlu, Yavuz Bülent Bakiler...

K.Kamu, İzmir Yollarında

B.R.Eyüboğlu, Yaradana Mektuplar

Orhan Veli, Oktay'a Mektuplar...

Koşuk tarzında yazılmış mektuplar da şiir mektupları başlığı altında incelenebilir. Modern Türk edebiyatında bu türden eser vermiş birçok yazarımız bulunmaktadır: Namık Kemal, Menemenlizade Tahir, Münif Paşa... Ayrıca İsmail Safa, Hüseyin Suat, Aka Gündüz, Halit Fahri Ozansoy, Ziya Gökalp, Kemalettin Kamu, Orhan Seyfi Orhon, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Orhan Veli ve Aziz Nesin de koşuk tarzında mektup yazmışlardır (Sağlık, 2006: 237). Bu şairlerden bazılarının yazdığı şiir mektuplarından örnekler aşağıda verilmiştir.

2.2.1. ORHAN SEYFİ ORHON'UN ŞİİR MEKTUBU

İşittim ki hastaymış, tehlikeli bir hasta!
Artık bir tat bulmuyor her genç ile temasta,
Macerasız, münzevi bir ömür sürüyormuş!
Her gece yatağından kalkıp öksürüyormuş.
Eğer ben son günümden daha fazla uzaksam,
Bu mukadder matemî görüp yaşayacaksam,
Onu öldükten sonra affedebileceğim.
Hürmetle mezarına gidip eğileceğim,
Başım önde, dizlerim toprağın üstünde...
Gözlerimdeki yaşlar ancak böyle bir günde
Hıçkırıklar içinde kurtulup boşanacak,
Ruhum onu en derin şefkatiyle anacak!
Bu günahkâr kadını takdis edince ölüm,
Kendisinin olacak yeniden bütün gönlüm.
Kalmayacak zerrece ne nefretim, ne kinim,
Onu ölünce tekrar seveceğim eminim.

Orhan Seyfi Orhon

(Emir, 1977: 189-190)

2.2.2. İZMİR'DEN SON MEKTUP

Belki şimdi sana **son**
Sözlerimi yazmadan
Gözlerim kapanacak,
Belki var daha beş-on
Dakikalık bir zaman.
Anne, için yanacak
Mektubum okunurken;
Lâkin ölümün eli
Alnıma dokunurken

Beliren bir emeli
Bana çok görme sakın!
Ben, Tanrı'ya en yakın
Bir yola sapıyorum,
Milletimin uğrunda
Türbemi yapıyorum.
Düşündüm huzurunda
Edebi bir akşamın,
Düşündüm ki babamın
Dizi dibinde geçen,
Yirmi iki seneden
Elimizde kalan ne?
Sorarım sana anne!
Mademki gün gelecek,
Herkes aynı meleğin
Önünde eğilecek;
Niçin o güne değin
Çan sesleri duyayım?
Bugün de bir yarın da,
Bırakın uyuyayım
İzmir kapılarında.
Ey genç gecelerinde
Beşiğimi bekleyen,
Ediyorum emanet
Seni Anadolu'ya!
Sütünden, emeğinden,
Ne verdinse helal et!
Söyle Hacer'e, o da
Hakkını helal etsin!
Gönülcüğü dilerse
Başka birine gitsin!

Kemalettin Kâmi (Emir, 1977: 190-191)

2.2.3. AYBALA'MA MEKTUP

Sebepsiz değil Aybala'm, bu **ince-uzun ağıtlar**.
Taşıımız, toprağımız bin yıldan beri gurbet
Kırkbin köyümüzde, kırkbin ayrı dert
Acımız çok, bir değil...
Bu yurt bizim yurdumuzdur güzeli çirkiniiyle,
Bir yanda karanfil, bir yanda tezek...
Bizimdir Alacahan, Körtuzla, Çemizgezek...
Anadolu sadece İstanbul-İzmir değil...
Şehirler göreceksin, kuşlar bile susuz,
Bozkırlar ki kaç asır değmemiş insan eli...
Ve yoksul kavruk köyler, beş-on haneli,
Vallahi köy köy değil, şehir var şehir değil.
Çeltik tarlalarında iki büküm kadınlar,
Azık diye yanlarında bir kuru ekmek
Ve güneş ve balçık ve sivrisinek
Bir dert ki-düşman başına-çekilir değil.
Petrolüme haşhaşıma göz dikmiş karayaban,
Ha bir damla petrol, ha bir damla kan.
Ha yasak haşhaş tarlası, ha yasak vatan,
Yabanın düşündüğü kenevir değil...
Devirler yaşamışım, gemilerimin
"Halatı ibrişimden, yelkeni atlastanmış"
Atımda üzgeni gümüşten, içtiğim su altın tistanmış,
Ne çare Aybala'm devir o devir değil.

Yavuz Bülent Bâkiler
(Emir, 1977: 193-194)

2.2.4. ARİF NİHAT ASYA'DAN İKİ DÖRTLÜK

İçten, candan, özentisiz, teşbihsiz
Bir mektup var; kırık dökük, tarihsiz...
Deryâlar aşıp gelmiş uzaktan... ki yazan
Tâlihsiz bir çocuk, alan tâlihsiz!

Arif Nihat ASYA

Ah! “olsa dedim, kavuşmanın müjdesi bu”
Lâkin Suna'nın belki de, son nüktesi bu!
Yazmış iri bir “V” den ibaret mektup...
Ârif, ya “Vefa”nın, ya “Veda”nın “V” si bu

Arif Nihat ASYA

2.3. ÜNLÜ SİYASET, EDEBİYAT VE BİLİM İNSANLARININ YAZMIŞ OLDUKLARI MEKTUPLAR

Mektup, daha çok haberleşme aracı olarak bilinse de; birçok işlevi vardır. Gerek edebiyat alanında kullanılan bir tür, gerekse siyasi ve tarihi alanda kullanılan önemli bir belge niteliğindedir. Yazınsal bir tür olması bakımından mektup; kendi döneminde kullanılan dili net bir şekilde göstermiş olup, yazıldığı dönemin edebi şahsiyetleri ve edebi gelişimi hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca siyaset adamlarının ve bilim insanlarının yazmış oldukları mektuplar da dönemine ışık tutan, o dönemin tarihi, felsefesi, bilimi hakkında bize bilgi sunmaktadırlar. Mektubun kalıcı olması yazınsal bir tür olmasından ileri gelmektedir.

Yeni bir dünya yaratmak için topluma önder olmuş peygamberler, hükümdarlar, bilim adamları, sanatçılar sözlerini mektuplarla ölümsüzleştirmişlerdir. Örneğin Hz. Muhammed İslam'a davette mektubu kullanmıştır ve böylece "davet mektupları" denilen bir mektup türünün doğmasına yol açmıştır. İslam medeniyetinde de eğitim aracı olarak mutasavvıflar mektubu kullanmışlardır. Mevlana, İmam Rabbani, Gazali, Mevdudi, Seyyid Kutub gibi düşünür ve bilginler mektuplarıyla bir dünya yaratmışlardır.

Bu bölümde de bir kaç edebiyat, bilim ve siyaset insanının mektupları ele alınarak mektup türüne kimi örnekler verilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in İran hükümdarı Kisra'ya ve Uman melikleri Ceyfer ve Abd'e gönderdiği mektuplar (Hamidullah, 1990: 138, 155-156) , Mehmet Akif Ersoy'un Mahir Bey'e yazdığı mektup (Derman, 1977: 43-49), Atatürk'ün İsmet İnönü'ye yazdığı mektup (Emir,1977:53-54), Ziya Gökalp'in eşine yazdığı mektubu yer almaktadır (Tansel,1965: 70-71)

2.3.1. HZ. MUHAMMED (s.a.v) ‘in YAZDIĞI MEKTUPLAR

“Bismillahirrahmanirrahim.

Allah Rasûlü Muhammed’den, İranlıların büyüğü Kisra’ya :

Selam, hakikat yolunu izleyip Allah’a ve Rasûlü’ne iman edenlerin ve Allah’tan başka ilah olmadığına, O’nun bir ve ortaksız olduğuna ve Muhammed’in O’nun kulunu ve Rasûlü olduğuna şehadet edenlerin üzerine olsun! Seni İslam-ı kabule çağırıyorum. Zira Ben, Allah’ın, canlı olan herkesi uyarmak ve İlâhi kelâmın kafirlere karşı hükmünü tamamlaması için tüm insanlara gönderdiği elçisiyim. İmdi İslâm’a teslim ol ve Felaha er. Ama eğer reddedersen, o zaman Mecusilerin günahları da senin üzerine olacaktır.”

(Mektup İran hükümdarının eline ulaştığında, mektubun okunması daha bitmeden İran hükümdarı tercümanı durdurup, mektuptaki hitap şeklinin imparatorluk makamının saygınlığına uymadığını düşünerek, mektubu yırtmıştır. Rasûlullah, mektubuna yapılan saygısızlığı öğrenince şöyle demiştir: “Allah onun krallığını parçalasın!”)

(Hamidullah, 1990: 138)

“Bismillahirrahmanirrahim. Allah Rasûlü Muhammed’den, Culanda’nın iki oğulları Ceyfer ve Abd’e:

Selam hakikat yoluna tabi olanlar üzerine olsun!

Sizin her ikinizi İslâmın davetine çağırıyorum. İslâma tabi olun ve kurtuluşa erin. Zira ben, Allah’ın tüm canları uyarmak üzere ve va’dini kafirler üzerinde tamamlaması için tüm insanlığa gönderdiği elçisiyim. İmdi, eğer her ikiniz de İslâmı tanırsanız her ikinize de iktidar vereceğim. Ama ikiniz de (İslâmı) kabul etmeyi reddederseniz, ikinizin de krallığı sizden uzaklara yok olup gidecektir; süvarilerim, ülkenizde ordugâh kuracaklar ve peygamberlik vasfım krallığınıza galip gelecektir.

Mühür:

Allah Rasûlü

Muhammed’den”

(Hamidullah, 1990: 155-156)

2.3.2. MEHMET AKİF ERSOY (1873-1936)

15 Recep 1348 (17 Aralık 1929)

Evladım, İki Gözüm Mahir Bey,

Mektubuna çok sevindim. Var olan, Rabbim seni her iki dünyada aziz etsin. Hem kardeşlerine hem diğer aşınalarına dair malumat vermişsin. Buna da başkaca memnun oldum. Ben de sana yükte ağır, baha da hafif bir hediye gönderiyorum. Kabul edersen pek hoşuma gider.

El-Camiatü'l-Mısriyye'de (Mısır Darülfünunu) Türkçede okunurmuş. Bunu, Farisi ile beraber olmak üzere tedris eden Abdülvehhab Azam Bey ile üç, dört aydan beri muarefe peyda ettik. Adamcağız Türkçe dersini bana vermek istedi. Ben de “pekala” dedim. Bunun üzerine Camia’ca mesele iki ay kadar uzatıldıktan sonra, iki hafta evvel “Derslere başlayabilirsin” dediler. Şimdilik gidip geliyorum. Dersim, edebiyat kısmının üçüncü, dördüncü senelerine münhasırdır. Haftada dört saat, yani her sınıf iki ders alıyor. Dördüncü sene talebesi geçen yıl Azzam Bey’den okumuşlar. Üçüncü sene talebesi benden başladılar. Camia talebesine Arapça ders takriri bidayette beni düşündürdü. Lakin “El-hayaü yemnaü’r-rızk” desturuna tevfik-ı hareket etmek, bakkala, kasaba rezil olmaktansa darülfünunun efendilerinin garip-nüvazlıklarına dehalet eylemek daha makul göründü. Bakalım Mevle ne gösterecek?

Hatırımda iken söyleyeyim: Talebenin elinde kitap yok. Benden kitap istiyorlar “siz bize yerini, ismini bildirin; biz İstanbul’dan getiririz” diyorlar. İstanbulda’ki asarın Türk çocukları için yazılmış olduğunu söyledim. Onlar da, ibtidai çocukları için yazılmış kitapları, şimdilik kendilerine kafi geleceğini; yazın, benim suret-i mahsusada Mısırlılar için bir eser yazmamı söylediler. Arapça kendi lisanları olmasına, Farisi’yi de okumakta bulunmalarına nazaran, Türkçenin bunlar için güçlüğüne yalnız Türkçe kelimata inhizar ediyor. Kuzum evladım, sen kavaid-i lisan için ayrı kıraat için de ayrı mı olur, yoksa ikisi bir arada mı olur, mevcut kitaplar içinden birini intihap et de, sür’at-i mümkün ile gönder. İki sınıfın mevcudu ancak 20 efendiye baliğ olduğu için, o kadar nüsha kifayet eder. Sen kitabı intihab edersen; Eşref Edip ya veresiye yahut peşin olarak alır gönderir. Yalnız, o biraz ihmalcidir. Sen kendisini daima hareket getirmelisin. Kitaplar buraya gelir gelmez, bedeli takdim edileceğinden emin olabilirsiniz! Biz Mısırlılarca para meselesi, en ehemmiyetsiz mesailendir malum a!

Fuad Şemsi, kendisine ne söylediğim gibi sahire-i samma kesilmiş! Ne yazsam tınmıyor. Kızayım diyorum, elimden gelmiyor. Ne diyeli, Allah insaf versin. Enişte Efendi hazretlerine arz-ı tazim ederim. Ziya Efendi Hoca'yı görürseniz, ona da iştiyaklarımı, selamlarımı lütfen söylersiniz. Servet'e, Abdülmemnan'a, Fahir'e çok selam. Ferit Bey'i bu gece rüyamda gördüm. İnşallah rahatsızlığından tamamıyla sıyrılmıştır. Bir daha mülakatınızda selamımı unutmaz söylersiniz olmaz mı? Tercüme bitti amma tebyizi henüz bitmedi. Bakalım o mu benden evvel bitecek, yoksa ben mi ondan evvel biteceğim!

Emin ile Tahir ellerinizi öpüyorlar. Emin, Fahir'e birçok selamlar gönderiyor. Geçen kış, onlarla birlikte bir resim aldırmiştık. Altına şu kıtayı yazdım:

Ne odunmuş babanız, olmadı bir baltaya sap!
Ona siz çekmeyiniz, sonra ateştir yolunuz.
Meşe halinde yaşanmaz, o zamanlar geçti;
Peki de incelmeyiniz, sade biraz yontulunuz.

Geçen kış Eşref Edip Safahat'ı yeniden bastırmiş; ciltli olarak bana da göndermişti. Ötesine berisine baktıktan sonra mahzun oldum, şu kıtayı gönderdim:

“Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın”
Derdim, sana baktıkça, o biçare kitabım.
Kim derdi ki, sen çok de senin arkana kalsın;
Uğrunda harab eylediğim ömr-i harabım?

Gülme komşuna gelir başına! Meşhur Yahya Kemal gibi. Felek bizi de kıtacı etti: Dört yılda on iki mısra! Neyse Allah beterinden esirgesin. Kemal-i iştiyak ile gözlerini öperim iki gözümlü evladım. Mithat Cemal'i gördüğün yok mu?

Mehmet Akif

(Derman, 1977: 43-49)

2.3.3. ATATÜRK'ÜN İSMET İNÖNÜ'YE YAZDIĞI MEKTUP

12 Haziran 1937 yılında yazılmış olan bu mektupta Atatürk, her şeyini milletine bağışladığını ifade etmektedir.

Başvekil İsmet İnönü'ye,

Hatırlarsınız, Türk köylüsünün Türkün efendisi olduğunu söylediğim zamanı. Ben o efendinin arzu ve iradesi altında senelerden beri çalışmış olan bir hadimim. Şimdi beni çok heyecana getiren hadise, Türk köylüsüne nâcizane de olsa ufak bir vazife yapmış olduğumdur. Milletin yüksek mümessiller heyeti bunu iyi görmüş ve kabul etmişlerse benim için ne unutulmaz bir saadet hatırasını bana vermişlerdir. Bundan dolayı çok yüksek zevkle millet, memleket ve Cumhuriyet Hükümetine yapmaya mecbur olduğum vazifelerden en basiti karşısında gösterilmiş olan teveccühten, takdirden ne kadar mütehassıs olduğumu ifadeye muktedir değilim.

BEN İCABETTİĞİ ZAMAN EN BÜYÜK HEDİYEM OLMAK ÜZERE TÜRK MİLLETİNE CANIMI VERECEĞİM.

KEMAL ATATÜRK

(Emir, 1977: 53-54)

2.3.4. ZİYA GÖKALP (1876-1924)

Polverista 30 Ekim 1919

Sevgili Zevcem,

Bu hafta 22, 23 Teşrinievvel tarihli iki mektubunu aldım. Üç kızımdan da 22 tarihli birer mektup geldi. Mektuplarınız böyle çok geldikçe, ne kadar sevindiğimi bilmezsin. Mektup yazmakla mektup okumak, burada benim için iki ibadet yerine geçti. En vecitli zamanlarım bu iki ibadetle meşgul olduğum zamanlardır. İki haftadır mektupların çok ümitli, çok meseretli! İşte benim de istediğim ruhunun daima böyle

kuvvetli olması idi. Bütün mektuplarımda hep senden bunu istiyordum. İnsana ruhun bu kuvveti nerden gelir? Allah manevi bir güneştir ki nuru, vecd dediğimiz tatlı duygulardır. Göğün güneşi doğunca nasıl gözler nur içinde kalırsa, gönlümüzün güneşi doğunca da kalbimiz vecitlere, meserretlere gark oluyor. Biz Allah'ı gözümüzle göremeyiz; fakat kalbimizde duyduğumuz mesarretler onun nurudur. Meserret Allah'ın nuru olduğu gibi, korku, keder, hiddet duyguları da şeytanın ateşidir. Kalbimizde bu duygular bulunduğu zaman, ruhumuzda şeytan hakim olmuş demektir. O halde, ruhumuzdan şeytanı daima kovmalıyız. Şeytanın vesvese sesleri kulağımızdan kesilince, ruhumuz korkudan, kederden, hiddetten kurtulur. O zaman kalbimiz şeytandan temizlendiği için Allah gelir, kalbimizdeki arşına oturur. Gönlümüzün güneşi doğunca, tabii onun nuru olan tatlı vecitler de ruhumuza bir yağmur gibi boşanır. Şeytanı ruhumuzdan kovmak, Allah'ı kalbimizde daima hazır bulundurmak: işte Türkleri metanetli ve cesur yapan bu iki ruhi ameliyedir. Şeytanın yaklaşmadığı bir kalp, korkudan, kederden, meyusluktan, ümitizlikten azadedir. Allah'ın hiç ayrılmadığı bir gönül daima meserretli, daima vecitlidir, here lahza ümitli, her lahza metanetlidir. Şeytan, insanın vahimesidir; fakat, bu vahime iptida cemiyette doğar, fertteki vahime, içtimai vahimenin bir gölgesidir; fakat, insan kendi şahsiyetine sahip bulunursa, muhit vahimeden kurtulmaksızın da, kendisi evhamdan kurtulabilir. Şimdi sendeki bu metanet beni sevindirdi. Artık eski meraklardan, endişelerden kurtuldun. Demek ki, birçok aylar boş yere üzölmüşsün. Benin nasihatlerimi o zaman dinlemiş olsaydın, benim gibi daima meserretli ve metanetli kalacaktın. Ne ise, bugünkü metanetli ve meserretli duygularından çok memnunum. Evvelce mektuplarını okudukça, kederlerine iştirak ederek, ben de kederlenirdim. Şimdi ise bilakis, benim cuz'i bir kederim varsa, mektupların onu izale ediyor. Tıraş takımı, kolalı gömlek göndermeye hacet yok. Burada daha iyisi ve daha ucuzu var. Gazete ve mecmua gönderiniz. Ben istemeden para göndermeyiniz diye yazmışım. Dinlememiştiniz. Kırk İngiliz lirası gönderdiğinizi yazıyorsunuz. Ne ise, hiç olmazsa bundan sonra sözümü iyi dinleyiniz. Parayı alınca yazarım. Kışlık köstüm geldi. Seniha'nın, Hürriyet'in, Türkan'ın, Fatma'nın, Şeref'in, Bayhan'ın, Zeki'nin gözlerinden öperim. İhsan Bey'e, Nedim, Zekeriya, Ali Beylere selam. İkbâl'e de selam. Feyziye ve Hoca Hanımlara selam. Sevgili Zevcem.

Perşembe, 30 Teşrinievvel, 1335

(Gökalp, 1965: 70-71)

2.3.5. ZİYA GÖKALP'İN KIZI SENİHA'YA YAZDIĞI MEKTUP

“Sevgili kızım, Seniha,

Hepimiz dört gözle iyi bir barış bekliyoruz. Kuşlar ile çiçeklerin ilkbaharı beklemleri gibi, savaşta ezilmiş olan milletler de iyi bir barışı beklerler. Milletimiz mutlu olursa, biz de onunla birlikte bahtiyar oluruz. Size ilk mektubumdan beri hep, dönmemizin iyi bir barış sonucunda olacağını yazmakta devam ettim. Boş ümitlerle sizi oyalamaya çalışmadım. Milletini sevenlerin kaderi, milletin kaderi ile beraberdir. Daima vatanın, milletin kurtulmasına dua ediniz. İnşallah milletimiz bağımsızlık ve bütünlüğüne kavuşurken, biz de birbirimize kavuşuruz.

26 Haziran, 1919”

(Gökalp, 2005: 19)

2.3.6. VELED ÇELEBİ İZBUDAK'IN MEKTUPLARI

“Nur-i Uyun-i İftiharımız Oğlum Efendim

Cevapnamemin geciktiğinden dolayı kusurumu affediniz. Bir müddet hasta oldum. Sonra burada müşkilât, nâkâbili iktihâmdır. Bir de tufân-ı mekatib içinde boğuldum kaldım. İşte bunlar için de şu satırları karalıyorum.

Edirneli Muhyi'nin Balibelen'i benim idi. Kaybettim. Müze alırsa memnun olurum. Yalnız lütfen mukaddimesiyle bir de münderecatının hülâsasını boş bir zamanınızda yazarsanız memnun olurum. Şayet müze almazsa fakir, on on beş liraya kadar alırım. Artık orası icab-ı hâle muallaktır. Herif, mekâtibeyi beklemezse bu kadar parayı Şeyh Remzi Efendi'den fakirin namıma istikraz edip fakire bildiriniz. Beklerse hemen iş'ârınız üzerine takdim ederim. Siz benim cevabımı beklemeyip âlimane ve ifade-bahşâ mektuplarınızla şâtkâm ediniz Efendim.

22 Teşrin-i Evvel 339

(Veled Çelebi)”

(Şafak, Öz, 2007: 37)

2.3.7. BEHÇET NECATİGİL'İN YAZDIĞI MEKTUP

Knokke-Le Zoute,

30 Ağustos 1974, Cuma

Sevgili Huriye, Selma, Ayşe,

Saat öğleden sonra dördü çeyrek geçiyor. Evvelki gün öğleüstü Brüksel'e gelmiştik. Bin bir telâş içinde, sora soruştura gideceğimiz yeri öğrendik. Valizleri hava alanında emanetçiye bırakmıştık, orta halli bir lokantada 200 franga bir kap yemekle iki bardak bira içerek gene havaalanına döndük trenle. Bavulları alıp tekrar Brüksel. Oradan başka trene binip Knokke-Le Zoute denilen yere geldik. Bize ayrılan oteli bulduk. Ayrı odalara yerleştik. Gece dokuz buçuğa geliyordu. Sokakları tarayıp lokanta vitrinlerindeki yemek fiyat listelerine bakarak, en ehvenini seçip karnımızı doyurduk.

Dün öğleden sonra Bienal Sekreterliğini bulduk. Geldiğimizi bildirdik, 500 frankımızı alıp bize birer dosya verdiler. İçinde katılanların listesi, hangi otellere dağıtıldıkları ve başka şeyler. Her milletten şöyle böyle dört yüz kişi. Gece, saat sekizde büyük bir salonda büfe vardı. Yakalarımızda adımızı, milletimizi belirten küçük plakalar, ellerimizde davetiyeler girdik içeri. Dörder kişilik masalardan birine çöktük. Masadaki öteki iki kişi Japon idi. Gece öyle geçti.

Şiir toplantıları bu sabah onda başladı. Açış konuşmaları saat 12:00' ye kadar sürdü. Saat 3'te tekrar toplanılmak üzere öğlen tatili yapıldı. Konuşmalar Fransızca. Ben hep Avusturya heyetine bakındım, gece bulamamıştım kimseyi, öğle üzeri yakalara baka baka, on sene kadar önce birkaç şiirini çevirip Türk Dili dergisinde bastırduğım Ernst Jandl'ı yakaladım, iki de arkadaşı vardı. Tanıttım kendimi. Meğer onlar da Fransızca bilmezlermiş. Bunu öğrenince içim rahat etti.

Yol çok uzun, Beşiktaş-Ortaköy yolundan uzun. Tahsin'le döndük otele, ne verdilerse yedik çekildik odalara. Üçteki toplantıya dörtte katılırız diyorduk. Şimdi saat beşe geliyor. Vazgeçtik.

Şurda cumartesi, pazar, pazartesi, iç gün kaldı. O da geçer. 4 Eylül çarşamba günü Brüksel'den İstanbul'a uçacağız herhalde. Belçika müthiş pahalı. Tahsin'le vitrinlere

bakıyoruz hep. Tahsin mukayeseler yapıyor. Fransa'dan sonra en pahalı yeriymiş Avrupa'nın. 3170 franktan 1200 frank kaldı üç gün içinde. Ortada alınmış bir şey yok. Gideriz, ederiz, Paris, Londra deyip duruyorduk. Şimdi arpacı kumrusu gibi düşünüyoruz. Tahsin önce şöyle şöyle diyor, sonunda benim dediğime geliyor, düşünmeye başlıyor. Hiç değilse ben her gece gömlek yıkıyorum, Tahsin onu bile yapmıyor. Hasılı boşa koyuyoruz dolmuyor, doluya koyuyoruz almıyor.

Dur bakalım!..

Gene yazarım.

Kimseye kart gönderemedim, üşeniyorum, içimden gelmiyor. Her şey önce iç rahatlığına bağlı. Siz benim için Beşiktaş'a kapanmayın, benim ne zaman döneceğim belli değil. Kumburgaz'da da bulurum sizi. Gene yazarım. Gün ola, hayrola! Gözlerinizden öperim.

B. Necatigil

(www.bilgipasaji.com/15.12.2009)

2.3.8. FALAKA

Büyükdere, 27 Eylül 1836

Şu anda çok hoşuma giden bir işle uğraşıyorum. Bu iş, Boğazın her iki yakasının resmini yapmaktan ibaret... Bunun için birçok dağları tırmanmam gerekiyor. Fakat eşsiz bir güzellikte olan tabiat, insanın yorgunluğunu fazlası ile gideriyor. Bir Avrupalının sarayın avlularında plan masası kurup çalışması belki de ilk kez olan bir şeydir. Pırl pırl bir sonbahar mevsimindeyiz. Dört aydır tek bir damla yağmur yağmadığı halde, denizden gelen nemli hava ağaçları ve bütün bitkileri yemyeşil tutuyor. Sahları çok erken kalkıyorum. İlk işim denize girmek oluyor. Paha biçilmez derde olan deniz banyosundan sonra kahvemi içiyor ve günlük işime başlıyorum. Günlerim ya yelkenli bir sandalda, ya

hızlı giden kürekli bir kayıkta, ya da karada at üzerinde geçiyor. Günlük işim; 9 ile 10 saat sürüyor. Akşam yemeklerim çok mükemmel. Elimde Türkçe yazılmış açık bir izin belgesi var. Bununla bütün müstahkem mevkilere ve bataryalara girebiliyorum. İstediğim kadar askeri beraberime alabiliyorum.

Bugün Serasker Kapısında falakaya yıkılıp dövülen insanlar gördüm. Buna ilk kez şahit oluyorum. Falakaya yıkılan bu insanlar beş tane Rum idi. Her birinin ayağının altına 500'er değnek vurulması gerekiyormuş. Demek ki; bir zaptiye suçlunun göğsü üzerine diziyle bastırıp ellerini tutuyor, iki kişi de adamın ayaklarını uzun bir sırığa bağlayıp bu sırığı omuzlarına kaldırıyorlar. Diğer iki kişi de değnekle suçlunun ayaklarının altına vuruyor. Paşa benim hatırım için her adamdan, daha doğrusu her tabandan 200 değnek cezayı düşürdü. Fakat ben, geri kalan cezayı da çok buldum ve 25'er değnek vurulmasını teklif ettim. Nihayet 50 değneğe kadar indirmek mümkün oldu. “Bir Prusya Beyzadesinin “ (kelime anlamı, asılzade demek) bu merhameti, suçlulara özel bir dikkatle duyuruldu.

H.Von Moltke

(Moltke, 1967: 39-40)

2. 4. DÜNYA EDEBİYATINDA MEKTUP

2.4.1. ROMA YAZININDA MEKTUP

Kent devletlerinden kurulu eski Yunan toplumunda siyasal birliğin bulunmaması nedeniyle mektuplaşma gereği pek duyulmamıştır. Buna karşılık Roma'nın üzerinde egemenliğini yürüttüğü Akdeniz'in en önemli noktası olması Romalılar için yazışmayı zorunlu kılmıştır. İş, öğrenim gibi çeşitli nedenler dolayısıyla dışarıda bulunanlar merkezle ilişkilerini mektupla sağlarlardı. Sonraları Augustus, eyaletlerle Roma arasında ana yollar üzerinde posta sistemini kurmuştur. Roma yazınında toplumsal hayatı anlatan siyasi yazıların yanı sıra, özel mektuplara da rastlanmaktadır. Roma yazınında mektup türünde ad yapmış yazarlar vardır. Cicero'nun (İ. Ö. 106-43) yazdığı mektuplar şu başlıklar altında toplanmıştır: Atticus'a 16 kitap, yakınlarına 16 kitap, Brutus'a 2 kitap, kardeşi Quintus'a 3 kitap. İ.Ö. I. yüzyıl içinde Ozan Horatius (İ.Ö. 65-8) ile Ovidius (İ.Ö. 43-İ.S. 17) koşuk biçiminde mektup yazmışlardır. Horatius'un iki kitaptan oluşan mektupları toplum ile ilgili görüşlerini yansıtmaktadır. Ovidius'un sürgündeyken yazdığı "Karadeniz'den Mektuplar" adlı yapıtında, karısına ve arkadaşlarına seslenir (Kefeli, 2002: 12).

Roma yazınında *Devlet Konusunda Yaşlı Caesar'a Mektuplar* adlı iki uzun mektuptan oluşan bir yapıt vardır ki yazarı belli değildir. Tarihçi Sallustius'un (İ.Ö. 87-36) diye anılmakta ancak bu konuda yapılan tartışmalardan onun olmadığı sonucu çıkmaktadır. Seneca'nın mektupları da edebi ve siyasi açıdan önemli eserlerdir. Seneca türlü konulardaki yapıtlarının arasına, düşüncelerini açıkladığı, 124 mektup kapsayan Lucillius'a *Aktöre Üzerine Mektuplar* adlı kitabını katmıştır. İmparatorluk döneminde genç Pilinius'un (62-113) mektuplar adlı yapıtını biliyoruz. Yazar gerçekte mektubu bir çerçeve olarak kullanmış, birbirinden çok değişik konuları mektup biçiminde işlemiştir. Yazarın "Traianus'la Pilinius'un Yazışması" adlı 122 mektup kapsayan yapıtı tarih açısından önemlidir.

İ.S. II. yüzyılda yaşayan Fronto'nun Marcus Aurelius'la yazışmasında öğrenimle ilgili konulara ağırlık verilmiştir. Çağdaşı Statius *Ormanlar* adlı kitabında koşuk biçiminde mektuplar yazmıştır (Varınlıoğlu, 1974: 392-393).

2.4.1.1. DANTE ALİGHİERİ

(1265-1321)

FLORANSALI DOSTA

... Mektubunuzla bana, sürgünler üzerine Floransa'da alınan kararı bildiriyorsunuz; yani eğer ben bir miktar para veririm ve suçluluk damgasına razı olursam hemen dönebileceğim. Bunda iyi ölçülmemiş iki nokta var.

Hemen hemen 15 yıllık bir sürgünün cefasını çeken Dante Alighieri'yi yurda çağırmak için bulunan kibarca usûl acaba bu mudur? Herkesçe kabul olunan masumlukum buna mı layıktır? Bunca tere ve bunca sürekli yorgunluklara mal olan incelemelerin karşılığı bu mudur? Herhangi bir suçlunun yaptığı gibi para cezası vermek... Kendini bilgiye adanmış bir adam, ruhun bu bayağılaşmasından uzaktır. Adaleti öğreten bir adam adaletsizliğe uğrayan kendi olduğu halde ona saldıranlara, sanki velinimetleri imiş gibi haraç versin... Hiç olur mu? Ah benim babacığım! Yurda dönme yolu bu değildir. Ama eğer, şimdi ya da daha sonra Dante'nin onuruna ve ününe dokunmayan bir başka yol bulunursa hemen kabul edeceğim. Eğer bir yoldan gelme olanağı bulunmazsa ben Floransa'ya hiç dönmeyeceğim. Sanki ne? Herhangi bir başka yerden güneşi ve yıldızlar seyredemez miyim? Floransa şehrine ve onun halkına onursuzca, bundan da öte, alçakça teslim olmadan herhangi bir başka gök altında güzel gerçeği düşünüp arayamaz mıyım? Elbette bir dilim ekmek de bulamayacak değilim ya!

(İtalyan Edebiyatı, Çeviren: Nüzhet Haşim Sinanoğlu, İstanbul 1933)

2.4.2. FRANSIZ MEKTUPLARI

Fransız mektupları denince aklımıza hep Madame de Sevigne gelir. Çünkü bu türde en iyi eserleri O vermiştir. Mektuplarının yeni baskıları yapılmaktadır. Mektup türünün klasik örneği diye üzerinde incelemeler, araştırmalar yapılıyor, doktora tezleri hazırlanıyor. Özellikleri ve tekniği konusunda son yıllarda Fransa’da çok önemli incelemeler yapıldığı da bilinmektedir. Paris’te Gallimard kitabevinin çıkardığı ünlü “Bibliothèque de la Pléiade” koleksiyonunda, Gerard –Gailly’nin yıllarca çalıştıktan sonra hazırladığı her biri bin iki yüz sayfayı aşan üç ciltlik Mektuplar’ının basılması (1953-1957) O’nun değerini gözler önüne seriyor. Daha küçükken öksüz kalan, bütün varlığı ile biricik kızına bağlanan, onun evlenmesinden sonra da tek başına kalan kadının eserlerinin hala okunması, mektup türünün de sanıldığı kadar gözden düşmediğinin belirtileridir. Sevigne’nin özel mektupları, yalnız ayrılık duygusunu bütün acılığı ile belirttiği, işlediği için değil, bir dönemin bütün havasını verdiği için değerlidir.

XVI. yüzyıl Fransız mektupları, yazın değeri yönünden, ilgi çekicidir; ama türün gerçek örnekleri Sevigne ve çağdaşları tarafından başlar. Geniş kültürlü, ince duygulu, soylu kadınların Paris’teki salonlarında düşün, yazın, sanat ve politika konuşmaları, mektuplarda yankılarını bulur. Büyük kentin yaşamı, sanat ve yazın çevrelerinin haberleri, o çevrelerdeki tartışmalar, sarayın yaşamı, bayramlar, şenlikler, tiyatrolar, moda, büyük davalar onlarda izlenir. XVIII. yüzyılın, belki bütün Fransız yazınının bu çığırdaki en büyük ustası Voltaire’nin “rahatlıkla, özgürlükle her şeyi betimleyen, canlandıran bir üslupla yazılmış küçük öykülerle dolu mektupları, çağının en güzel eleştirmesidir.”; ya da Lamartine’in “klasik dillerin benzetmecilerinin tumturaklı Fransızcasını tatlı, esnek bir duruma getirmek için doğmuştu.” sözleri boşuna söylenmiş değil elbette.. Gerçek odur ki, Voltaire, hele Diderot, mektup türünün en büyük ustaları arasına girmişler; sadelik, doğallık, içtenlik gibi türün öz değerleri yönlerinden büyük ustalar arasına girmişlerdir, parlak biçimde geleneği sürdürmüşlerdir (Tuncel, 1974: 415).

Fransız edebiyatında mektup özellikle XVII. yüzyılda gelişmeye başlar. Rönesans ile 16.asırda mektuplar çeşitlilik göstermeye başlamışsa da edebiyat dünyasında yerini alacak olan mektuplar 17. asırda ortaya çıkmıştır. XVII. yüzyıl, Madame de Sevigne’nin

mektupları ile anılmakta ancak sonraki yüzyıllarda, özellikle on sekizinci yüzyılda Voltaire'in ve Diderot'un mektupları da aynı değeri taşımaktadır.

Özellikle Voltaire'nin mektupları, dünya yazınında anıtsal ölümsüzlüğe kavuşmuştur. XVIII. yüzyıl Fransa tarihini ve sosyal hayatını bu eserlerinde yansıtmıştır. Diderot da bu değerlerin ötesinde, dilinin zenginliği, tadına doyumaz güzelliği ile yapıtlarına yansıtmıştır (Kefeli, 2002: 14-15).

Sophie Volland'a mektuplar da büyük yapıtları arasında yer almıştır. Eleştirmenlerin çoğu, bu mektupları ile ilgili olumlu yorumlar yapmışlardır. On dokuzuncu yüzyılın Fransız mektupları da çok çeşitli olup değerli niteliklere sahiptir. Bunlar arasında en değerlileri: Flaubert, Merimee ile Stendhal'inkilerdir. Bunlara Balzac'ın mektupları da eklenebilir. Ayrıca George Sand'ın son yıllarda yayımlanan mektupları da eşsiz güzelliğe sahiptir.

Bu yüzyılın tanınmış yazarlarının, daha hayattayken özel mektuplarının yayımlanması, onların bir kişi için değil herkes için yazdıklarını göstermektedir. Böylece okuyucu, mektuplarda yazın, düşün ve sanat adamlarının özel yaşamları ile ilgili ayrıntılı açıklamaları bilmek isteğine kapılır. Maurice Parturier'nin 1964 yılında tamamladığı Merimee'nin mektupları, bazılarınca türün belki en güzel, en başarılı örnekleri sayılıyor. Kendisi de güzel, unutulmaz mektuplar yazmış olan Merimee, Stendhal'in yazdıkları için "Onları okumak, onu duymak, konuşmasını dinlemek demektir" der (Tuncel, 1974: 416).

XIX. yüzyılın Flaubert'i mektup türünün en büyük ustalarındandır. Andre Gide, onun mektuplarını kalıcı yapıtı olarak görür, onları yıllarca başucundan ayırmaz. Thibaudet de böyle bir görüşü paylaşır. Madame Bovary ise mektuplarında, dış olaylardan çok, sanat sorunları üzerinde durur. Gide ile Valery, birbirlerini tanıdıkları günden başlayarak, yazışmaktan usanmazlar. Yapıtlarında Gide kendini o kadar açığa vurmuştur ki, açılıp saçılacak bir yanı kalmaz artık. Buna karşılık Valery, yapıtlarında bütün gücü ile kendini gizlemeye çalıştığı için, sevdiklerine yazdığı mektuplarda, dizginleri salıvermenin tadını çıkarır. Proust'un mektup türündeki yeri de önemlidir. Mektuplarını *Yitirilmiş Zaman Peşinde* adlı eserde bir araya getirmiştir.

2.4.2.1. VOLTAIRE

(1694-1778)

DIDEROT'YE

Aux Delices, 25 Haziran 1758

Bir ya da iki tuğla

Ulu piramidinize arada sırada bir ya da iki tuğla koymakla onur ve kıvanç duyduğumdan kuşkunuz olmasın efendim. Metafiziği ve hatta tarihi ilgilendiren konularda gerçeğin söylenememesi çok yazık. İnsanları en çok aydınlatması gereken yazıların halkın yanılgısını ve bilgisizliğini arttırdıkları açıktır. Yalan söylemek zorunda kalınıyor; üstelik, yeter derecede yalan söylemediği için kısıyor insan. Bana gelince, “Histoire”, “Imagination” ve “İdolatrie” başlıklı yazılarda gerçeği öyle dobra dobra söyledim ki, bunları benim adımla incelemeye vermemenizi rica ederim. Yazarın adı söylenmezse geçebilirler; geçerlerse, gerçeği seven bir avuç okur için ne iyi olur. Palatinot sarayına küçük bir gezi yapacağım. Bu oyalanma, B. d'Argental'in size getirmeyi memnurlukla üzerine aldığı yazılara yenilerini eklememe engel oluyor. Sadece “Humeur” (moral)'ü yollayacağım, ve onu Briasson'a göndereceğim.

Size iki yapı işçisi bulmuştum. Bunlardan biri doğu dillerinde bilgindir; öbürü de Alpler'in bütün ilginç yanlarını tanıyan ve dünya adını verdiğimiz bu yuvarlağın ya da yuvarlacığın üzerinde oluşagelmiş tüm değişimler ve fosiller konusunda iyi inceleme yazıları verebilen doğabilimci bir amatör. Bu iki bay daha önce yazılmış yazılara bakarak kendilerine çeki düzen vermek için sadece örnek nüsha istiyorlardı. Gelgelelim kitapçılar o küçük armağanı vermeye istekli görünmüyorlar. Bu duruma bakılırsa onların yardımlarından geçilebileceği anlaşılıyor.

Çektiğiniz güçlüklerin size ün kadar yarar da sağlamalarını dilerim. Biliniz ki, benim kadar mutluluğunuzu dileyen, sizin için saygı ve bağlılıkla dolu bulunan hiç kimse yoktur dünyada.

Küçük İsviçreli

Çeviren: Leyla GÜRSEL(Tuncel, 1974: 415).

2.4.3. ALMAN YAZINININDA MEKTUP

Alman yazınında mektup XVIII. yüzyılda zirveye ulaşmıştır. Ortaçağda din adamları arasındaki mektuplaşma başlangıç olara sayılır. Bu çağdaki mektuplar genellikle gizemli duyguları yansıtır. Yine bu çağda, şiir mektup biçimine yer verilmiştir: Aşk şiirleri özellikle bu biçimde yazılmıştır. XVI. yüzyılın ilk yarılarında mektup dili çok yalın olmasına karşın, XVII. yüzyılda Fransız dilinin etkisiyle, gösterişli anlatımlar doğal anlatımdan uzaklaşmış oldu. Böylesi bir tutum, ustalık sayılmıştır o yıllarda. Daha sonra Latince ağırlığını duyurdu ve bilgi alışverişi olarak kullanılan mektuplar bu dille yazıldı (Kefeli, 2002: 16).

Mektup türü, yazın türleri arasında oldukça etkili bir türdür. Alman yazarları, XVIII. yüzyılda bu türde içten, canlı, tutkulu bir anlatımla başarılı örnekler vermişlerdir. Alman yazınında mektup zamanla duygu ve düşüncüyü yansıtan en önemli araç haline gelmiştir. Lessing Yazın Mektupları'nı, Herder İnsancılık Mektupları'nı, Goethe Genç Werther'in Acıları'nı yazarken mektup türünden yararlandılar. Schiller'in insanın estetik eğitimi üzerine yazdığı bir dizi mektubu vardır. Goethe ile Schiller arasında, sanat üzerine yazılmış mektup da yazın tarihlerine geçmiştir.

Daha sonraki yıllarda mektup türü Alman yazınında yalnızca, "iş mektubu" biçimine dönüşmüştür ve mektup diline yani anlatıya önem verilmemiştir.

Alman yazınında bu türün yazarları olan Goethe, Schiller, Lessing gibi önemli adlarının yanı sıra Hölderlin'i, Novalis'i, Kleist'i, Heine'yi, Mann'ı, Nietzsche'yi, Rilke, Zweig, Hesse ve özellikle Milena'ya Mektuplar'ıyla Kafka önemli kişiler arasındadırlar (TD, 1974: 452).

2.4.3.1. FRANZ KAFKA

(1883-1924)

OSKAR POLLAK'A

Prag, 27 Ocak 1904

Sevgili Oskar!

Bana güzel bir mektup yazdın; ya hemen yanıtını vereceğim, ya da hiç yanıtlamayacağım bir mektuptu o. Üzerinden on beş gün geçti. Yazamadım sana daha. Aslında bağışlanmaz bir şey ama, nedenlerim var bunun için. Birincisi: Sana iyice düşünüp öyle yazmak istiyordum; çünkü bu mektubun yanıtı daha önce yazdığı bütün mektuplardan önemli gözüktü bana. (Ama olamadı işte.) İkincisi de: Hebbel'in günlüğünü (1800 sayfa) bir solukta okudum. Oysa eskiden bana pek tatsız geldiğinden parça parça kemirirdim bu günlüğü. Sonraları birbiriyle ilişkili olanlara göz atmaya başladım. Başlangıçta laf olsun diye yapmıştım bunu. Ama sonunda, bir mağara adamının önce şakadan ve can sıkıntısından mağaranın girişine bir kaya parçası yuvarladıktan sonra; kayanın mağarayı karartıp içine hava girmesine engel olduğunun görünce korkudan şaşkına dönerek büyük bir çaba ile taşı oradan uzaklaştırmaya uğraşması gibi bir duygunun içinde kaldım. Ne var ki, adamın mağaranın kapısından uzaklaştırmak istediği taş şimdi on kat daha ağırlaştırmıştır ve adam mağaraya yeniden ışık ve hava girsin diye, korku içinde, var gücünü ortaya koymak zorunda kalmıştır. Bugünlerde elime hiç kalem alamadım; çünkü hiç aralıksız, durmadan yüksele yüksele, kendi dürbününle göremeyeceğin bir düzeye ulaşmış bir kuleye benzeyen böyle bir yaşamı gözden geçirince, insanın içi bir türlü rahat edemiyor. Ama insanın içinin geniş yaralar alması iyidir, çünkü bu yolla her türlü acıya karşı daha duyarlı olabilir. Bana öyle geliyor ki hep böyle, insanı ısırın ve sokan kitaplar okumalıydık. Okuduğumuz kitap bizi şakağımıza indirilen bir yumruk gibi uyarmazsa onu neden okuyalım? Senin yazdığın gibi, bizi mutlu etmesi için mi? Tanrım! Hiç kitap okumadan da mutlu olabilirdik ve bizi mutlu edecek kitapları daha bir sıkıştırsak kendimiz de yazabilirdik. Oysa bize, bizi bir felaket gibi etkileyen, kendimizden daha çok sevdiğimiz birinin ölümü gibi acı veren, bütün insanlardan uzak, bir ormanın derinliklerine sürülmüş gibi, bir intihar gibi acı veren kitaplar gerek. Bir kitap, içimizdeki donmuş denizi kırmak için bir balta olmalıdır. Benim inancım bu. Ama sen mutlusun. Mektubun gerçekten ışıklar saçıyor. Sanırım kötü çevren yüzünden mutsuzdun sen. Bu da pek doğal bir şey. Gölgede

güneşlenilmez. Ama ben senin mutluluğuna vesile oldum. İnanmıyorsun buna. Yani şöyle: Bilge olduğundan kendinin bile haber olmayan bir bilge bir deli ile karşılaşır, bir süre onunla, görünüşte hiç ilgisi olmayan şeyler üzerinde konuşur. Konuşma bitip de deli evine gitmek isteyince – deli bir güvercinlikte oturmaktadır – karşısındaki onun boynuna sarılır, öper ve bağırır: Sağol, sağol, sağol! Niçin? Delinin deliliği öylesine büyüktü ki, bilgeye bilgeliğini gösterdi ve bunun bilincine vardırırdı onu. Sana bir haksızlık ettim de özür dilemem gerekiyor gibi geliyor, ama haksızlığın ne olduğunu bilemiyorum. (TD, 1974: 509).

2.4.4. İNGİLİZ YAZININDA MEKTUP

İngiliz yazınında mektup türünün ilk örnekleri, Paston, Celi, Stoner adlı üç ailenin XV. yüzyıldan kalma özel mektuplarıdır. Mektup, başka ülkelerde olduğu gibi İngiltere’de de kullanılan bir haberleşme aracıdır. Yazınsal bir tür olan mektubun temel ilkelerinden biri, yazarın kişiliğini, kendine özgü gözlemleriyle düş gücünü, yaratıcılığını yansıtmasıdır. Bu nedenledir ki ilk mektup örnekleri, aile kişileri arasındaki özel yazışmaları kapsayan mektuplardır. Bu örneklerde yazışanlardan her birinin kişiliği bir aile çevresinin içtenliğiyle en yalın, en doğal, dolayısıyla da en etkili bir biçimde mektubuna yansıma olanağı bulur.

İngiliz edebiyatının önemli isimlerinden Thomas More’un 1478-1535 yılları arasında Londra Kulesi’nde tutsak olduğu sırada kızı Margaret’e kalem bulamadığı için bir kömür parçasıyla yazdığı mektuplar ilk özel mektup olarak değerini korumaktadır (Kefeli, 2002: 13).

Güzel anlatımlı, etkili bir mektubun kuralları geçmiş yıllardan bu yana eski Yunan ile Roma’nın teori öğretiminde bile üzerinde önemle durulan bir konudur. Sokrates’in, Platon’un mektuplarından anladığımız gibi mektup önceleri bilgilerin, görüşlerin, düşüncelerin iletilmesinde bir haberleşme aracı olarak kullanılmıştır. İlk zamanlar mektup sadece öğretici bir nitelik taşır. Öğretici amaç taşımayan mektuplar da vardır ancak konuları sınırlıdır. Mesela Büyük İskender’in Pers Kralı III. Darius ile yazışmaları devlet konularıyla alakalı olup siyasi mektuplardır. Eski Mısır’da, Mezopotamya’da, papirüse, kil tabletlere yazılan mektuplar da çoğunlukla ya din, ya politika ya da ticaret konusundadır. Kutsal kitapta Paulus’un, Petrus’un, Yakup’un, Yuhanna’nın, Yahuda’nın mektupları ise I. yüzyıldan kalma aynı nitelikte din amacıyla yazılmış örneklerdir.

“Ortaçağda mektup genellikle aynı özellikleri sürdürür. Gerek ilkeçağda gerekse ortaçağda yazı bilenlerin sayısı sınırlı olduğu için çarşılarında, pazarlarda bir köşeye oturmuş

yazıcılar yazar mektupları. Mektup ancak XIV. Yüzyılda kâğıdın bulunmasıyla daha yaygın bir bildirişme aracı olur. Oysa gerek ilkçağdan gerekse ortaçağdan kalma mektupların çoğunda çarktan çıkma bir kuruluş, bir biçim ortaklığı vardır. Değişmez kurallara bağlı bu mektuplar çoğunlukla Salutatio (selamlama), Captatio benevolentiae (dostluk dilekleri), Naratio (anlatılacak konu), Petitio (mektubun kabulü dileği), Conclusio (sonuç) olmak üzere beş bölümden oluşur. Böylece mektupların çoğu aşağı yukarı aynı görünüşe bürünür, biçimde olduğu gibi anlatım dilinde de bir Latince etkisini sürdürür.” (Göktürk, 1974: 513-516).

2.4.4.1. THOMAS MORE

(1478-1535)

Yaşadığı günün İngiltere’inde devlet görevlerinin en yüce aşamalarına yükselmiş olan Thomas More, sonra bir ara Kral VIII. Henry’nin çıkardığı İngiliz kilisesinde Papa’nın yetkilerini tanımayan yasaya karşı çıkar. Koyu bir Katolik’tir More, ama yaptığı bu çıkışın başka nedenleri de vardır. VIII. Henry’nin yönetimiyle de kişiliğiyle de başı hoş değildir. Kralla çatışması sonucunda ölüm yargısı giyer, Londra Kule’sine kapatılır. 1535’te başı uçurulur. Kulede tutsaklığı sırasında yazdığı birtakım yazıları kendisini görmeye gelen kızı Margaret aracılığı ile yolladığı ortaya çıkınca, kâğıt, kalem, kitap yasak edilir More’a. Aşağıdaki mektubu More, yırtık bir kâğıda bir kömür parçasıyla kızı Margaret’e yazar.

Londra Kulesi

Nisan-Mayıs/1534

Benim sevgili kızım,

Tanrı’ma şükürler olsun, bedence sağlığım iyi, ruhum da sükun içinde: Dünyasal şeylerden, sahip olduğumdan gayrısını istediğim yok. Tanrı’dan hepinize cennetini bağışlamasını diliyorum. Gelecek dünya konusunda hepinizle konuşmak istediğim şeyleri de Tanrı nasıl olsa gönüllerinize ulaştıracaktır, kuşku yok bundan, hem de daha etkili olarak, kutsal ruhu ile: Hepinizi kutsasın, esirgesin. Mutsuz dualarında ne sizlerden birini, ne çocuklarınızı, ne dadıları, ne uysal kocalarınızın anlayışlı karılarını, ne de babanızın anlayışlı karısını, ne bütün öbür dostlarımızı unutan sevgili babanızca bir kömür parçasıyla yazılmıştır. Kâğıt olmadığından burada son verir, hepinize candan iyilikler dilerim. Çeviren: Akşit GÖKTÜRK

(Göktürk, 1974: 518).

2.4.5. RUS YAZININDA MEKTUP

Rus edebiyatı mektup yönünden Avrupa'nın diğer ülkeleri kadar zengin bir birikime sahip değildir. Ancak Puşkin ve Lermontof gibi iki büyük edebiyatçının yazmış oldukları mektuplar önemli eserler arasında sayılabilir. Zaten bu mektupların çoğu da Fransızca yazılmıştır.

Rus yazınında mektupları üzerinde durulması gereken yazarlardan biri Tolstoy'dur. Özellikle 1861 yılında Avrupa dönüşü köyü Yasna'ya yerleştikten sonra kendini felsefeye, halkın eğitime vermesiyle hem Rusya'nın hem de dünyanın her köşesinden kendisine mektup yazıp akıl danışanlara edebiyat, felsefe ve eleştiri yönünden son derece değerli mektuplar yazmıştır (Kefeli, 2002: 18).

Dostoyevski'nin bir memurun yaşamını anlatan İnsancıklar isimli eseri de mektup şeklinde yazılmış bir romandır. Gorki'nin mektupları da hem üslup hem de içerik açısından nitelikli mektuplardır.

On dokuzuncu yüzyıl Rus edebiyatında, Rus yazınının eleştiri dalında usta isimlerden Belinski'nin çağındaki yazarlara yazdığı önemli ve çok sayıda mektubunu da unutmamak gerekir (Altay, 1974: 579).

2.4.5.1. PUŞKİN

(1799-1837)

14 Mart 1836

Petersburg

Sevgili Vasili Dimitriyeviç,

Sizden sık sık haber aldığım, sizin kentten sevimli bir gencin odasında yazıyorum size bu mektubu. Evlendiğinizi söyledi bana biraz önce. Yürekten kutlarım sizi, her bakımdan hak ettiğiniz mutluluğa kavuşmanızı dilerim. Gerçi kendisini tanımıyorum ya,

saygılarımı sunarım Olga Vasilyevna'ya. Sizin üzerinize düşüncelerimi, bildiğim çok güzel şeyleri ona anlatmak olanağından yoksun olduğum için üzgünüm.

Erzurum Sarayı'nda görüşmemizden bu yana yazdım mı size hiç? Sanırım yazmadım; bağışlayın beni, her zaman olduğu gibi çok işim vardı gene; bu tembelliğimi başka bir şeye vermeyin sakın. Şimdi de işten söz edelim biraz. Biliyorsunuz dergici oldum (size "Çağdaş"ın bir sayısını bile yollamadığımı ancak şimdi anımsadım; kusura bakmayın... Bu suçumu bağışlatmaya çalışacağım.) Evet Bulgarın ile Polevi'in meslektaşları olduktan sonra akıl almaz bir utanmazlıkla başvuruyorum size, yazı istiyorum. O değerli, özenli, ilginç yapıtlarınızdan bir şeyler yollayın bana. Beştay ile Elbrus'un yakınında yazacak boş zamanı da, esini de bulur. Bu arada para konusunu da açıklığa kavuşturursak fena olmaz. Sayfa başına 200 ruble vereceğim. Aramızda bu ticari ilişkiler de başlayacak.

Bağışlayın beni. Dostunuz.

Aleksandr Puşkin

(Altay, 1974: 579).

2.4.6. AMERİKAN YAZININDA MEKTUP

Amerikan yazınında mektup, tıpkı İngiliz yazınında olduğu gibi on sekizinci yüzyılda önem kazanmaya başlamıştır. Bu yüzyılda gazetelerin, dergilerin sıkça yazılması ile mektup hem toplumsal hem de politik konuların tartışılmasında kullanılan bir yazı biçimi olmuştur. Amerikan yazınında mektup türünün değerli olmasındaki en önemli nokta, başlangıçta mektup örneklerinin çoğunlukla politik olmasıdır. Mesela Benjamin Franklin 1706-1790 yıllarında mektup biçiminde kaleme aldığı birtakım gazete yazılarında ve özel yazışmalarında çoğunlukla toplumsal, politik konulara değinir (Kefeli, 2002: 17).

Michel Guillaume Jean Crèvecoeur'un (1735-1813) *Letters from an American Farmer* (1782) adlı kitabındaki 12 mektup bulunmaktadır. Mektupların hepsinde doğa karşısında bir coşkunluk ağır basmakla birlikte, Crèvecoeur yeni dünyada toprağı işlemenin zor yanlarını, azgın doğal güçlerle savaşıma zorunluluğunu, kızıl derililerin saldırılarını, toplumdaki yıkımları gerçekçi ve objektif bir gözlemle anlatır.

1904'te *Letters* başlığı altında üç ciltte yayımladığı mektuplarını derleyen James Russel Lowell (1819-1891) en ilginç mektup yazarlarından biridir. Ayrıca Amerika'da belli başlı devlet adamlarının mektuplarının yayımına da özel bir ilgi gösterilmiştir. John Fitzpatrick'ın yayımladığı *Writings of George Washington* (1931-1944), Abraham Lincoln'ın *Collected Works*, Thomas Jefferson'ın *Papers* başlıklı toplu basımlarında bu devlet adamlarının derlenebilen mektuplarına yer verilmiştir.

20. yüzyıl Amerikan yazınının mektup ustaları arasında Mark Twain'in (1835-1910) de özel bir yeri vardır. Mektupları *Letters* başlığıyla 1917'de yayımlanmıştır (Göktürk, 1974: 565-566).

2.4.6.1. EMILY DICKINSON

(1830-1886)

Ağustos 1870

ALBAY THOMAS WENTWORTH HIGGINSON'A

Gerçek öyle az bulunan bir şey ki anlatmanın tadına doyumuyor. Ben yaşamakta coşku buluyorum; sırf yaşamak duygusu yeterli değil. İnsanların çoğu, nasıl olur da düşünmeden yaşar? Yeryüzünde bunca insan var – sokakta birçoğunu görmüş olsanız gerek – nasıl yaşıyor o insanlar? Sabahleyin giyinmek için gerekli olan gücü nereden buluyorlar?

Okuduğum bir kitap vücudumu hiçbir ateşin ısıtamayacağı kadar ürpertirse onun şiir kitabı olduğunu iyi biliyorum. Kafam yerinden kopup gitmiş gibi bir duygum olursa onun şiir olduğunu biliyorum. Ancak bu yolda anlayabiliyorum. Başka bir yol var mı ki?

Çeviren: Talat Sait HALMAN (Göktürk, 1974: 566).

2.4.7. İRAN MEKTUBUNA BİR ÖRNEK

Usbek'ten İbben'e

Şan ve şerefe beslenen arzu ve hasret, insanoğlunun nefsin beka ve muhafazası için duyduğu sevki tabiidan asla farklı değildir. Varlıklarımızı hemcinslerimizin hafızalarına geçirince, öyle zannedilir ki, bu varlıklar ululaşıp ihtişamlaşır; azamet peyda eder. Bu, adeta yeni bir hayat, yeni bir yaşayış olur, şu yeryüzünde! Ve bu başka hayat, Ulu Tanrı'dan gelen hayat kadar aziz ve kıymetlidir...

Lâkin nasıl insanların hepsi hayata aynı bağlılığı göstermezlerse, şan ve şerefe de o derece duygulu olmazlar. Bu asıl aşk, beşer nevinin tâ kalbine kadar oyulmuştur. Fakat, gerek muhayyelenin faaliyeti, gerek tahsil ve terbiye, bu aşkı bin çeşit tavır ve hareketle tâdil ve tebdil eder. İşte bu yüzden her insana göre şiddeti değişen bu aşkın, milletten millete göre kazandığı ehemmiyet az veya çok olur.

Hatta şöyle umumi bir kaide dahi konabilir: Şan ve şeref isteğinin şiddeti, vatandaşların hürriyeti ile mebsuten mütenasiptir; bu hürriyet çoğaldıkça bu arzu şiddetlenir, bu hürriyet kısıldıkça bu aşk da azalır. Şan ve şeref esaretle asla bağdaşmaz, beraber yürüyemez!

Anlayışlı bir adam geçen gün bana şöyle diyordu: Fransa'da hürriyet her yönden İran'dan fazladır. Onun için Fransa'da şan ve şerefe düşkünlük İran'dan pek ziyadedir. Bu mes'ut hûves, sizde sizde ancak hükümdarınızın mücazet veya mükâtat vaat ve tehditleriyle tebaasına yaptırabileceğini, Fransa'da büyük bir haz ve sevinçle yaptırır. Fransa hükümdarı en hakir tebaasının şan ve şerefini küçümseyemez. Bu şeref ve itibarı koruyan mahkemelerimiz vardır; bu mahkemeler her türlü saygı ve itimada layıktır. Bu şeref ve itibar milletin kutsal hazinesini teşkil eder. Hükümdarın hükmedemediği yegâne varlık da işte bu hazinedir. Hükmedemez çünkü kendi menfaatini tehlikeye atmadan böyle bir teşebbüse girişemez. İşte bu yüzden ki ister tevsik edilmiş bazı ruçhan ve imtiyazlarını kaybetmek suretiyle olsun, isterse hükümdarın istihkar edici en küçük bir fiil ve hareketi ile bulunsun, şeref ve itibarı hükümdar tarafından incinen bir vatandaş oldu mu, hemen hükümdarın huzurunu terkeder, vazifesini bırakır ve evine çekilir.

Fransız ordusu ile sizinkiler arasındaki farka gelince, sizinkiler esirlerden teşekkül ettiği için, bu askerler gayet tabiidir ki cebindir, korkaktırlar! Ancak, görecekları ağır mücazatların tehdidi altında ölümlere gidebilirler; bu da ruhlarında yeni bir zulüm ve işkence kasırgası estirir, onları budala ve şaşkına çevirir. Hâlbuki, bizimkiler, ölüme zevkle, şevkle koşarlar ve her türlü korkuyu üstün bir imtihan ve cesaretle ezip ortadan kaldırırılar.

Lâkin, namus ve iffetin, şöhet ve faziletin merkezi, öyle zannediliyor ki, ancak cumhuriyet idarelerinde ve vatan sözünün serbestçe söylenebildiği diyarlarda kurulmuştur!

Roma'da, Atina'da, Lacedemon'da en büyük hizmetler, ancak şan ve şerefle ödenebiliyordu. Meşe dallarından bir taç, bir defne dalı, bir heykel veya bir methiye, kazanılmış bir muharebe için yahut zaptedilmiş bir şehrin en büyük mükafatını teşkil ederdi.

Oralarda güzel ve asil bir harekette bulunan bir adam, mükafatını bizzat o güzel ve asil hareketten fazlasıyla almış olurdu. Çünkü bu adam hayırhahlığını inkar edecek bir tek vatandaş sayısı kadar, asil hareketinin adedi de artmış olurdu. Onlara göre her adam, başka birine herhangi bir iyilikte bulunmaya muktediri; ama bütün bir topluluğun hayrına, bütün topluluğun saadetini arttırmaya mâruf hayırhahlıkta bulunanlar, bu meziyetleriyle Tanrılara benzerlerdi.

Öyle ise hizmet, asalet, şan ve şeref, sadece hükümdarın keyif ve hevesine tabi olan, siz İranlıların kalplerinde bu gıpta ve tefahur şöhet ve fazilet, şayet hükümdarın lütuf ve takdirine mazhar olmamışsa, farazi bir mefhumdan ibaret telakki ediliyor demektir. Çünkü sizce fazilet ancak hükümdarla doğar ve onunla ölür. Bugün efkarı umumiyenin takdirine mazhar olmuş bir kimsenin, ertesi gün bu şan ve şeref i kaybetmeyeceğinden kimse emin değildir. Bugün şöhetli bir generaldır, yarın Şahın canı ister kendisini aşçıbaşı yapar. İşte bundan sonra da bu adamın ümit edebileceği methiye, ancak pişireceği nefis kızartmalara dair olacaktır, eyvah!

Paris, 15 Ağustos 1715

(Emir, 1977: 177)

III. BÖLÜM

3. İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA MEKTUBUN İŞLEVİ

Türkçe eğitiminin temel dil becerileri arasında önemli bir yer oluşturan yazma becerisi için birçok amaç ve kazanım öngörülmüştür. Ders kitapları eğitim ve öğretimin vazgeçilmez araç ve gereci olarak bilinirler. Konu alanının bu demirbaşları da ilgili dersin müfredatına uygun bir biçimde hazırlanmaktadır. Bir başka deyişle ders kitabı müfredatı yansıtmak zorundadır. Onu öğrenci, aile ve öğretmen diğer yardımcı unsurlarla destekler. Yazınsal türlerde kitapların yazılması aşamasında kendilerinden yararlanan dilsel ürünlerdir. Göğüş de bu konuda; “Yazınsal türler denince akla roman, oyun, makale, mektup gibi, kapsamları, kuruluşları ve sunuşları birbirinden ayrı yazın yapıtları gelir” demektedir (Göğüş, 1996: 14).

3.1. İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

İlköğretim birinci kademe çağındaki çocuğa okuma yazma yanında Türkçe Dersi verilmesindeki amaç; Türkçeyi güzel, etkili kullanabilen, duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarabilen, üretken, eleştirel bir insan yetiştirmektir. Bu bağlamda Sağır şöyle der; “Temel eğitimin ilk basamağı olan ilkokul, ilk okuma ve yazmanın temel düzeyde kazandırılmasının ve çocuklarda ana dili sevgisi ile bilincinin uyandırılmasının amaçlandığı ilk eğitim basamağıdır. Bundan dolayı ilkokulda Türkçe öğretimi büyük bir önem taşır” (Sağır, 2002: 68).

İlköğretimin 2. kademesinde de Türkçe öğretimi önemini korumaktadır. Diğer dersleri okuyup anlamada en temel etken Türkçeyi doğru kullanmaktır. Türkçe Dersi Öğretim Programı hazırlanırken, yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ yaklaşımı, öğrenci merkezli eğitim ve sarmal yaklaşım modelleri kullanılmıştır. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu temel öğrenme alanlarını; dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dilbilgisi olarak verir (İTDPK, 2006: 5). Üzerinde durduğumuz yazınsal türlerden mektup, yazma etkinliği içerisinde kullanılmaktadır.

Türk çocuklarına yazma beceri ve alışkanlıklarının kazandırılabilmesi için, öğretme-öğrenme sürecinde hangi çalışmaların yapılması hususu üzerinde duran Sever, özellikle yazma çalışmalarında “dış yapı”, “iç yapı” ve “dil ve anlatım” ilkelerinin çeşitli yazma uygulamalarıyla davranışa dönüştürülmesinin temel amaç olması gerektiğini yazar. Sever, “Günlük yaşamda kullanılan yazı türlerinin(mektup, dilekçe vb) ilkelere uygun olarak oluşturma çalışmaları” yapılmasını tavsiye eder(Sever, 2000: 22-23). Ana dili eğitiminin öneminin anlaşılmamasından şikâyet eden Beşir Göğüş: “Çocuklarda anadillerini geliştirme, ‘bilgi öğretme’den çok, ‘beceri kazandırma’dır. Beceri, eylemle; başka deyişle ‘yaparak’ kazanılır. Anadili de konuşarak, yazarak ve okuyarak geliştirilir. Anadili eğitimimizde bu ‘eylem’ yönü eksiktir” kanısındadır(Göğüş, 1990:870).

Bu yüzden de daha çok yazma becerisi üzerinde durulup, bu etkinlik içinde mektup yazmanın, yazdırmanın önemine ve mektubun işlevlerine değinilecektir. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda mesele şu şekilde ele alınmıştır. 6,7,8. Sınıflarda amaç ve kazanımlar, bunlara bağlı olarak etkinlik örnekleri yanı sıra da açıklamalar verilmiştir. Dikkat edilirse; düzenleme başlığı altında “Sınıfa biçim açısından farklı özellikler **taşıyan elektronik mektup, mektup ve dilekçe örnekleri** getirilir” denmektedir (İTDPK, 2006: 32) Yazma öğrenme alanının; amaç, kazanım ve etkinlik örneklerinin yeniden gözden geçirilmiş halini aşağıdaki çizelgelerde görmek mümkündür (İTDPK, 2009: 30-40), (29/01/2009 tarihindeki değişikliklerle birlikte son hali, <http://ttkb.meb.gov.tr/> 29.05. 2009 tarihli erişim). Amaç ve kazanımların:”

- 1. Yazma kurallarını uygulama**
- 2. Planlı yazma**
- 3. Farklı türlerde metinler yazma**
- 4. Kendi yazdıklarını değerlendirme**
- 5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma**
- 6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama”** biçiminde alt başlıklarla ayrıntılı biçimde verildiği görülmektedir. Amaç, kazanım ve etkinlikler arasındaki bağın daha rahat görülmesi açısından İTDPK, 2009’daki son şeklin aynen verilmesi uygun görülmüştür.

6, 7, 8. SINIFLAR		
ÖĞRENME ALANI: YAZMA		
AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Yazma kurallarını uygulama 1. Kâğıt ve sayfa düzenine dikkat eder. 2. Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar. 3. Elektronik ortamdaki yazışmalarda biçim ile ilgili kurallara uyar. 4. Standart Türkçe ile yazar. 5. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. 6. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır. 7. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır. 8. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar. 9. Yazısında amaç-sonuç ilişkileri kurar. 10. Tekrara düşmeden yazar. 11. Yazım ve noktalama kurallarına uyar.	 Düzenleme: Sınıfa biçim açısından farklı özellikler taşıyan elektronik mektup, mektup ve dilekçe örnekleri getirilir. Bunlardan hareketle kâğıt ve sayfa düzeni ile biçim özellikleri üzerinde durulur (1. kazanım). Güzel Türkçem: Kullanılan yabancı kelimelerin listesi yapılarak bunlar Türkçe karşılıklarıyla eşleştirilir (6. kazanım). (bk. Kılavuz) “Çizgiler Ne Söyler?”: Düzeye uygun bir resim verilerek resimleri yorumlama çalışması yapılır. Öğrencilerden yazma çalışması sırasında yazma kurallarına uymaları istenir. (bk. Kılavuz) İnceleme: Yazma çalışmaları sırasında metinlere ya da kitaba düzen vermek amacıyla okunan kitaplar ve basılı materyaller incelenir.	[!] Yazma kurallarının uygulanmasında Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu’nun son basımı esas alınır. 1. 1. Çizgisiz kâğıt kullanılır. Kâğıdın yalnızca ön yüzüne yazılır. Kâğıdın kenarlarında, paragraflar, satırlar ve kelimeler arasında uygun boşluk bırakılır. 1. 2. Okunaklılık: Her harfin karakteristik özelliğine uygun olarak ve başka bir harfi çağdırtmayacak şekilde yazılmasıdır. İşleklik: Yazının hem okunaklı hem de hızlı ve rahat yazılabilesidir. 1. 4. Standart Türkçe: Türkçenin toplumda saygınlık uyandıran, konuşma dilindeki farklılıkları ortadan kaldıran, imlâsı Türk Dil Kurumu tarafından belirlenmiş, yazılan ve konuşulan ideal biçimidir. [!] Türk alfabesindeki harflerin okunuşuna uygun olarak kısaltmalara ek getirilir. Yazma kurallarını uygulamayla ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, süreç gelişim dosyaları, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.
YAZMA		
ÖĞRENME ALANI:		

AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
2. Planlı yazma 1. Yazma konusu hakkında araştırma yapar. 2. Yazacaklarının taslağını oluşturur. 3. Yazısını bir ana fikir etrafında planlar. 4. Yazısının ana fikrini yardımcı fikirlerle destekler. 5. Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanır. 6. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir. 7. Yazdığı metni görsel materyallerle destekler. 8. Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar. 9. Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar. 10. Yazıya, konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık bulur. 11. Dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımları uygun şekilde düzenler. 12. Yazma yöntem ve tekniklerini kullanır.	 Soru hazırlama: Konuyu açıklığa kavuşturmak için yazıda cevabı verilecek sorular hazırlanır (1. kazanım). Serbest kürsü: Öğrencilerin olaylara farklı açılardan bakabilmelerini sağlamak amacıyla yazma öncesinde, konu hakkında sınıf içi tartışma yapılır (1. kazanım). Beyin fırtınası: Konuyla ilgili düşünceler, hiçbir sınırlamaya tâbi tutulmadan not edilir, alınan notlardan hareketle yazılır (2. kazanım). Zihin haritası oluşturma: Konunun ana başlığı veya konuyu çağrıştıracak bir simge veya kavram kâğıdın ortasına yazılır. Anahtar kelimeler saat yönünde eklenir. Gerçekli görülen başlıkların yanına, o başlığı en güzel şekilde ifade edecek sembol, resim, şekil vb. çizilir. Temel başlıkları destekleyici alt başlıklar yazılır. Temel ve alt başlıklar gözden geçirilerek birbirleriyle ilişkili olanlar farklı renkte kalemle çizilir (2. kazanım). “Pilavdan Dönenin Kaşığı Kırılısın”: Her öğrenci, velisi ile belirledikleri konulara uyacaklarına dair bir anlaşma imzalar. Her iki tarafa verilmek üzere iki nüsha hazırlanır. Anlaşma, taraflar tarafından imzalanır. (bk. Kılavuz) “Projem”: Öğrencilere farklı konular verilerek birini seçmeleri istenir. Her öğrenci seçtiği konuyla ilgili bir proje hazırlar. Öğrenciler yazdıklarını afiş, poster, resim, grafik veya bilgisayardan yararlanarak sunar. (bk. Kılavuz) “Yaşayan Zaman” Öğrenciler yaşadıkları çevrede meydana gelen, ilgi çekici ve önemli olayların listesini yaparlar. Listede yer alan olaylar arasından bazıları seçilerek zaman çizelgesine yerleştirilir. Her olay ait olduğu döneme yazılarak resimlenir ve kâğıtlar birleştirilerek sınıf duvarına asılır. Her öğrenci, seçtiği bir dönemde yaşayan gerçek veya hayali bir şahsın yerine geçerek hikâyesini anlatır. Örneğin, bir öğrenci valiyi temsil ediyorsa o dönemde yaşanan bir olayı ve bununla ilgili yaptıklarını anlatır. Öğrenciler o dönemi yansıtan kıyafetleri giyerek olayı canlandırmaya çalışırlar. (bk. Kılavuz) “Ben Bir Seyyahım” Gezip görülen yerleri anlatan yazılar bir araya getirilerek “... nin Seyahatnamesi” adı verilen bir kitap oluşturulur. “Atatürk’ü Tanıyorum”: Atatürk’ün hayatını anlatan bir zaman çizelgesi hazırlanır. Öğrencilerin yazdıkları, kronolojik sıraya konularak kitap hâline	2. 2. Yazılacakların bölümleri, başlık ve alt başlıkları belirlenir. 2. 5. Tanımlama, betimleme, örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, benzetme ve sayısal verilerden yararlanılarak ana fikir desteklenir. [!] 2. 12. Her yazma etkinliği belirli bir yöntem ve tekniğe göre yapılmalı, her etkinliğin farklı bir yöntemle yapılmasına özen gösterilmelidir. Planlı yazma ile ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, süreç gelişim dosyaları, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.

	getirilir ve sınıf kitaplığına yerleştirilir. (bk. Kılavuz) 📖 “Sınıf Gazetesi”: Çıkarılacak sınıf gazetesi için gönüllü öğrenciler seçilerek görev dağılımı yapılır. Hazırlanan gazete sınıftaki panoya herkesin okuyabileceği şekilde asılır. (bk. Kılavuz)	
ÖĞRENME ALANI: YAZMA		
AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
3. Farklı türlerde metinler yazma 1. Olay yazıları yazar. 2. Düşünce yazıları yazar. 3. Bildirme yazıları yazar. 4. Şiir yazar.	📖 Hikâye yazma: Farklı hikâyelerden tek bir hikâye oluşturulur. Farklı olasılıklar düşünülerek “Eğer... olsaydı/olmasaydı, ne olurdu?” sorularına cevap veren bir hikâye yazılır. Yazılan hikâye canlandırılır (1. kazanım). 📖 “Perde Açılıyor”: Belirlenen konuda tiyatro metni yazılır veya bir hikâye metni tiyatro metnine dönüştürülür ve sahnelenir (1. kazanım). 📖 Masal yazma: Okunan veya dinlenen/ izlenen bir masal kahramanının hayal edilen yeni bir macerası yazılır. Değişik masal kahramanları tek bir masalda buluşturulur veya masal kahramanının maceraları günümüze uyarlanarak yazılır (1. kazanım). 📖 Senaryolaştırma: Bir Nasrettin Hoca fıkrası senaryolaştırılır (1. kazanım). 📖 “Yuvarlak Masa Yazarlığı”: Öğrenciler gruplara ayrılır. Her gruba farklı bir cümle verilir. Verilen cümleler hikâyelerin giriş cümlesi olarak kullanılır. Öğrencilere 2 dakika süre verilir. Öğrenciler bu sürenin sonunda, cümleleri bitmemiş bile olsa yazmayı bırakırlar. Her öğrenci kâğıdını sağındaki arkadaşına verir. Bir sonraki öğrencinin yazma süresi artırılır. Son turda metinler, ilk yazar öğrenciye döner ve o öğrenci hikâye tamamlanmamışsa hikâyeyi sonlandırır. Her grup yazdıkları hikâyeler arasından en beğendiklerini seçerek sınıfla paylaşır (1. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 Diyalog yazma: Okunan masal, hikâye, fıkra veya anı diyaloga dönüştürülür (1. kazanım). 📖 “Gündem Oluşturma”: Güncel bir konuyla ilgili görüş ve düşünceler yazılır (2. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var”: “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” atasözü tahtaya yazılır. Öğrencilere ne anlama geldiği sorulur. Öğrenciler, atasözünde anlatılana benzer bir durumla karşılaşp karşılaşmadıkları hakkında konuşurlar. Sınıf iki gruba ayrılarak bildikleri atasözlerini yazarlar. Yazdıkları atasözlerinden birini seçerek 3-5 paragraflık bir metin oluştururlar (2. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “Denemeler”: Öğrencilere bir konu verilir. Bu konuyla ilgili çağrışım yapan kelimeler listelenir. Bu kelimelerden birbiriyle ilişkili olanlar eşleştirilir. Konuyla ilgili bilgiler gözden geçirilir. Öğrenciler,	[!] 3. 1. Hikâye, masal, anı ve tiyatro türlerinde metinler yazılır. [!] Öğrencilerin yazdıkları metinler (olaya dayalı yazılar, düşünce yazıları, bildirme yazılarından mektup) en az 150 kelimeden oluşmalıdır. [!] 3. 1. Hikâye ve roman gibi türlerin gerçeklerden hareketle yazılmış olsalar bile, olay ve durumları değiştirerek aktardığı fark edilir. [!] 3. 1. Günlük dilde ve masallarda kullanılan kalıplaşmış ifadelerden yararlanılır. [!] Mecaz, benzetme, kişileştirme, konuşturma ve abartma sanatlarından yararlanılır. [!] 3.2. 6. sınıfta deneme, 7. sınıfta deneme ve söyleşi, 8. deneme, söyleşi ve makale türünde metinler yazılır. Adı geçen türler, belirtilen sınıflarda zorunlu olup diğer sınıflarda da isteğe bağlı olarak ele alınabilir. [!] 3.3. 6. sınıfta mektup, dilekçe ve haber yazısı; 7. sınıfta

	yazdıklarının taslağını yanlarındaki arkadaşlarına okutarak görüşlerini alırlar. Gerekli düzeltmeleri yaparak yazılarına son hâlini verirler (2. kazanım). (bk. Kılavuz) 📌 “Renklerin Dünyası”: Her öğrenci bir renk adımı olarak en güzel rengin kendisi olduğu konusunda ikna edici yazı yazar (2. kazanım). 📌 “Kulağıma Küpe Olsun!”: Bir metnin ana fikrinden hareket edilerek öğüt verici bir yazı yazılır (2. kazanım). 📌 “Aynadaki İzler”: Öğrenciler, kendilerinin 20 yıl sonraki hâlleri ve fizikî görünüşleri hakkında düşünce ve hayallerini anlattıkları geleceğe yönelik bir mektup yazarlar (2. kazanım). 📌 “Adım Adım Dergicilik”: Okul gazete veya dergisi için yazılar yazılır. (bk. Kılavuz) 📌 “Yangın Var!”: Bir yerde yangın çıktığı haberi alınır. Öğrenciler; muhabiri, itfaiye şefini, yaralıyı, olaya tanık olan birini canlandırır. Muhabir, olayla ilgili olanlarla görüşerek notlar alır. Mümkün olduğu kadar çok bilgi edinilerek alınan notlardan haber metni oluşturulur (3. kazanım). 📌 Slogan bulma: Öğrencilerden bir ürünü veya etkinliği tanıtmak için kısa, etkili cümleler kurmaları istenir. Bulunan sloganlar sınıf panosuna asılır (3. kazanım). 📌 “Onu Tanıyorum”: Her öğrenci veya grup, Yunus Emre’nin hayatından bir dönem seçer ve o dönemle ilgili araştırma yapar. Kendisini o dönemde yaşayan veya hayalî bir şahsın yerine koyarak Yunus Emre’yi tanıtan bir yazı yazar. Öğrencilerin yazdıkları kronolojik sıraya konularak kitap hâline getirilir ve sınıf kitaplığına yerleştirilir (3. kazanım). (bk. Kılavuz) 📌 “Ben Bir Organizatörüm”: Öğrenciler, bir şiir dinletisi düzenler. Hazırlanan afişler okulun çeşitli yerlerine asılır. Okul yöneticileri, öğretmen ve diğer öğrencilere davetiye hazırlanır. Dinleti sonunda şiir metinleri tutanakla öğretmene teslim edilir (3. kazanım). 📌 Tutanak tutma: Eğitsel kol faaliyetlerinin tutanağı tutulur (3. kazanım). 📌 “Şirket Kuruyorum”: Öğrenciler sanal bir şirket kurarlar. Bir grup öğrenci şirketin yönetim kadrosunu oluşturur, diğer öğrenciler ekte öz geçmişlerini sundukları bir dilekçe ile şirkete iş başvurusunda bulundurlar. İş başvurusu kabul edilenler ile şirket yönetimi arasında anlaşma metni imzalanır (3. kazanım). (bk. Kılavuz) 📌 Sergi: Düzenlenen sergiye yönelik duyuru metni, davetiye ve katılım belgesi hazırlanır. Yapılan çalışmalar dönem sonunda sergilenir (3. kazanım). (bk. Kılavuz) 📌 “Toplantı Var”: Öğretmen öğrencilerden, hayvanların dilinden, kendi haklarını elde etmek ve uygulamak için bir yasa oluşturmalarını ister. Bu yasaya hangi maddelerin girmesini isteyebilecekleri sorularak hayvanların ağızından dile getirdikleri maddelerin yer aldığı bir yazı yazmaları istenir (3.	tutanak ve tanıtma yazıları; 8. sınıfta biyografi, otobiyografi ve rapor yazılır. Adı geçen türler, belirtilen sınıflarda zorunlu olup diğer sınıflarda da isteğe bağlı olarak ele alınabilir. 📌 Farklı türlerde metin yazmayla ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, proje değerlendirme formları, performans değerlendirme formları, yazılı anlatım değerlendirme ölçeği, süreç gelişim dosyaları, öz değerlendirme formu, gözlem formları kullanılabilir.
--	---	---

	kazanım). 📖 “Sana Özel”: Öğrencilerden kendilerine bir kutlama konusu belirleyerek arkadaşlarına davetiye yazmaları veya kendilerini öğretmenlerinin yerine koyarak başarılı bir öğrencisi için ailesine tebrik kartı hazırlamaları istenir (3. kazanım). 📖 “Duyarlı Veli”: Öğrencilerden birinden veli rolü üstlenmesi istenir. Veli rolündeki öğrenci çocuğunun öğretmeninden, okuma alışkanlığını kazanmasına destek istediğini belirten bir mektup alır. Çocuğu için neler yapılabileceğini düşünerek öğretmene bir cevap mektubu yazar (3. kazanım). 📖 “Herkesin Bir Hikâyesi Var”: Yakın çevre veya aileden birinin biyografisi yazılır (3. kazanım). 📖 Dönüşüm kutusu: Öğrenciler üç veya dört gruba ayrılır. Her gruba farklı bir nesne verilerek bu nesneyi asıl kullanımından farklı işlevde kullanmaları istenir. Nesneyi yeni işlevine göre tanıtan bir reklam metni hazırlanır (3. kazanım). 📖 “Şair Gibiyim”: Somut kelimelerden ve imajlardan oluşan iki liste hazırlanır. Hazırlanan listelerdeki kelimelerden karşılıklı olarak seçme yapılarak imaj oluşturulur. Oluşturulan imajlar kullanılarak bir şiir yazılır. Yazdıkları şiiri müzik eşliğinde sınıfta okumaları sağlanır (4. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “Çağrışımlar ve Duygular”: Verilen kavramın çağrıştırdığı duyguyu yansıtan bir şiir yazılır. Yazılan şiirler öğrencilerin kendilerinin bulduğu bir ritimle söylenir (4. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “İlk Harflerine Baksana”: Akrostiş oluşturacak şekilde şiir yazılır (4. kazanım). 📖 “Resimlerin Ezgisi”: Öğrencilere bir resim gösterilir. Resimle ilgili sorulara cevap vermeleri istenir. Resimden hareketle şiir yazdırılır (4. kazanım). (bk. Kılavuz)	
ÖĞRENME ALANI: YAZMA		
AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
4. Kendi yazdıklarını değerlendirme 1. Yazdıklarını biçim ve içerik yönünden değerlendirir. 2. Yazdıklarını dil ve anlatım yönünden değerlendirir. 3. Yazdıklarını yazım ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.		📖 Yazdıklarını değerlendirmeye ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; açık uçlu, kısa cevaplı sorular; çalışma kâğıtları, proje değerlendirme formları, performans değerlendirme formları, süreç gelişim dosyaları, değerlendirme anketleri, eşleştirme testleri, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.

ÖĞRENME ALANI: YAZMA		
AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma 1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder. 2. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır. 3. İlgi alanına göre yazar. 4. Şiir defteri tutar. 5. Günlük tutar. 6. Beğendiği sözleri, metinleri ve şiirleri derler. 7. Okul dergisi ve gazetesi için yazılar hazırlar. 8. Yazdıklarını başkalarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır. 9. Yazdıklarından arşiv oluşturur. 10. Yazma yarışmalarına katılır.	📖 “Ben Büyüyünce...”: Hayal edilen mesleğe yönelik tasarılar yazılır (1. kazanım). 📖 “Zamanla Değişir Her Şey”: Öğrencilerden iki dakika içinde “değişim” kelimesinin çağrışımlarını yazmaları istenir. Kelimenin çağrışımları tahtaya yazılır. Geçen yıl yaşanan sosyal değişimler liste hâline getirilir. Öğrencilerden bunlardan kendilerini en çok etkileyen değişimi seçmeleri istenir. Öğrenciler yazılarını müzik, resim veya dansla destekleyebilirler. Birkaç öğrenci yazılarını aileleriyle paylaşmak üzere görevlendirilir. Daha sonra bu ailelerden sınıfa gelerek ilk gençlik yıllarına ait tecrübelerini paylaşmaları istenir. Öğrencilerin yazıları okul panosunda veya dergisinde yayımlanır (1. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “Müziğin Gölgesindeki Yazılar”: İki ayrı grup oluşturulur. Bu iki grup için iki ayrı mekân seçilir (Bu etkinlik iki farklı Türkçe öğretmeni tarafından aynı anda yaptırılabilir.) ve öğrenciler bu mekânlara yerleştirilir. Gruplara aynı yazma konusu verilir ve aynı anda yazmaya başlamaları sağlanır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta yazma çalışması süresince gruplara iki farklı müzik (hüzünlü-neşeli gibi) dinletmektir. Yazma çalışması bitiminde aynı konuda iki farklı bakış açısı çıkacağından öğrencilerin bu farkı anlamaları sağlanır. Her grup kendi içinde en güzel yazıyı seçerek diğer gruplarla paylaşır (1. kazanım). 📖 “Geçmişe Yolculuk”: Seçilen bir anı ile ilgili zihin haritası oluşturulur. Hatırlananlar resimlenir ve bu resimlere uygun diyaloglar konuşma baloncuklarına yerleştirilir (1. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “Dilek Kutusu”: Sınıfta veya okulda dilek kutusu oluşturularak derslerin işlenişine ya da etkinliklere yönelik düşünce, istek ve eleştiriler yazılır (1. kazanım). 📖 “Gezip Gördüklerim”: Tarihî ve turistik yerlere düzenlenen gezilerde notlar alınarak izlenimler yazılır (1. kazanım) (bk. Kılavuz) 📖 “Eğer”: Öğrencilerden kişilikleri üzerinde etkili olan bir çevreyi seçmeleri istenir. Burada yaşamının olumlu ve olumsuz yanları yazılı olarak ifade edilir (1. kazanım). (bk. Kılavuz) 📖 “Bizim Köşemiz”: Okul/sınıf panosu/gazetesi/dergisinde sorunlar ve çözümler köşesi oluşturulur. Tespit edilen sorunlar (sıra olma, okulun çevre düzenlemesi, ulaşım, sınıf ve okul başkanlarının seçimi ve çalışmaları, teneffüslerdeki gürültünün önlenmesi vb.) ve çözüm önerileri yazılır. Beğenilen yazılar arasından seçme yapılarak panoya asılır (8. kazanım). 📖 “Balon Doldurma”: Öğrenciler gruplara	5.2.Öğrencilerin kendilerini zengin bir söz varlığı kullanarak ifade etmeleri üzerinde durulur. [!] 5. 4, 5. Öğrenciler şiir defteri ve günlük tutmaları konusunda özendirilir. Şiir defteri, öğrencilerin kendi yazdıkları ve beğendikleri şiirlerden oluşur. Öğrenciler her gün günlük tutulabilecekleri gibi yalnızca etkilendikleri olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini de yazabilirler. 📖 Yazma alışkanlığı kazanmayla ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, proje değerlendirme formları, performans değerlendirme formları, süreç gelişim dosyaları, değerlendirme anketleri, eşleştirme testleri, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.

	ayrılarak her gruba üzerinde karikatürler bulunan çalışma kâğıdı dağıtılır. Her grup kendine düşen karikatürdeki boşlukları doldurur. (bk. Kılavuz) “Kış Hattı”: Öğrencilere bir kış resmi gösterilerek “Kış Hattı” adlı bir kitap hazırlayacakları söylenir. Kitabın kışla ilgili resimlerden ve kış hatıralarından oluşacağı belirtilir. Kitabın hazırlanma süresi altı ay olacağı için öğrenciler yaşadıkları son kışa ait güzel anılarını da kitaplarına eklerler. (bk. Kılavuz) “Sınıf Gazetesi”: Çıkarılacak sınıf gazetesi için gönüllü öğrenciler seçilerek görev dağılımı yapılır. Hazırlanan gazete sınıftaki panoya herkesin okuyabileceği şekilde asılır.	
--	--	--

6. sınıf		
ÖĞRENME ALANI: YAZMA		
AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama 1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular. 2. Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.	 “Geldiğinde Sen Yoktun”: Her öğrenciden verilen kelimedeki bir sesi temsil etmesi istenir. Ek olan sesi temsil eden öğrenci kelimeye yaklaşırken ikinci ünlüyü temsil eden öğrenci yere çöker. (1. kazanım) (bk. Kılavuz) “Boya! Boya!”: Öğrencilere ünsüzlerin özellikleri kavratılır. Buradan hareketle çalışma kâğıdında yumuşak ünsüzleri boyayarak gizli resme	[1] 1. Bu sınıfta ele alınacak yazım kuralları şunlardır: ➤ Kalınlık-incelik uyumu, ünsüz benzeşmesi ve ünlü düşmesine uğrayan kelimelerin, yazımı karıştırılan kelimelerin (hiçbir, hiçbir şey, herhangi bir, her şey vd.), soru eki mi’nin, bağlaç olan de ve ki’nin, kısaltmalar ve kısaltmalara getirilen eklerin yazımı ➤ Sayıların yazımı • Sayılar metin içinde yazıyla yazılır. • Birden fazla kelimeden oluşan sayılar ayrı yazılır. • Romen rakamları ancak yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında kullanılabilir. • Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır. • Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir. ➤ Büyük harflerin kullanımı • Dizeler genellikle büyük harfle başlar. • Özel adlar büyük harfle başlar. • Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar.

	ulaşmaları istenir. Daha sonra ünsüz benzeşmesi ve yumuşamasına uğrayan kelimelerin yazımıyla ilgili kurallar verilir (1. kazanım). (bk. Kılavuz) “Macera Peşinde”: Öğrenciler birer noktalama işareti belirler, onu bir kahramanın yerine koyarak maceralarını hikâye şeklinde yazar (2. kazanım). (bk. Kılavuz) “Noktalama İşaretleri Görevde”: Sınıftaki tüm öğrencilere, “nokta, kesme işareti, tırnak, konuşma çizgisi, ünlem, iki nokta, kısa çizgi”yi temsil görevi verilir. Öğretmen bir metin okur. Noktalama işaretinin olduğu yerde, bu işaretlerin temsilcilerinin ayağa kalkması için duraklar (2. kazanım). Dil bilgisinde noktalama işaretleri: Eklerin yazımında, fiil kök ve gövdelerinin gösteriminde kısa çizginin kullanımına dikkat çekilir (2. kazanım).	[!] Birleşik kelimelerin yazımına okuma, yazma, dil bilgisi etkinliklerinde yeri geldikçe değinilir. [!] Ses olaylarına dayalı yazım kuralları verilirken ilgili ses olayları da açıklanır. [!] Yazım kuralları verilirken okunuşla ilgili hususlara da değinilir. [!] 2. Bu sınıfta ele alınacak noktalama işaretleri şunlardır: Nokta (.) - Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur. - Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur. - Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur. - Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur. Virgül (,) - Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur. - Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra konur. - Konuşma çizgisinden önce konur. - Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul veya teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur. - Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime ve kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır. - Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur. Noktalı virgül (;) - Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur. İki nokta (:) - Edebi eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur. Üç nokta (...) - Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur. - Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur. - Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır. Kısa çizgi (-) - Dil bilgisinde ekleri ayırmak için konur. - Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır. - Eklerin başına konur. Eğik çizgi (/) - Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konur. - Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur. - Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur. - Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır. Tırnak işareti (“ ”) - Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır. - Cümle içerisinde kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır. Yay ayraç (()) - Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır. - Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır - Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra
--	---	--

		kapama ayracı konur. Kesme işareti (') • Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme eklerinden sonra konur. • Kişi adlarından sonra gelen saygı sözlerine gelen ekleri ayırmak için kullanılır. • Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur. • Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur. [!] Noktalama işaretlerinin işlevleri ve yazım kuralları verilirken TDK Yazım Kılavuzu'nun son basımı esas alınır. [!] Noktalama işaretlerinin İlköğretim 1-5. sınıflarda ele alınan işlevleri hatırlatılır. [!] Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili kazanımlar okuma, yazma, dil bilgisine yönelik çalışmalar sırasında ilişkili olduğu konularla birlikte verilebileceği gibi bağımsız etkinlikler aracılığıyla da verilebilir. [!] Öğrencilere, yazımını bilmedikleri kelimeler için Yazım Kılavuzu'na başvurmaları, sınıf içi çalışmalarda, özellikle yazılı anlatım etkinliklerinde yanlarında Yazım Kılavuzu bulundurmaları önerilir. ☐ Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, proje değerlendirme formları, standart testler, süreç gelişim dosyaları, eşleştirme testleri, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.
--	--	--

ÖĞRENME ALANI: YAZMA

7. sınıf

AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama 1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular. 2. Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.	 “Yerimi Kaybettim, Bulur musun?”: Noktalama işaretleri kullanılmamış bir metne uygun noktalama işaretleri konur. “İşimi Kaybetmek İstemiyorum”: Hayalî bir yayınevi kurulur. Bu yayınevinin elemanları noktalama işaretleridir. Öğrencilerden kendileri için bir noktalama işareti belirlemeleri istenir. Yayınevinin düştüğü zor durumdan kurtulabilmesi için bir noktalama işaretinin işten çıkarılması gerekmektedir. Öğrenciler kendilerinin işten çıkarılmaması konusunda yayınevi yöneticisini ikna etmeye çalışırlar.	[!] 1. Bu sınıfta ele alınacak yazım kuralları şunlardır: ➤ Yazımı karıştırılan kelimelerin (hiçbir, hiçbir şey, herhangi bir, her şey vd.) yazımı ➤ Sayıların yazımı • Notayı niteleyen sayılar ayrı yazılır. • Oyun adlarını niteleyen sayılar bitişik yazılır. ➤ Büyük harflerin kullanımı • Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar. • Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıkta bulunan kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır. • Kitap, dergi vb.nde bulunan resim, çizelge, tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar. [!] Birleşik kelimelerin yazımına okuma, yazma, dil bilgisi etkinliklerinde yeri geldikçe değinilir. 2. Bu sınıfta ele alınacak noktalama işaretleri şunlardır: Nokta (.) • Bibliyografik künyelerin sonuna konur.

		Virgöl (,) - Bibliyografik künyelerde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur. İki nokta (:) - Genel Ağ adreslerinde kullanılır. Üç nokta (...) - Kaba sayıldığından veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur. - Alıntılarda; başta, ortada veya sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konur. Soru işareti (?) - Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır. Ünlem işareti (!) - Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra ayraç içinde ünlem işareti kullanılır. Kısa çizgi (-) - Kelimeler arasına “-den... -a, ve, ila, arasında” anlamlarını vermek için kullanılır. Eğik çizgi (/) - Genel Ağ adreslerinde kullanılır. Yay ayraç (()) - Alıntılarda, başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir. - Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır. - Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır. Köşeli ayraç ([]) - Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce kullanılır. Kesme işareti (’) - Şiirde seslerin ölçü dolayısıyla düştüğünü göstermek için kullanılır. [!] Noktalama işaretlerinin işlevleri ve yazım kuralları verilirken TDK Yazım Kılavuzu’nun son basımı esas alınır. [!] Noktalama işaretlerinin daha önceki sınıflarda ele alınan işlevleri hatırlatılır. [!]Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili kazanımlar okuma, yazma, dil bilgisine yönelik çalışmalar sırasında ilişkili olduğu
--	--	--

		konularla birlikte verilebileceği gibi bağımsız etkinlikler aracılığıyla da verilebilir. [!] Öğrencilere, yazımını bilmedikleri kelimeler için Yazım Kılavuzu'na başvurmaları, sınıf içi çalışmalarda, özellikle yazılı anlatım etkinliklerinde yanlarında Yazım Kılavuzu bulundurmaları önerilir. 📄 Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, proje değerlendirme formları, standart testler, süreç gelişim dosyaları, eşleştirme testleri, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.
--	--	--

ÖĞRENME ALANI: YAZMA		
8. sınıf		
AMAÇ VE KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama 1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular. 2. Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.	📄 Boşluk doldurma: Noktalama işaretleri kullanılmamış bir metne uygun noktalama işaretleri konur (2. kazanım).	[!] 2. Bu sınıfta ele alınacak noktalama işaretleri şunlardır: Virgül - Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur. - Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur. - Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra konur. - Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur. - Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur. Noktalı virgül - Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur. Kısa çizgi - Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır. [!] Noktalama işaretlerinin işlevleri ve yazım kuralları verilirken TDK Yazım Kılavuzu'nun son basımı esas alınır. [!] Noktalama işaretlerinin daha önceki sınıflarda ele alınan işlevleri hatırlatılır.

		[?] Bu sınıfta özellikle pekiştirmeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir. [?] Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili kazanımlar okuma, yazma, dil bilgisine yönelik çalışmalar sırasında ilişkili olduğu konularla birlikte verilebileceği gibi bağımsız etkinlikler aracılığıyla da verilebilir. [?] Öğrencilere, yazımını bilmedikleri kelimeler için Yazım Kılavuzu'na başvurmaları, sınıf içi çalışmalarda, özellikle yazılı anlatım etkinliklerinde yanlarında Yazım Kılavuzu bulundurmaları önerilir. [?] Yazım ve noktalama kuralları ile ilgili kazanımların değerlendirilmesinde; çalışma kâğıtları, proje değerlendirme formları, standart testler, süreç gelişim dosyaları, eşleştirme testleri, öz değerlendirme formları, gözlem formları kullanılabilir.
--	--	---

(İTDPK, 2009: 30-37, <http://ttkb.meb.gov.tr/> 29.05. 2009 tarihli erişim).

3.1.1. İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİNDE YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVLERİ

Eğitim, çağdaş insan hayatının ömür boyu süren en önemli etkinliğidir. Taşpınar eğitim kavramını : “...bireyin yaşam için sahip olması gereken davranışları kazandığı ve davranışların oluşumunda kendine özgü nitelikleriyle aktif rol aldığı, yaşam boyu devam eden bir süreçtir” diye açıklamaktadır (Taşpınar, 2006:1).

Okul çağına yeni başlamış bir öğrenciye kazandırılabilir ilk beceri okuma ve yazmadır. Psikolojik yapı özellikleri ile bedensel gelişimini tamamlayan öğrenci okuma ve yazmaya hazırdır. Yazma konuşma gibi bireyin kendini anlatabilmesi, diğer insanlarla iletişime geçme biçimidir. Sözün uçup gittiği düşünülürse yazının değeri daha iyi anlaşılır. Birey ana dilini ailede, içinde yaşadığı toplumda edinir ve konuşmaya başlar. Bu doğal işlemi insanlar eğitim kurumlarında okumayı ve yazmayı öğrenerek desteklerler. Konuşmak, okumak, yazmak gibi temel becerileri öğrenerek birey kendini geliştirmeye başlar. Birçok insanın pek de dikkat etmediği bu süreç çok önem arz eder. İyi konuşma ve yazma, doğru sözcükleri seçip kullanabilme özelliğini birey belli bir zaman içerisinde kazanabilir. Bu süreçte nitelikli kitaplar okuma, sanat ve kültürün her alanına açık olma, düşünme, gözlemlene, sorgulama, eleştirme becerilerini geliştirecek ve çevresini daha iyi anlayacaktır (İpşiroğlu, 2006: 19).

Bu konuda başvurulacak en önemli yöntem de yaratıcı yazma çalışmalarıdır. Zehra İpşiroğlu, yaratıcı yazmanın temel amaçlarını şu maddelerde toplamıştır:

“*Duyu algılarını geliştirerek düş gücünü harekete geçirme, duyma, duyumsama, düşünme, sezme, gözlemlene yetilerinin bütünlüğünü sağlama. Düşünme ve algılamanın, akıl ve duyguların karşılıklı bir alışveriş içinde birbirini tamamlamasına yol açma.

*Düşünceleri, yaşantıları, gözlemleri kurgusal bir bütünlük içinde temellendirerek dile getirebilme.

*Alımlama, gözlemlene, düşünme, sorgulama, yorumlama, eleştirme yetilerini geliştirme.

*Kafamızdaki kalıpları, ön yargıları ve tıkanma noktalarını kırarak kendi dilimizi bulabilme, özgün olanı, bana özgü olanı, biricik olanı dile getirebilme. Ben’i bulgulama (İpşiroğlu, 2006:12).

Türkçe öğretiminin en büyük önemi, öğrencinin duygu ve düşüncelerini yazılı veya sözlü olarak ifade edebilmesidir. Yazma süreci ise kâğıt kalem kullanılarak bu bilgilerin yazılı olarak oluşturulmasıdır. Ancak gelişigüzel yazma eylemi yapılamaz. Öğrenci ilk önce kafasındakileri tasarlar, belli bir düzene koyar ve son olarak yazıya geçirir. Yazınsal bir tür olan mektubun da bu plan dahilinde yazılması gerekmektedir. Öğrenciler yazma yoluyla hem Türkçeyi daha doğru kullanmayı hem de kendilerini daha iyi ifade etmeyi öğrendiklerinden, yazma becerisi okuma, dinleme, konuşma becerileriyle doğrudan ilgilidir.

“Yazmada Etken Olan Unsurlar: Kişilerin yazmada kendilerini etkileyen pek çok unsur vardır. Bunlar kişiyi harekete geçirir. Bu etkenlerin ne olduğu konusunda genel tespitler şöyledir: Okunan ürünler, çevre, yetenek ve zekâ, hayal gücü, mantık kurgusu.

Yazma Öğretiminin Amaçları:

1. Eleştirel düşünme becerisi
2. Yaratıcı düşünme becerisi
3. İletişim becerisi
4. Araştırma becerisi
5. Problem çözme becerisi
6. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi
7. Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi” (Yıldız-Yılmaz, 2006: 206-209)

Sınıf İçinde Serbest Yazma Çalışmalarına Dönük Alıştırmalar

- a) Kompozisyon yazma
- b) Mektup yazma
- c) Duyuru, haber ve tutanaklar
- d) Özel mektuplar
- e) Okunanlarla ilgili yazılar
- f) Gözlenen ve yaşanan olaylarla ilgili yazılar
- g) Resimlere bakarak yazma
- h) Rüyalari yazma (Yıldız-Yılmaz, 2006: 218-219).

Ayrıca mektubun tür ve şekil bilgisi başlığı altında inceleneceği de unutulmamalıdır.

3.1.1.1. 1. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ

Yazma Kurallarını Uygulama

1. Yazmak için hazırlık yapar.
2. Kelimeler, satırlar, cümleler arasında uygun boşluk bırakır.
3. Bitişik eğik yazı harflerini kurallarına uygun yazar.
4. Yazılarında noktalama işaretlerini yerinde kullanır.
5. Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat eder.
6. Yazma konusunu belirler.

Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma

İlköğretim 1. sınıf öğrencileri hem yazı yazmayı yeni öğrendiklerinden hem de çabucak sıkıldıkları için uzun yazı yazamazlar. Ve en önemlisi kendilerini henüz ifade edemedikleri için mektup yazmak seviyelerine uygun olmayabilir.

Bu sebeple 1.sınıf öğrencilerine mektubun bir türü olan davetiye ya da tebrik kartı yazdırmak daha eğlenceli ve seviyelerine daha uygun olur.

Resmi ya da dini bayramlarda tebrik kartı gönderilebilir. Veya doğum günü partisi için davetiye yazdırılabilir. Öğrenci böylece hem mektup yazmayı hem de dayanışmayı öğrenmiş olur.

3.1.1.2. 2. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ

Yazma kuralları aynen uygulanır. Etkinlik olarak, karışık verilen kelimelerden anlamlı ve kurallı cümleler kurmaları istenebilir. Noktalama işaretleri verilmeyen bir metinde gerekli noktalama işaretleri kullanılabilir.

2.sınıfta öğrenci anlamlarına uygun ve yeni öğrendiği kelimeleri yerinde kullanarak, olayları oluş sırasına göre yazarak, duygu ve düşüncelerini, hayallerini anlatan yazılar yazarak, yazılarında 5N 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) öğelerini kullanarak kendini yazılı olarak ifade etmeyi öğrenir.

Tüm bu etkinlikler yaptırdıktan sonra mektup yazdırılabilir. Yine öğrencinin seviyesine uygun davetiye kartı ya da mektup kartı yazdırılabilir. Bunlara ek olarak da çocuğun yazısının ve kişisel gelişimi için mektup arkadaşlarıyla yazışması istenebilir. Ayrıca zarf üzerini doldurmaları da bu çağda öğretilmesi gereken bir eylemdir.

3.1.1.3. 3. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ

Öğrenci 1. ve 2. sınıflarda olduğu gibi yazım kurallarını aynı şekilde uygular. Aynı etkinlikler de yaptırılır ancak öğrenci seviyesi 3. sınıfta biraz daha ilerlediğinden, yazım yanlışlarının bulunduğu bir metin verilerek bunları bulmaları ve düzeltmeleri de istenebilir.

Mektup yazma konusunda ise daha tecrübeli olduğundan mektup, davetiye ve tebrik kartı yazmak dışında günlük de tutabilir. Günlükte de sanki birilerine bir şey anlatıyormuş gibi duygu ve düşüncelerini rahatça ifade ettiği için günlük, mektubun çekirdeğini oluşturmaktadır.

Ayrıca, öğrencinin okuduğu çocuk dergisi hakkındaki düşüncelerini dergiye bir mektupla iletmesi istenebilir. Bu tutum öğrenciye kendini ifade etmeyi öğretmekten ziyade eleştirel düşünebilmesine katkı sağlamaktadır.

3.1.1.4. 4. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ

Yazma konusunda bu döneme kadar iyice eğitilmiş olan çocuk, artık noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanır, konu dışına çıkmadan yazar, yazılarında kelime tekrarından kaçınır.

Etkinlik olarak çocuğa, anlatım bakımından bozuk cümleler verilerek bu cümleleri düzeltmeleri istenir ve cümleyi tamamlama etkinliği yaptırılabilir.

4.sınıfta öğrenci, yazısına uygun başlıklar bulup, giriş, gelişme, sonuç bölümlerini ayırt edebildiği ve imzanın anlamını öğrenip imza atabildiği için mektup yazması daha da kolaylaşır.

Bu dönemdeki bir çocuğa, okuduğu bir hikâyenin kahramanına mektup yazdırılabilir. Böylece çocuğun daha girişken ve daha sosyal olması sağlanıp, hayal dünyası genişletilebilir.

3.1.1.5. 5. SINIFLARDA YAZMA ETKİNLİĞİ VE MEKTUBUN İŞLEVİ

Yazma kuralları ve etkinlikleri örnekleriyle 4.sınıfla benzerlik gösterir. Ancak öğrenci dilbilgisi açısından daha özenli yazılar yazabilir. Atasözlerini kısmen öğrendiği için bunları mektuplarında kullanır. Yine öğrendiği deyimleri kullanarak da yazısına renk katar.

İmza atmanın önemini iyice kavrayıp kendine ait imza kullanabilir. Öğrenci artık günlük yazma konusunda da kendini geliştirip özel hayatın gizliliğini de kavrar ve bunu yazılarına aksettirebilir.

5.sınıfta öğrenci, daha süslü daha özenli davetiye ve tebrik kartları hazırlayabilir. Dilekçeyi kurallarına uygun yazamasa da dilekçenin ne olduğunu anlamaya çalışır. Bu dönemdeki öğrencilere mektup arkadaşı bulmaları, sık sık yazışmaları yönünde özenli oluşturulmalıdır. Türkçe derslerinde kompozisyon yazdırılacaksa kendini, ailesini, okulunu ve öğretmenlerini tanıtacağı bir mektup yazması da istenilebilir.

Çünkü bu dönem çocukluğun son evresi olduğu için öğrenci, duygularında birtakım değişiklikler yaşar. Bunun sonucu olarak yazı yazarak hayallerini açıkça ifade etmek isteyecek, yazma yönündeki etkinliklere daha çok ilgi duyacaktır.

3.1.1.6. 6, 7, 8. SINIFLAR TEMEL DİL BECERİSİ VE YAZMA

Ana dili dersi bilindiği gibi bir bilgi dersi değil bir beceri dersidir. Temel dil becerileri arasında yazma becerisi de vazgeçilmez bir öğrenme alanıdır. Bu beceriler okul ortamında edebi eserler aracılığıyla daha da geliştirilecektir. Genel anlamda dil, özel anlamda çocukla ilgili özellikler, yani kişisel farklılıklar göz önünde bulundurulmak mecburiyetindedir. Özbay da yazma becerisini geliştirme yöntem ve tekniklerinden bahsederken öğretmenlerin yazma eğitiminde doğal birtakım fırsatları kullanması gerektiğini ifade eder: “.....bir kitabı ısmarlamak ya da bir dergiye abone olmak için yazarına, bir idarehaneye, bir fabrikaya, bir kitapçıya mektup yazılması; hasta olan bir arkadaşın hatırını sormak için sınıfça kendisine mektup yazılması; okul kitaplığına bir kitap, okul müzesine bir şey armağan eden bir kimseye teşekkür mektubu yazılması...” gibi çalışmaları önerir (Özbay, 2006^b: 123).

Hayat boyu sürecek eğitim ve öğretim sürecinde ikinci kademe öğretiminde uyulması gereken kimi kuralları Cemiloğlu şöyle ifade eder:

1. Dil, bütünlük içinde kavrandığına ve bilinçsiz bir şekilde, daha çok alışkanlık olarak öğrenildiğine göre, tümdengelim yöntemi ile çözümleme gerçekleştirilmeli, olabildiğince çok tekrara yer verilmelidir.
2. Çocuğun önce öğrendiği kavram sözlerine (isim, sıfat, zamir, fiil) ilk sıralarda, daha geç öğrenilen öğelerine (edat, bağlaç, yapım eki, çekim eki) ise daha sonra yer verilmelidir.
3. Benmerkezcilik ifade eden “ben, biz” zamirleri, var olma / olmama anlatan “var, yok” sözcükleri ile “geldi, gitti” söyleyişleri, bulunma anlatan “-de, da hâli” gene “ben” merkezcilik anlatan emir cümleleri hep ilk sıralardaki çalışmalarda yer almalıdır.
4. Dilin yapısını tam olarak verebilmesi açısından, Türkçenin özne-tümleç-yüklem cümle sıralaması örnekleri bulunmalıdır.”
5. Bütünlüğü sağlamak açısından ileri cümlelerde, isim durum eklerine, sıfat takımlarına, kalınlık-incelik uyumu örneklerine ve dilimizin değişik yapıdaki hece örneklerine yer verilmelidir (Cemiloğlu, 2001: 71-72)

Yazma Kurallarını Uygulama

1. Kâğıt ve sayfa düzenine dikkat eder.
2. Elektronik ortamdaki yazışmalarda biçim ile ilgili kurallara uyar.
3. Standart Türkçe ile yazar.
4. Yabancı dillerden alınmış kelimelerin yerine Türkçe karşılığı olan kelimeleri kullanır.
5. Yazısında sebep sonuç ilişkilerini kurar.

Etkinlik olarak, sınıfa biçim açısından farklı özellikler taşıyan elektronik mektup, mektup ve dilekçe örnekleri getirilir. Bunlardan hareketle kâğıt ve sayfa düzeni ile biçim özellikleri üzerinde durulur.

İlköğretim 2. kademedede daha çok hikâye, masal, anı, tiyatro türlerinde metinler yazdırılır. Amaç öğrenciyi soyut düşünmeye yönlendirmek ve iletişim becerilerini geliştirmektir.

6.sınıfta deneme, 7. sınıfta deneme ve söyleşi, 8. sınıfta deneme, söyleşi ve makale türünde metinler yazdırılır.

Yine 6. sınıfta mektup, dilekçe ve haber yazıları, 7. sınıfta tutanak ve tanıtma yazıları, 8.sınıfta ise biyografi ve otobiyografi yazılır.

Görülüyor ki mektup türüne 6. sınıfta daha çok yer verilmektedir. Ancak bu kademedeki klasik, arkadaşına gönderilen mektuplar değil de öğrenciyi düşünmeye, eleştirel bakmaya, ne istediğini anlamaya yönelik mektuplar yazdırılır. Mesela öğrencilerden kendilerine bir kutlama konusu belirleyerek arkadaşlarına davetiye yazmaları ya da kendilerini öğretmenlerinin yerine koyarak, başarılı bir öğrencisi için ailesine tebrik kartı yazılması istenir.

Resmi bayramlarda Atatürk’e teşekkür mektubu ya da O’nun hakkındaki düşüncelerini anlatan bir mektup yazdırılabilir. Veya ünlü bir bilim adamına ya da siyaset adamına, ondan ne istediğini açıklayan bir mektup...

Çünkü bu tür mektuplar, ergenlik çağına girmiş öğrenci için kendini ifade edebilmesi, duygularının farkında olması, başkalarıyla iletişim kurabilmesi, hayattan ne istediğini bilmesi, olaylara eleştirel bakıp farklı yorumlar getirmesi, arkadaşlığın, ailenin önemini kavraması ve onlara sevgisini gösterebilmesi açısından son derece önemlidir. Bu konuda eseri olan Feyzi Öz de Uygulamalı Türkçe Öğretimi isimli eserinde yazılı anlatım çalışmalarını açıklarken; mektup, kart, telgraf, davetiye, dilekçe, senet yazma, alındı, bildiri yazma, tutanak hazırlama gibi sosyal hayatın içinde gerekli olan bu çeşit çalışmaların yapılmasını önerir. Öz şöyle devam eder; “Özel ve iş mektupları hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, ilkönce bunlardan birer kısa örnek tahtaya yazılır. Mektuplarda hitap ve tarihin baş tarafa nasıl yazılacağı örneklerle gösterilir. Kart yazmayı gerektiren nedenler anlatılır. Posta kartı, bayram ve yeni yıl kartları ile tebrik kartlarının nasıl yazılacağı örneklerle gösterilir. Telgraf ve davetiye yazma usulleri de örneklerle kavratılmaya çalışılır. Dilekçe ve çeşitli senet örnekleri verilerek, bu belgelerde, amacın tam ve açık olarak belirtilmesi gerektiği kavratılır. Alındı ve bildiri doldurtulur. Bu kısımda söz konusu olan bütün yazılı anlatım çalışmalarında, ilkönce birer örnek vermek esastır. Örnekler tahtaya yazılmalı; öğrenciler, bunları not etmelidirler. Sonra öğrencilere, verilen kalıplara, örneklere uygun, değişik konularda çalışmalar yaptırılmalıdır (Öz, 2001:244-245).

Bütün bunlar Türkçe öğretiminin “yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi” ile uyumludur. Bilindiği gibi Türkçe dersinde çok sık uygulama yapmadan öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek zordur (Özbay, 2006^a: 96).

Sever de yazma eğitiminde mektubun kullanımını anlatırken: “Gerçek (Atatürk, cumhurbaşkanı, bakan, ressam, yazar, müzisyen, sporcu, anne, baba, kardeş, arkadaş vb.) ya da kurgusal (film, roman, öykü kişisi vb.) kişilere, hatta bir mevsime, eski bir oyuncığa vb. mektup yazılır. İsteyen öğrenciler de bu mektuplara ilgili kişinin kimliği ile yanıt verir. Bu etkinlik için öğretmen, aşağıdaki mektup örneklerini sınıfta okuyarak ya da çoğaltarak öğrencilere ipuçları sunabilir” demektedir (Sever, 2006: 78). Kitapta üç mektup örneğine yer verilmiştir.

Bu dönemde yazınsal bir tür olan mektup içeriğinde dilekçe yazımına da çok fazla önem verilmelidir. Çünkü kendini henüz tanımaya başlamış, insanlarla diyaloga girmeyi yeni öğrenen, resmi kurumlardan talepte bulunurken nasıl istemesi gerektiğini bilen bireyler yetiştirmek açısından dilekçe yazmayı öğretmek gereklidir.

Öncelikle dilekçenin ne olduğu, hangi amaçlarla yazılması gerektiği anlatılır. Daha sonra biçim olarak nasıl yazıldığı öğretilir ve örnek verilir. Mektuptan farkı anlatılır. Son olarak da herhangi bir resmi kuruma örnek bir dilekçe yazdırılır. (ttkb.meb.gov.tr/öğretmen/11.09.2009 tarihli erişim)

3.2. İLKÖĞRETİM SINIFLARI TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

İlköğretim okullarında okutulmakta olan Türkçe ders kitaplarında bir yazınsal tür olarak mektubun ele alınış biçimi incelendiğinde aşağıdaki durum görülmektedir.

3.2.1. İLKÖĞRETİM 1. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

Temalar; Oyun ve Spor, Tüketim ve Verimlilik, Hayal Gücü, Dünyamız ve Uzay.

1. sınıf Türkçe ders kitabını incelediğinde mektupla ilgili bir metinle karşılaşmaz. Metinler daha çok oyun, hayal gücünü geliştirmek, çevreyi tanıtmak amacıyla yazılmış, resimlerle desteklenmiş kısa yazılar ve şiirlerden oluşmaktadır.

Yalnız değerlendirme sorularında mektup yazmak için hazırlık olarak verilmiş noktalama işaretleri etkinlikleri ele alınabilir:

“Aşağıdaki noktalama işaretlerini cümlede boş bırakılan yerlere yerleştiriniz.

, ? .

-Yünü boyattı () dokuttu () diktirdi ()

-Çocuğun babaannesine ne yaptı ()

-Çocuk, yeni ceketini giydi ()”

(İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Selt Yay., 2005: 55)

Çünkü mektup yazmanın noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanma, kelimeleri düzgün kullanabilme, dilbilgisini kavramış olma gibi birtakım ön bilgi gerektiren kuralları vardır. Bu kuralları öğrenmeden mektup yazılamaz. Bu nedenledir ki henüz okuma yazmayı yeni öğrenmiş, yazım kurallarının ilk aşamasında olan 1. sınıf çocuğuna mektup yazdırmak zor olduğu için ders kitaplarına mektup ile ilgili bir metin ya da bir etkinlik konulmamıştır.

Daha çok kelime bilgisine yönelik etkinlikler (boşluk doldurma), hayal gücünü geliştirmek, olaylar karşısında nasıl düşünebilmesi gerektiğini sağlayacak etkinliklere yer verilmiştir.

Ancak önceden de belirttiğimiz gibi bu dönemdeki bir çocuğa, mektup yazmaya alternatif olarak davetiye kartı ya da tebrik kartı yazdırılabilir. Hem çocuğun yaşına göre zevkli olması hem de küçük el kaslarını geliştirmek sebebiyle renkli, karton kâğıtlarla bir tebrik ya da davetiye kartı hazırlatılabilir.

Nihayet ders kitabının 62. sayfasında “Nine ve sepetleri” metninin çalışma kitabındaki 6. etkinliğinde “arkadaşlarınızı doğum gününüze çağırmak amacıyla bir davetiye yazınız” etkinliği de bu amaca yönelik hazırlanmıştır. (İlköğretim 1. Sınıf Türkçe alışma Kitabı, Selt Yay. , 2005: 62)

3.2.2. İLKÖĞRETİM 2. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

2. sınıf Türkçe ders kitabı 8 temadan oluşmaktadır: Birey ve Toplum, Atatürk, Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre, Dünyamız ve Uzay, Üretim ve Tüketim, Doğal Afetler, Eğitici ve Sosyal Etkinlikler.

2.sınıfta okuma ve yazma, seviyece 1. sınıfa göre daha ileride olduğundan ders etkinlikleri de bu seviye ölçüsünde hazırlanmıştır. Yine noktalama işaretlerinin anlamları ve nerede kullanıldığı öğrenildiğinden bu seviyedeki bir çocuk rahatça mektup yazabilir.

Zaten ders kitabındaki metinler, öğrencinin metinle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği hatta yeni bir ürün ortaya koyabileceği etkinliklerle desteklenmiştir. Atatürk temasında Atatürk ile ilgili yazılmış bir şiirden hareketle yeni bir mektup yazılması istenmiştir:

2.tema 7.etkinlik “Mektup Yazıyorum”

“Şaire şiirle ilgili duygu ve düşüncenizi anlatan bir mektup yazınız.” (İlköğretim 2. Sınıf Türkçe çalışma Kitabı, Kök Yay. , 2005: 36)

Bu etkinlikte asıl yaptırılmak istenen öğrenciye eleştirel bakış açısı kazandırmaktır. Çünkü çocuk, şaire yazdığı şiirle ilgili duygu ve düşüncelerini anlatırken şiiri her bakımdan incelemiş ve şiire yorum yapmıştır. Bu da çocuğun eleştiri anlayışını ilerletmektedir.

Yine “Değerlerimiz” temasında milli ve dini bayramları anlatan “Bayramlarımız” metninde çok çeşitli etkinlikler yaptırılmıştır ancak bizim için gerekli olan mektup ile ilgili etkinlikte ise, Atatürk’e bir teşekkür mektubu yazdırılmak istenmiştir:

3.tema 10. etkinlik “Teşekkür Yazısı Yazıyorum”

“Milli bayramları bizlere armağan eden Mustafa Kemal Atatürk’e bir teşekkür yazısı yazınız.” (İlköğretim 2. Sınıf Türkçe çalışma Kitabı, Kök Yay. , 2005: 52)

Bu etkinlikteki amaç, öğrencilere Atatürk’ün kim olduğunu tanıtmak, Atatürk sevgisini aşlamak, bizlere bu vatani sunan O büyük insana mektup aracılığı ile küçük yüreklerde bir teşekkür ile minnet borcumuzu öğretmektir. Ayrıca öğrencilere teşekkür etmenin önemini ve sevgiye giden yolda duygularını ifade edebilmeyi kavratmaktır.

4.tema olan “Sağlık ve Çevre” temasında da “Eylül ve Dış Dostları” metninin 8.etkinliğinde öğrencilerden okulda dış bakımı için neler yapılabileceğini düşünmeleri ve bu amaçla Sağlık Bakanlığına bir mektup yazılması istenmiştir. Böylece öğrencinin isteklerini, şikâyetlerini bir üst makama nasıl ulaştırılabileceğini öğrenmesi amaçlanmıştır.

Gerek ders kitabındaki metinler gerekse çalışma kitabındaki etkinliklerden anlaşılıyor ki mektubun işlevselliği ilköğretim 2.sınıfta daha çok etkili olmuştur.

3.2.3. İLKÖĞRETİM 3. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

İlköğretim 3.sınıf Türkçe ders kitabı, 2.sınıftakiyle aynı temaları kapsamaktadır. Ancak metinler daha çok şiir, öykü, masal ve karşılıklı konuşma türlerinden oluşmaktadır. Yine 5N 1K etkinlikleri ilk olarak bu sınıfta uygulamaya konulmuştur. Yani “kim, nasıl, nerede, ne zaman, ne, niçin” sorularından oluşan etkinliklere daha çok yer verilmiştir. Neredeyse çalışma kitabındaki bütün etkinliklerde bu öğretim metodu kullanılmıştır. Verilen metinler 5N 1K metoduyla açıklanmaya çalışılmış, zihinsel beceriler bu şekilde işlevsellik kazanmıştır. Ayrıca öğrencilerden hikâye yazmaları istenmiştir ve mektubun bir alt basamağı olan günlük yazma eylemi de yine bu sınıfta yapılan etkinlikler arasındadır.

Mektup yazma ile ilgili etkinliklere çok fazla yer verilmese de mektup türüne yakın yazınsal bir tür olan günlük yazma çalışmalarıyla, öğrenciye başkasıyla konuşuyormuş gibi duygu ve düşüncelerini tıpkı mektupta olduğu gibi en yalın haliyle anlatması sağlanmıştır.

6. temanın “Alışveriş” metninin 8.etkinliğinde bir çeşit dilekçe yazısı olan bir etkinlikle karşılaşmaktayız:

“Marketten bir ürün aldınız. Ürünü alırken;

a) Başınıza kötü bir olay geldi. b) Güzel bir olay geldi.

Birini seçerek yetkili bir kişiye aldığınız ürünün özelliklerini ve yaşadığınız olayı anlatan bir metin yazınız.” (İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Harf Yay. ,2005: 111)

Etkinliğin amacı öğrencinin kendini ifade edebilmesini, yaşadıklarının farkında olup bunları betimleyebilmesini ve bir ürünü tanıtabilmesini sağlamaktır. Böylece öğrenci daha dışa dönük, daha sosyal, kendini tanıyan ve ifade etmesini bilen bir birey olarak yetişecektir.

Son olarak 6.temanın “ Ne olsam?” metninin 8.etkinliğinde ise yarım verilen bir mektubun öğrencinin kendi içsel dünyasının etkisiyle kendine göre tamamlaması istenmiştir:

“Kendinizi hikâye kahramanı olan çocuğun yerine koyarak aşağıdaki mektubu bitişik eğik yazı ile tamamlayınız.

Sevgili babacığım,

Benim de kendin gibi olmamı istediğini biliyorum. Ancak ben olmak istiyorum.

Çünkü..... Bu düşüncemi sanıyorum. Her zaman çok ve mesleğimde olacağımı bilmeni istiyorum.

Seni Seven

.....

3.2.4. İLKÖĞRETİM 4. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

4. sınıf Türkçe kitabını incelediğimizde ünitelerin değiştiğini görmekteyiz. Birey ve Toplum, Atatürk, Değerlerimiz, Sağlık ve çevre, Üretim ve Tüketim, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler temaları aynen işlenmekte; ancak Dünya ve Uzay temasının yerine Yenilikler ve Gelişmeler, Doğal Afetler yerine ise Güzel Sanatlar temaları gelmiştir.

Metinlerin etkinlikleri yazılan yazılara yeni başlık bulma, metni yeniden yazma, gazete haberi başlığı yazma şeklinde ele alınmıştır. Bu dönemdeki çocuklar için daha çok yeni ürünler ortaya koyabilecekleri, yazılan yazıları yeniden yapılandırmaları, serbest ve güncel etkinliklerle kendini ifade edebilecekleri etkinliklere yer verilmiştir.

4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitabında mektup ile ilgili herhangi bir yazınsal türle karşılaşmamaktayız. Ancak haberleşmede güncelliğini koruyan elektronik posta ile ilgili bilgilere yer verilmiş ve çeşitli etkinliklerle desteklenmiştir.

4.Temanın “Elektronik Posta” metninin çalışma kitabındaki etkinliğinde;

“İnternet kullanıcıları, haberleşmede neden elektronik postayı (e-posta) tercih ediyorlar? Haberleşmede mektup tercih edilmiyor; çünkü.....”

Haberleşmede e-posta tercih ediliyor; çünkü.....”

(İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Koza Yay. , 2005: 81)

Şeklinde bir etkinlikle karşılaşıyoruz. Böylece mektubun bazı noktalarda işlevselliğini yitirdiği, özellikle günümüz gençlerinin mektup yerine elektronik postayı tercih ettikleri açıkça vurgulanıyor. Bu konuda ise öğrencilerin görüşleri alınmak isteniyor.

Metinleri incelerken daha çok metinle ilgili proje çalışmalarına yer verildiğini ve paragraf yazılarak yazma etkinliklerinin bu şekilde işlendiğini görüyoruz.

3.2.5. İLKÖĞRETİM 5. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

4.sınıfla aynı temalar işlenmiştir. Yalnız Üretim ve Tüketim teması yerine Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler teması yerine de Oyun ve Spor teması işlenmiştir.

5. sınıf Türkçe dersi etkinliklerinde yazım yanlışı ve noktalama işaretleri çalışmalarına yer verilmiş olup öğrencinin kendini yazılı olarak ifade etmesine yönelik etkinlikler vardır. Genellikle yazılan yazıların altına tarih ve imza atılması istenmiştir. Yazılan yazıların altına tarih ve imza atmak, mektubun en önemli kurallarındandır ki bu da mektup yazmaya hazırlık bir etkinlik olarak gösterilebilir.

Ancak çalışma kitaplarını incelediğimizde etkinliklerin daha çok balık kılıcı denilen bir öğretim yöntemiyle hazırlandığını görmekteyiz. Balık kılıcı öğretim yönteminde temelde bir ana sorun vardır, etrafında ise bu sorunun çözümüne yönelik seçenekler bulunmaktadır. Bu yöntemle öğrencinin daha çok fikir üretmesine ve sorunlara olası çözümler bulabilmesine çalışılmıştır.

Bu dönemdeki çocuklardan daha çok davetiye ve tebrik kartı yazılması istenmiş, mektup yönünde ise farklı bir yol izlenmiştir. Mektup yazmaktan ziyade mektup yazmanın kurallarını kavrayabilecek etkinliklere yer verilmiştir.

5.temanın 3.değerlendirme çalışmalarında bu duruma bir örnek gösterebiliriz:

“Yazdığınız mektubu aşağıdaki formu kullanarak değerlendiriniz.”(İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Erdem Yay. , 2005:105)

Mektubumu Değerlendiriyorum	EVET	HAYIR
Tarih var mı? Hitap cümlesi var mı? Giriş, gelişme, sonuç bölümleri var mı? Paragraf var mı? Kelime, satır, cümleler arasında uygun boşluk bıraktım mı? Noktalama işaretlerini yerinde kullandım mı? Kelime tekrarı yaptım mı? Sayfa düzeni var mı? İmla kurallarını uyguladım mı? Mektubu iyi dileklerle bitirdim mi? İmza var mı? Adres var mı?		

5.Değerlendirme çalışmalarında ise biraz oyun tarzında eğlenceli bir etkinlikle öğrencilerden davetiye kartı yazmaları istenmiştir:

“Alfabetik her bir harfe karşılık gelebilecek basit şekiller belirleyin, sonra bunları kullanarak bir arkadaşınıza kısa bir davetiye yazınız.” (İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Erdem Yay. , 2005: 112)

8.Temanın 3.değerlendirme çalışmalarında ise metnin ana karakterine tebrik mahiyetinde bir kart yazılması istenmiştir:

“Soğanlı bebeklerini yapanlardan birisi olan Ayşe Gökçe’ye bir tebrik kartı yazınız.” (İlköğretim 5.sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Erdem Yay. ,165).

3.2.6. İLKÖĞRETİM 6. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2007-2008 Koza Yayıncılık) altı temadan oluşmaktadır; Sevgi, Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Kişisel gelişim, Doğa ve Evren, Okuma Kültürü.

6. sınıf öğrencileri ikinci çocukluk dönemini bitirip ergenlik dönemine girmeye başladıklarından daha içine kapanıktırlar ve sosyal anlamda kendilerini ifade edebilecek etkinliklere ihtiyaçları vardır. Bu sebeple metinlerde tiyatroya ağırlık verilmiş ve metinler karşılıklı konuşma şeklinde ele alınmıştır.

Yazma etkinliklerinde ise daha çok dilbilgisi çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Ders kitabında mektup yerine dilekçe örneklerine rastlamaktayız. Mesela 4. tema olan Kişisel Gelişim temasının “Pulsuz Dilekçe” adlı metni Atalay Yörükoğlu tarafından kaleme alınmış mektup olduğu görülmektedir. Bu metinde küçük bir çocuk anne ve babasına duygularını, onlardan istediği beklentilerini tavsiye niteliğinde anlatmıştır. Bu örnek metin öğrenciler için duygularını anlamada önemli bir etken olabilir.

Çalışma kitabında ise mektup yerine dilekçeyi tanımlayacak, kurallarını anlayacak bir etkinliğe yer verilmiştir. 2. temanın 6. etkinliğinde dilekçe örneği verilmiş ve dilekçe ile ilgili şu sorular sorulmuştur:

1. Dilekçe hangi makama yazılmıştır?
2. Hitap kelimeleri yazılırken nelere dikkat edilmiştir?
3. Dilekçenin yazıldığı makam hangi ilimizdedir?
4. Dilekçenin yazılış sebebi nedir?
5. Dilekçe hangi sözlerle bitirilmiştir?
6. Tarih nereye, nasıl yazılmıştır?
7. İmza nereye atılmıştır?
8. Adres nereye yazılmıştır?

Daha sonra yukarıdaki soruların cevaplarından hareketle bir dilekçede uyulması gereken kuralların yazılması istenmiştir (6. Sınıf Türkçe Dersi Çalışma Kitabı, Koza Yay. , 2007; 56)

İncelenen altıncı sınıf ders kitaplarından ikincisi ise Milli Eğitim Bakanlığı yayınıdır. Bu kitabın da 4. ana teması “Sevgi” ana temasıdır ve altında aile sevgisi temalı bir metin, 58-60. sayfalar arasında Atalay Yörükoğlu tarafından yazılmış bir mektup örneği olarak bulunmaktadır. Yazının başlığı “Bir Mektup” adını taşımakta olup hitap başlığında “Sevgili Anneciğim ve Babacığım” ibareleri bulunmaktadır. Bir çocuğun anne babasına yazmış olduğu mektup bitişik eğik yazı ile verilmiştir. Öğrenci Çalışma kitabında da metin 8 etkinlik ile desteklenmiştir.

Birinci etkinlikte: “Okuduğunuz ‘Bir Mektup’ metninin anahtar kelimelerini belirleyip yazınız” denmiş ve altı satırlık bir boşluk verilmiştir.

İkinci etkinlikte ise: “Aşağıdaki deyimlerin anlamlarını bulup birer cümlede kullanınız” denerek; koruyup kollamak, kendini alamamak, yoldan sapmak, tedirgin etmek, kulak ardı etmek, başına kakmak ve köşeye sıkıştırmak verilerek öğrenci yönlendirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü etkinlik, öğrencilerden mektup metnine göre başlıkları verilen boşlukları doldurmalarını istemektedir. Burada ise:

“Metindeki duygu ve düşünceler,
Yazarın yapılmasını istediği davranışlar,
Yazarın yapılmasını istemediği davranışlar,
Yazarın yerinde siz olsaydınız neler isterdiniz?

Bu mektubu okuyunca neler düşündünüz? “ başlıkları yer almaktadır (MEB, 2007: 102-103).

Dördüncü etkinlikte, Cahit Sıtkı Tarancı tarafından Ziya Osman Saba’ya gönderilen ve daha sonra Ziya’ya Mektuplar adıyla kitaplaştırılan eserden 14.4.1941 tarihinde yazılmış bir mektup örneği yer almaktadır. Bu mektup askerliğini yaptığı Balıkesir Edremit’ten Saba’nın yaşadığı İstanbul’a gönderilmiştir. Bir Özel Mektup biçiminde ama yazınsal tarafı ağır basan bir örnek durumundadır. Mektup metninin yanında, üzeri yazılmış zarf da yer almaktadır (MEB, 2007: 102-103).

14.4.1941

“Sevgili Ziyacığım,

İzmir’de ne arıyorum diye hayret etme. Sadece askerliğimi yapıyorum. Herhalde sen beni Ankara’da zannedyordun. 12 marttan beri hazırlık kıtasındayım. Haftaya Ankara’ya, Yedek Subay Okulu’na gidiyorum. Burada kiminle beraber olduğumu tahmin et bakalım. Aklına gelmez diye derhal söyleyeyim: Kenan Hulûsi ile beraber... Hulûsi habire hikâye yazıyor. Halbuki ben, bir türlü kalemi elime alamıyorum. Bu şiiri muhtara verirsin, mümkünse bir sayfada çıkmasını rica edersin...

Kıtada temas ettiğim çocukların ekserisi bizleri tanıyor, hatta şiirlerimizden ezbere mısralar okuyacak kadar. Tabii bu keyfiyet, hepimizin hesabına çok hoşuma gitti. Şiir ve hikâye meraklıları da yok değil. Güzel yazma işimize, her şeye rağmen devam etmek lâzım.

Hasretle gözlerinden öper, seni Allah’a emanet ederim Ziya’cığım.

Cahit Sıtkı Tarancı
(Ziya’ya Mektuplar)”

Yazma öğrenme alanının gereği olarak bu etkinlikte şu soruların cevaplarının öğrenci tarafından bulunup yazılması istenmektedir:

- Mektup niçin yazılmış? Mektupta ne anlatılıyor?
- Mektubun tarihi nereye yazılmış? Mektuba nasıl başlanmış?
- Mektup nasıl bitmiş?
- Mektupta alıcı ve gönderen nereye yazılmış?

Okuduğunuz mektupla (Bir Mektup-Atalay Yörükoğlu) yukarıdaki mektubu karşılaştırarak iki mektubun benzer ve farklı yönlerini yazınız: Benzer yönler... Farklı yönler (6. Sınıf Türkçe Dersi Çalışma Kitabı, MEB Yay. , 2007: 104).

Beşinci etkinlikte : “Aşağıdaki mektuba ve açıklamalarına bakarak siz de bir mektup yazarak cevaplandırınız” denmiş ve sayfanın sol üst köşesinde “İnceleyiniz” başlığı altında Tarancı’nın mektup metni verilmiştir. Devamında ise şu tespitlerin: “Mektubun yazıldığı tarih belirtilmiş, mektup hitapla başlamış, mektubun konusu (şairin İzmir’de hazırlık kıtasında geçirdiği günler), mektubun giriş kısmında günlük hayattan

bahsediyor, mektubun gelişme kısmında şairlerin, bu arada Tarancı'nın çevrede tanınması ve sevilmesinden bahsediliyor, mektubun sonuç kısmında ise sevgi ve iyi dilekler yer alıyor" yapıldığı görülmektedir. Daha sonra "Yazınız" başlığı altında: "Mektubun konusu nedir?, Mektubunuza nasıl başladınız?, Mektubun tarihini nereye yazdınız?, Mektubunuzu nasıl bitirdiniz?" başlıkları altında öğrencilerden mektup yazmaları ve yazarken de bu kurallara uymaları istenmiştir (6. Sınıf Türkçe Dersi Çalışma Kitabı, MEB Yay. , 2007: 105).

Yukarıdaki etkinliklerden anlaşıldığı gibi mektup yazmak yazma eğitiminin önemli araçlarından biridir. Öğrenci yazarak dilini daha iyi, güzel yazıp kullanabilecektir. Tarih atmayı, insanlara hitap etmeyi, veda etmeyi düşünüp yazarak hayata hazırlanacaktır. Bugün mektubun işlevselliği azalmış olsa da e-mail yazmayı ve göndermeyi daha çok tercih eden yeni nesiller aslında farklı biçimde bu işlevi sürdürmektedirler. Başlangıçta bir haberleşme aracı olan mektup nasıl ki zamanla bir edebi tür olarak gelişmişse e-mail de benzer bir gelişime sahip olabilecektir.

3.2.7. İLKÖĞRETİM 7. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA

KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı da 6 temadan oluşmaktadır: Hak ve Özgürlükler, Atatürkçülük, Doğa ve Evren, Duygular Hayaller, Alışkanlıklar, Milli Kültür. Görüldüğü gibi temalar öğrencinin kendini tanıyıp anlayabileceği, çevresini tanımlayabileceği, duygularının, hayallerinin ve isteklerinin farkına varabileceği, öz benliğini geliştirebileceği, milli kültürünü sahiplenebileceği, doğa ve çevresine duyarlı olabileceği temalara yer verilmiştir.

Zaten metinlerle ilgili sorulan sorular da bu özelliklerini geliştirebilecek niteliktedir. Bir diğer husus da yazma etkinliklerinde neredeyse tüm etkinliklerde dilbilgisi çalışmaları ağırlıktadır. Etkinlikler öğrencilerin yazım kurallarını kavrayabileceği, dilbilgisini attırabileceği, noktalama işaretlerini yerinde kullanabileceği çalışmalardır. İsim, fiil, zarf, zamir, edat ve bağlaçlar, fiilimsiler, cümle çeşitleri, ekler

gibi birçok dilbilgisi çalışmalarına daha çok yer verilmiştir. Mektup konusunda ise öğrencilerden doğrudan mektup yazmaları istenilmemiş, yazınsal tür serbest olup öğrencinin isteğine bırakılmıştır. Bu tür etkinliklerin bir kaçına örnek verecek olursak;

2.Temanın değerlendirme bölümünde:

“Atatürk’ün kişilik özellikleri ile çeşitli konulardaki duygu ve düşüncelerini anlatacağınız bir yazı yazınız. Yazınızı istediğiniz yazılı anlatım türünde yazabilirsiniz. Yazma kuralları ve seçeceğiniz yazılı anlatım türünün özelliklerine dikkat etmeniz gerektiğini unutmayınız (İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Pasifik Yay. ,2007: 61).

6.temada da aynı etkinliğe yer verilmiştir:

“*Milli Kültür, evrensel kültür, değişim, koruma* anahtar kelimelerinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir yazı yazınız. Yazınızı istediğiniz yazılı anlatım türünde yazabilirsiniz. Yazma kuralları ve seçeceğiniz yazılı anlatım türünün özelliklerine dikkat etmeniz gerektiğini unutmayınız. (İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Pasifik Yay. , 2007:187)

Bu çalışmalardan yola çıkarak biz de yazınsal bir tür olan mektup ile ilgili çalışma yaptırabiliriz.

3.2.8. İLKÖĞRETİM 8. SINIF TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTABINDA MEKTUBUN İŞLEVSELLİĞİ

8.sınıfın birkaç teması 7.sınıf temalarından farklıdır. Temalar şu şekildedir: Toplum Hayatı, Atatürkçülük, Milli Kültür, İletişim, Kişisel Gelişim, Kavramlar ve Çağrışımlar.

8.sınıf, öğrencilerin ergenliğinin son dönemleri olması sebebiyle, kişiliğinin oluştuğu, kendine göre doğruları ve yanlışlarının şekillendiği, hayat felsefesi oluşturmaya başladığı bir dönemdir.

Bu nedenle 8. sınıftaki Türkçe eğitimi de diğer dönemlere göre daha farklıdır. Bu farklılık öğretim yöntem ve tekniklerine yansımıştır. Mesela biyografi ve otobiyografi çalışmalarına ilk kez bu dönemde yer verilmiştir. Örnek verecek olursak 1.temanın “Değişmek ve Kaybolmak” metninin 8. etkinliğinde:

“Hayatı ve çalışmaları hakkında araştırma yaptığınız bilim adamının biyografisini yazınız.” (İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Pasifik Yay. , 2007: 25)

Bir önceki etkinliğin devamı olan 9.etkinlikte de:

“Kendi yaşam hikâyenizi anlatan bir yazı (otobiyografi) yazınız.” (İlköğretim 8.sınıf

Türkçe Çalışma Kitabı, Pasifik Yay., 2007: 25)

Ayrıca bu sınıftaki öğrencilere daha çok dilbilgisine yönelik çalışmalar yaptırılır, duygu ve düşüncelerin, hayallerin anlatıldığı düz yazılar yazdırılır. Yine yazınsal bir tür olan anı yazma da yapılan etkinlikler arasındadır.

Dilekçenin değişik bir biçimi olan tutanak yazma da 8. sınıfta yaptırılan bir çalışmadır.

Atatürkçülük temasının “Dil Devrimi” metninin 5. etkinliğinde böyle bir örneklerle karşılaşmaktayız:

“Aşağıdaki tutanak örneğini inceleyiniz. Tutanağın özelliklerinden hareketle kendi tutanağınızı yazınız.

ANKARA ASKİSPOR VE ANKARA DEMİRSPOR FUTBOL KARŞILAŞMASINDA MEYDANA GELEN OLAYLARA İLİŞKİN TUTANAK

10.08.2003 Pazar günü saat 15.00’te Cebeci İnönü Stadyumu’nda oynanan Ankara Askispor ve Ankara Demirspor karşılaşmasının 25.dakikasında olaylar meydana gelmiştir.

Karşılaşma olay nedeniyle iptal edilmiştir. Konuya ilişkin gözlemci ve hakem raporları daha sonra Futbol Federasyonuna sunulacaktır.

İş bu tutanak tarafımızdan düzenlenmiştir.

Hakem

10.08.2003

Metin Kaya

Futbol Hakem Gözlemcisi

(imza)

Atilla Pulur

(imza)

4. Tema olan “İletişim” temasında da *Portakalın Yapracağını Kopardığım An* metninin 3. etkinliğinde de mektup ile ilgili farklı bir çalışma verilmiştir:

“Mektup türünde yazılmış eserlerin adlarını yazınız. (s.123) Bu çalışma ile öğrenciye eserleri tanıma, eseri yazınsal türler açısından ayırt edebilme, araştırma alışkanlığı kazanabilme gibi birçok davranış kazandırılabilir.

Aynı metnin 5. etkinliğinde ise “kendinizi okuduğunuz mektubu alan öğrencinin yerine koyarak bir cevap mektubu yazınız.” şeklinde bir çalışma verilmiştir (s.124).

Böylece öğrenciye empati becerisi kazandırmak istenilmiş, öğrenciye olaylara başkasının gözüyle bakabilme fırsatı sağlanmıştır.

Son olarak da dilekçe yazma ile ilgili farklı bir metot uygulanmış ve dilekçe yazmanın kurallarını öğrencinin kendisinin bulması, yapılan hataları kendisinin düzeltmesi istenmiştir.

6. Temanın “Güzellik Suyu” metninin 5.etkinliğinde bu çalışma yaptırılmıştır:

“Aşağıda karışık olarak verilen ifadeleri bugünün tarihi, kendi adınız soyadınız, adresiniz ve imzanızla dilekçe taslağında uygun yerlere yazınız.

ANKARA .../.../2007

Adınız Soyadınız

İmzanız

Adresiniz

Büyükşehir Belediyesi Bölge Müdürlüğü Mehmet Akif İlköğretim Okulu sekizinci sınıf öğrencisiyim. Bölgenizde açılan yaz spor okuluna basketbol dalında çalışmak için yazılmak istiyorum. Kaydımın yapılmasını saygılarımla arz ederim.”

(İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı, Pasifik Yay. , 2007: 173)

SONUÇ

Çağdaş teknolojik aygıt ve yöntemlerin artması sonucunda mektup önemini yitirmemiş yine de değişik yüzleriyle varlığını sürdürmektedir. Resmi yazılar, iş mektupları yanında internet ortamı ya da cep telefonu aracılığıyla iletişim işlevini sürdürmektedir. İlköğretim okullarının birinci ve ikinci kademesinde Türkçe derslerinde özellikle yazma eğitimi çerçevesinde ele alınan mektup, dilin önemli bir kullanım aracıdır. Öngörülen yazma öğretimi kazanımlarının gerçekleşmesi yazınsal türlerden uygulamada yararlanmakla mümkündür.

Mektup farklı dillerde farklı anlamlara gelse de Türkçede; bir şeyi haber vermek, bir şey sormak veya istemek için, birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name olarak anlaşılr. Mektup, hiçbir iletişim aracı olmadan önce kullanılan ilk iletişim aracıdır. Yazının icadıyla ortaya çıkan mektup, ilk zamanlarda güvercinlerle gönderilmiş olup sonraları elçiler aracılığıyla istenilen adrese ve kişiye kavuşma imkânı bulmuştur. Teknolojik gelişmelerden sonra kurulan postaneler ile mektup daha güvenli ve daha hızlı bir şekilde kullanılmış, kısa sürede alıcıya teslim edilmiştir. Tarihinin çok eski olmasıyla birlikte hala kullanılıyor olması da mektubun değerini göstermektedir.

Mektuplar yazan kişinin yazım dilini ortaya koymakla birlikte, kişiliğini de gösteren yazınsal bir türdür. Çünkü mektupta kullanılan üslup, dil, hitap tarzı mektup yazan kişinin dile hâkim olma becerisini, eğitim ve kültür seviyesini anlamak için en açıklayıcı kanıttır. Ayrıca mektup, geçmişe ışık tutan, tarihin bilinmeyen yönlerini aydınlatan önemli belge niteliğindedir. Nitekim siyasi ve edebi mektupları incelendiğinde yazıldığı dönem hakkında en gerçekçi bilgileri bu mektuplarda yer almaktadır. Çünkü mektuplar samimi, içten ve karşıdakiyle sohbet havasında yazıldığı için daha inandırıcı bir niteliğe sahiptir.

MEB Talim ve Terbiye Kurulunun hazırladığı ders kitapları incelendiğinde, yazma etkinliği içerisinde mektubun işlevi daha iyi anlaşılmaktadır. İlköğretim 1.sınıf öğrencilerine davetiye ya da tebrik kartı yazdırılması, 2. sınıfta teşekkür mektubu yazdırılması, 3. sınıfta öğrencinin isteklerini anlatan bir mektup yazdırılması, 4. ve 5. sınıflar da ise elektronik mektubun ve mektup kurallarının üzerinde durulması mektubun önemini açıkça belirtiyor.

Yine ilköğretimin 2. kademesinde (6-7-8.sınıflar) mektup, dilekçe ve tutanak yazdırılması öğrencinin yazma becerisinin gelişmesini büyük ölçüde sağlamaktadır.

İlköğretimin hem birinci hem de ikinci kademesinde öğrencilere, kendilerini daha iyi ifade etmeleri, duygu ve düşüncelerinin farkında olmaları, yazım ve dilbilgisi kurallarını daha iyi kavramaları açısından sık sık mektup yazdırılmalıdır. Bu nedenle yazınsal bir tür olan mektubun hem edebi anlamdaki değerini hem de İlköğretim Türkçe dersindeki işlevlerini göz ardı etmemek gerekir.

KAYNAKÇA

- Abak, Şaban, (2006), “Mektuptan e-Postaya”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114, 115, 116, Ankara, s. 106-108.
- Aktaş, Şerif-Gündüz, Osman, (2002), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Akçağ Yay., Ankara.
- Akalın, L.Sami, (1984), **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Varlık Yay., İstanbul.
- Argunşah, Hülya, (2006), “Kadın Olarak Yazmanın Başında Mektuplar”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114, 115, 116, Ankara, s. 222-229.
- Atalay, Ergin, (1974), “Rus Yazınında Mektup”, **Türk Dili Mektup Özel Sayısı**, TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, , Ankara, s. 578-601.
- Başkan, Özcan, (2003), **Bildirişim -İnsan Dili ve Ötesi-**, Multilingual, İstanbul.
- Büyük Larouse Sözlük ve Ansiklopedisi**, (1986) Milliyet Yay., İstanbul.
- Birinci, Nejat, (1990), “Yazılı Kompozisyon türleri”, **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, YÖK Yay., Ankara
- Bozkurt, Fuat, (1995), **Türkiye Türkçesi**, Cem Yay., İstanbul.
- Cemiloğlu, Mustafa, (1998), **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, U.Ü.G.V.Yay., Bursa.
- Cemiloğlu, Mustafa, (2001), **Yazılı Anlatım Öğretimi**, Bursa.
- Cibran, Halil, (2000), **Aşk Mektupları**, Kaknüs Yay., İstanbul.
- Çağan, Kenan, (2006), “Toplumsal Değişim Metaforu Olarak Mektup”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114, 115, 116, Ankara, s. 92-96.
- Çakır, Ömer, (2006), “Türk Mektup Geleneğinde Âdâb ve Kurallar”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114, 115, 116, Ankara, s. 21-29.
- Dara, Ramis, (2000), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Asa Kitabevi, Bursa.
- Descartes, (1992), (Çev. Mehmet Karasan), **Ahlâk Üzerine Mektuplar**, MEB Yay. , İstanbul

- Demiray, Kemal, (1970), **Edebiyatta Türler**, İnkılap ve Aka Kitapevleri, Ankara.
- Demiray, Kemal, (1974), “Tanzimattan Günümüze Değın Mektup”, **Türk Dili/Mektup Özel Sayısı**, TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, Ankara, s. 88-96.
- Demiray, Kemal, (1994), **Temel Türkçe Sözlük**, İnkılâp Yay., İstanbul.
- Derman, Uğur,(1977), “Mehmet Akif”ten Mektuplar”, **Kubbealtı Akademisi Mecmuası**, C. 6, S. 1, İstanbul, 43-49.
- Devellioğlu, Ferit, (1978), **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Doğuş Matbaası, Ankara.
- Doğan, D.Mehmet, (1994), **Temel Büyük Türkçe Sözlük**, Bahar Yay., İstanbul.
- Emir, Sabahat, (1977), **Örnekleriyle Mektup Yazma Sanatı**, Emir Yay., İstanbul.
- Erdem, Mehmet Dursun, (2006), “Edebi Mektupların Yapısal ve Anlambilimsel İncelenmesi”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara, s. 135-141.
- Fallaci, Oriana, (1993), **Doğmamış Çocuğa Mektup**, V Yay. , Ankara.
- Göğüş, Beşir, (1990), “Anadili Eğitiminde Yetersizliklerimiz”, **Çağdaş Türk Dili**, S. 29, Ankara, 870-873.
- Göğüş, Beşir, (1996), “Yazınsal Türler Sorunu”, **Çağdaş Türk Dili**, S.100, Ankara, s, 14-17.
- Göktürk, Akşit, (1974), ”İngiliz Yazınında Mektup”, **Türk Dili/Mektup Özel Sayısı**, TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, , Ankara, s. 513-564.
- Göktürk, Akşit, (1974), ”Amerikan Yazınında Mektup”, **Türk Dili/Mektup Özel Sayısı**, TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, , Ankara, s. 565-578.
- Gülensoy, Tuncer, (2000), **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara.
- Günay, Doğan, (2000), **Metin Bilgisi**, Multilingual, İstanbul.
- Günaydın, Yusuf Turan, (2006), “Mektup Edebiyatı Bibliyografyası”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara, s. 520-637.
- Güzel Yazılar Mektuplar**, (1997), TDK Yay., Ankara.

- Hamidullah, Muhammed, (1990), **Hz. Peygamber'in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu**, Doğan Ofset, İstanbul.
- HECE, (2006), **Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara.
- İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu**, (2006), Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara.
- İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu**, (2009),
<http://ttkb.meb.gov.tr/> 29.05. 2009 tarihli erişim
- İpşiroğlu, Zehra, (2006), **Yaratıcı Yazma**, Morpa Kültür Yay., İstanbul.
- Kafka Franz (Tarihsiz), (Çev. Feyza Erbatur), **Milena'ya Mektuplar**, Habertürk Yay. ,İstanbul.
- Kantemir, Enise, (1995), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Engin Yayınevi, Ankara.
- Kefeli, Emel, (2002), **Anlatım Tekniği Olarak Mektup**, Kitabevi Yay, İstanbul.
- Kudret, Cevdet, (2003), **Örneklerle Edebiyat Bilgileri-2**, İnkılâp Kitâbevi, İstanbul.
- Meydan Larouse Büyük Lügat ve Ansiklopedi**,(1992) Sabah Yay., , İstanbul.
- Moltke Helmuth Von, (1967), (Çev. Kemal Vehbi Gül), **Türkiye Mektupları**, Varlık Yay. , İstanbul.
- Okay, Orhan, (2006), “Mektuba, Mektuplaşmaya ve Kartpostala Dair”, Hece/ **Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara, s. 30-36.
- Öner, Sakin, (2005), **Örneklerle Kompozisyon Sanatı**, Yuva Yay., İstanbul.
- Öz, M. Feyzi, (2001). **Uygulamalı Örneklerle Türkçe Öğretimi**, Anı Yay., Ankara.
- Özbay, Murat, (2006^a), **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I**, Öncü Kitap, Ankara.
- Özbay, Murat, (2006^b), **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II**, Öncü Kitap, Ankara.
- Özburun, Serkan, (2001), **Aşkoğrafya**, Kaknüs Yay., İstanbul.
- Özdemir, Emin, (1990), **Örnekli Açıklamalı Edebiyat Bilgileri Sözlüğü**, Remzi Kitâbevi, İstanbul, s.191-193.

- Özdemir, Emin, (2002), **Dilin Öte Yakası**, YKY, İstanbul.
- Özdemir, Muammer-Özgedik, Mehmet (1984), **Türkçe-Kompozisyon Ders Notları**, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Özdemir, Emin, (2002), **Yazınsal Türler**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Parlatır, İsmail, Enginün, İnci, vd. (1997), **Güzel Yazılar Mektuplar**, TDK yay., Ankara.
- Resmi Yazışma Kuralları Yönergesi**(1981), Başbakanlık O. ve M.D. Bşk. , Ankara.
- Rifat, Sema, (2004), **Yazar Mektupları**, Dünya Kitapları, İstanbul.
- Rifat, Sema, (2004), **Mektup Seçkisi**, Dünya Kitapları, İstanbul.
- Sağır, Mukim, (2002), **Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi**, Nobel Yay. , Ankara.
- Sağlık, Şaban, (2006), “Modern Türk Edebiyatında Mektup-Şiir İlişkisi”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara, s. 230-246.
- Sever, Sedat, (2000), **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Anı Yay., Ankara.
- Şafak, Yakup-Öz Yusuf, (2007), **Feridun Nafiz Uzluk’a Gönderilen Mevlevi Mektupları**, Tekin Kitabevi, Konya.
- Tansel, Fevziye Abdullah,(1964), “Türk Edebiyatında Mektup”, **Tercüme/Mektup Özel Sayısı**, C. 16, S. 77-80, s. 386-387.
- Tansel, Fevziye Abdullah, (1978), **İyi ve Doğru Yazma Usulleri III**, Baha Matbaası, İstanbul.
- Taşpınar, Mehmet, (2006), **Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri**, Nobel Yay., Ankara.
- Tuncel, Bedrettin, (1974), “Fransız Yazınında Mektup”, **Türk Dili/Mektup Özel Sayısı**, TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, , Ankara, s. 415-451.
- Türk Dili /Mektup Özel Sayısı**, (1974), TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, Ankara.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, (1986), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-1. Sınıf, (2005), Selt Yayıncılık, İstanbul.

- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**2. Sınıf**, (2005), Kök Yayıncılık, Ankara.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**3. Sınıf**, (2005), Harf Yayıncılık, İstanbul.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**4. Sınıf**, (2005), Koza Yayıncılık, Ankara.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**5. Sınıf**, (2005), Erdem Yayıncılık, İstanbul.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**6. Sınıf**, (2007), Koza Yayıncılık, Ankara.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**6. Sınıf**, (2007), MEB Yay., Ankara.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**7. Sınıf**, (2007), Pasifik Yayıncılık, Ankara.
- Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı-**8. Sınıf**, (2007), Pasifik Yayıncılık, Ankara.
- Türkçe Sözlük**, (2005), TDK Yay. , Ankara.
- Tosun, Necip, (2006), “Aşk Mektupları Neyi Söyler?”, **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara, s. 189-191.
- Varınlıoğlu, Güngör, (1974), “Roma Yazınında Mektup”, **Türk Dili/Mektup Özel Sayısı**, TDK Yay. , Cilt XXX, S. 274, , Ankara, s. 392-414.
- Yazım Kılavuzu**, (2005), TDK Yay., Ankara.
- Yıldız, Cemal-Yılmaz, Yakup, vd.(2006), **Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi**, Pegem Yay. , Ankara.
- Yıldız, Nalan, (2006), “Bir Zanbağın Mektubu” , **Hece/ Mektup Özel Sayısı**, S. 114-115-116, Ankara, s. 202.
- Ziya Gökalp, (1965), **Malta ve Limni Mektupları**, (Haz. F. Abdullah Tansel), KB. Yay., Ankara.
- Ziya Gökalp, (2005), (Haz. Yalçın Toker), **Hürriyet’e Mektuplar**, Toker Yay., İstanbul.

ÖZ GEÇMİŞ

Fatma Başoğuz 16 /03/ 1985 Bingöl doğumludur. İlköğretim birinci kademeyi Karaelmas İlköğretim Okulu'nda ikinci kademeyi de Bingöl Anadolu Lisesi'nde okumuştur. Daha sonra lise öğrenimine, Bingöl Anadolu Öğretmen Lisesi'nde devam etmiş ve bu okuldan mezun olmuştur. Mezun olduğu yıl Dicle Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği bölümünü kazanmış ve 2003-2004 yılında bu bölümde öğrenimine başlamıştır. 2007 yılında lisans eğitimini tamamlamış ve aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında tezli yüksek lisans yapmaya hak kazanmıştır. Şu anda Bingöl'ün Sarıçiçek Köyü'nde ücretli öğretmenlik yapmaktadır. Yabancı dili İngilizce'dir.